ΤΟΥ

ΚΛΗΜΕΝΤΟΣ

ΠΡΟΣ

ΚΟΡΙΝΘ[illegible]

S. Patris & Martyris

CLEMENTIS

AD

CORINTHIOS

Epistola.

OXONIÆ,

E *Theatro* SHELDONIANO,

Anno Dom. 1677.

Paulus ad Philipp. 4. 3.

Καὶ ἐρωτῶ καί σε σύζυγε γνήσιε, συλλαμβάνου αὐταῖς, αἵτινες ἐν τῷ εὐαγγελίῳ συνήθλησάν μοι, μετὰ καὶ Κλήμεντος, καὶ τῶν λοιπῶν συνεργῶν μου, ὧν τὰ ὀνόματα ἐν βίβλῳ ζωῆς.

AD

Lectorem

PRÆFATIO.

BEEATUS *Clemens*, vir plane *Apostolicus* & S. *Patrum* non uno nomine *primus*; imo Autor, novi testamenti ipsius scriptis nonnullis antiquior, & in Ecclesiis una cum ipsis olim publice lectus, & tanquam ὁμολογούμενος à plerisq; habitus, Is per plurima secula frustra requisitus, & *falsariorum* multitudine, personam ejus sacrilega fraude induentium, ceu

turba

turba quadam eliſus & oppreſſus, (*Conſtitutionum*, *Recognitionum* & *Clementinarum* immanem farcinam intelligo) apud nos non ita pridem feliciter emerſit, & paucis retro annis ſemel atque iterum typis in Academia hac noſtra Oxonienſi excuſus, poſtliminii jure, antiqua decora, & natalium fidem accepit. Proinde non mirum eſt ſi ad hunc locum, tanquam patrium ſolum & notos penates libenter accedat; & hoſpitii expoſcens fœdera, ex *Athenis* iſtis terrarum orbi magis adhuc innoteſcere, atque *Sheldoniano* prelo obſtetricante, in publicam lucem prodire de-

denuo gestiat. Porro Editionem suadent tum scripti ipsius dignitas, tum *argumenti* quod tractatur ratio, quæ *Autorem* alias laudatissimum, etiamnum impensius commendant. In ea enim *tempora* pervenimus, quæ exagitata hic *Corinthiorum* schismata, seditiones, & partium studia longissimis intervallis superant; in quibus etiam illa pro laude & honestamento ducuntur: adeo ut *Anathematis* fulmen mereri, summa *sanctitas*; eodem percelli, desideratissima conscientiæ *libertas* habeatur. Quin & morbis adblandimur nostris, & venena pro remediis pro-

propinamus: sic demum florere posse *Ecclesiam*, & pacem inter partes obtineri vulgo jactitatur, si neglectis fidei *Symbolis*, effractis *Canonum* repagulis, & conculcatis *Sacerdotii* infulis, πλατυσμὸς (*Clementis* nostri, & illorum verbo utor) latæ illius viæ quæ ad interitum ducit per omnia æmulus, diligentissime muniatur. Nimirum ita videtur *Ecclesiæ* rebus optime consultum iri, si ea ipsa admittantur consilia, quæ *Julianus* Apostata in Christiani nominis perniciem excogitavit, animo an maligniore, an astutiore haud facile quis dixerit. Scilicet, *Postquam* juratissimus ille

ille pietatis hoſtis *decreverat aperiri templa, ariſque hoſtias admoveri, & reparari Deorum cultum; ut diſpoſitorum roboraret effectum*, inquit Ammianus Marcellinus, lib. 22. *diſſidentes Chriſtianorum antiſtites cum plebe diſciſſa in palatium intromiſſos, monebat ut civilibus diſcordiis conſopitis, quiſque nullo vetante religioni ſuæ ſerviret.* En egregiam *libertatem conſcientiæ*, & laudatam tantopere *Comprehenſionem, Tolerationemque*; ſed progreditur *Author*, quantumcunque *Ethnicus*, aſſeritque *hoc egiſſe eum ideo obſtinate, ut diſſenſiones augente licentia non timeret unani-*

nanimem poſtea plebem: nullas infeſtas hominibus beſtias, ut ſunt ſibi ferales plerique Chriſtianorum expertus. At nunc dierum improba qua ſumus fide, reformandæ Eccleſiæ auſpicia ab *Apoſtata* ducimus; quemque ille ejuſdem propugnaculis ſubruendis admovit *Arietem*, in *Tibicinem* & fulcrum convertimus. Quin & bonus ille *Julianus* Epiſcopos *Orthodoxos*, à *Conſtantio* relegatos, ab *exilio* revocavit: hoc autem præſtitit μὴ φείδοι περὶ αὐτὰς ταῦτα προσάξας, ἀλλ' ὡς ἢ ὑπὲρ τῶν πρὸς ἀλλήλους ἔριδος ἐμφυλίῳ μάχῃ πολεμεῖσθαι τὴν ἐκκλησίαν, ἢ Κονσαίπον ἀμβάλλων. Olim quidem vel ex redditis *Orthodoxis* & ſan-

sanctissimis *Confessoribus*, pax publica periclitabatur; nunc autem à *Schismaticis* perfidisque *Sanctis* in integrum restitutis, salvam tantummodo eandem fore expectamus: Quasi inversa *Jonæ* historia, non nisi transfugis illis *Prophetis* in Ecclesiæ *navem* receptis, *Halcyonia* tempestas & *tranquillum* mare, eidem jactatæ & fere naufragæ restitui possint.

Revera istis consiliis nihil omnino innovant *Novatores*, sed antiquum obtinent; & sua præscriptione adversus Ecclesiam utuntur. *Tertullianus* enim, dum sui temporis hæreticos lib. de præscript. c. 41.

depingit, noſtros exhibet. *Simplicitatem volunt eſſe proſtrationem omnis diſciplinæ, cujus penes nos curam lenocinium vocant. Pacem quoque paſſim cum omnibus miſcent: nihil enim intereſt illis, licet diverſa tractantibus, dum ad unius veritatis expugnationem conſpirent. Omnes tument, omnes ſcientiam pollicentur. Ante ſunt perfecte Catechumeni quam edocti. Ipſæ mulieres hæreticæ quam procaces! quæ audeant docere, contendere, exorciſmos agere, curationes repromittere, forſitan & tingere. Ordinationes eorum temerariæ, leves, inconſtantes. Nunc neophytos*

col-

collocant, nunc ſeculo obſtrictos, nunc Apoſtatas noſtros; ut gloria eos obligent, quia veritate non poſſunt. Nuſquam facilius proficitur quam in caſtris rebellium, ubi ipſum eſſe illic, promereri eſt. Itaque alius hodie Epiſcopus, cras alius; hodie diaconus, qui cras lector; hodie presbyter, qui cras laicus: nam & laicis ſacerdotalia munera injungunt.

Certe ſi *Beatiſſimus Pater*, & glorioſus *Martyr Clemens* noſter, ſeculo huic redderetur, altum quantum potuit, obortis interea lachrymis, inclamaret, αἰχρὸν ϗ λίαν αἰχρὸν ϗ ἀνάξιον τ ἐν Χριϛῷ ἀγωγῆς, ſubjiceretque, μα-

μακάριοι οἱ πρεσβύτεροι, οἵτινες ἔσκαρπον, καὶ τελείαν ἔχουσι τὴν ἀνάλυσιν.

Sed *fruſtra querimoniæ*, in auras unde ſunt conflatæ vel dum funduntur vaneſcentes. In *orbitam* ergo redeo, & *ratione* hucuſque redditâ eorum, quas ad libelli iſtius *Editionem* perduxerant; opportunum erit, de *Editione* ipſâ paucis deinceps monere. Ea vero ſic ſe habent.

Ante ſex circiter, aut quod excedit, *Luſtra*, Reverendiſſimus in Chriſto Pater *Cyrillus* Patriarcha *Conſtantinopolitanus*, codicem vetuſtiſſimum (in quo veteris & novi fœderis libri, literis grandioribus manu

manu *Theclæ* nobilis feminæ *Ægyptiæ*, circa primi concilii *Niceni* tempora fuerant exarata, cui acceſſit ejuſdem ad calcem, in membranis laceris, epiſtola *Clementis* ad *Corinthios*, in occidente per mille annos fruſtra requiſita) ad *Carolum* primum Sereniſſ. *Britanniarum* regem, *Martyrem* poſtea ſanctiſſimum, dono tranſmiſit. *Biblia* Sacra ad exemplaris iſtius venerandi fidem, ſe luci daturum ſpondebat vir Eruditiſſimus *Patricius Junius*, Regiæ Majeſt. Bibliothecarius; *Clementis* autem editionem reipſa præſtitit; quam nos hic denuo repræſentamus: nec

illa immutantes quæ à receptis nunc dierum *Orthographiæ* legibus multum deflectunt, in antiquissimis solum *marmoribus*, scriptisque agnita; aut quæ per *Librarii* ἀβλεψίαν manifesto errore appositа fuerant. Quominus ad exemplaris Ms. fidem in Bibliotheca regia asservati omnia exigeremus denuo, in causa fuit non adeo illaudatissima illa frugalitas, ut labori parceretur; quam ne actum irrito conatu ageremus: siquidem ea habetur de eruditione, industria & fide *D. Junii* apud omnes existimatio, ut eandem suspicione aliqua labefactare, non incivile modo,

modo, sed iniquum prorsus videatur. Quinetiam à viro eruditissimo qui collationem diligentissime instituit accepi, in paucis admodum iisque nullius ferè momenti lapsum fuisse *Junium*. Insuper quæ per conjecturam ab illo fuerant restituta, literarum vocumque loco, quæ temporis injuria exesa aut fugientia desiderabantur, & in illius editione *minio* distincta erant; nos, ut nihil diligenti lectori fraudi esset, uncis inclusimus. Porro cum eruditissimus *Cotelerius*, in editione suâ nuperâ, Epistolam hanc in capita distinxisset, quæ res Lectorum usibus admo-

admodum accommodata videbatur, partitionem ab ipso institutam omnino retinendam duximus. Quin etiam epistolæ secundæ reliquias, imparis licet fidei, mantissæ loco adjecimus. Et quidem cum in vetustissimo S. *Theclæ* scripturarum exemplari compareat; id saltem meruit ut non cum reliquâ *Pseudoclementinarum* farragine, quasi omnino rejectanea habeatur. Multum nimirum interest utrum liber aliquis sit apocryphus, an suppositititius; dubiæ fidei, aut certissimæ falsitatis. De secunda hac Epistola inquit *Eusebius*, l. 3. c. 38. Ἰστέον δ' ὡς ἡ δευτέρα τις

ἐπὶ λέγεται τῷ Κλήμεντι. ὑπισχνεῖται· ὃ μὲν ἔδ' ὡμοίως τῇ προτέρᾳ καὶ ταύτῃ γνώριμον ὑπεσάμεθα. Hæc quidem durioribus verbis reddiderunt *Ruffinus* & *Hieronymus*; sed fides esse debet penes autorem non interpretem. Abunde sufficiet huic Epistolæ, si liceat illi in secundis consistere; nec ad eam pervenit inverecundiam ut ex adblandiente Clar. *Cotelerii* suffragio, primam velit antevertere. Demum in editione ista *versionem latinam* recensuimus, parce tamen, & cum debita erga Doctissimum *Junium* ejusque *Manes* reverentia: quin & *Notas* subinde adjecimus, prout

prout ſcilicet per negotia licuit, & curas ſatis importunas & frequentes, quæ animum alio rapere, & interpellare vix unquam ceſſabant: proinde illas (ut reliqua omnia) *Amici Lectores* (iſtis enim ſolis hæc *Schediaſmata* deſtinantur,) boni conſulant velim. Quos etiam ſerio monemus & hortamur, ut (ſiquidem *Oraculi* fidem & dignationem meretur effatum illud, *Id verum quod primum*) pigris turbidiſque illorum *Lacunis*, qui ſe *Modernos Theologos* dici volunt, inſuper habitis, *fontes* requirant perennes & limpidos, atque ultra *Ethnicæ* Theologiæ fidem *Sacros*,

crõs, & *Numine* plenos. Par quidem est ut *nova* sequantur *Novatores*, eis vero quibus *Ecclesiæ* primitivæ sincera placent *dogmata*, non minoris ævi scriptores utique placebunt; sese etiam genuinos *Ecclesiæ* filios, certissimo hoc indicio & nota plane characteristica comprobabunt, quod sanctissimos ejusdem *Patres* unice colant, & revereantur.

ΚΛΗΜΕΝΤΟΣ

ΠΡΟΣ

ΚΟΡΙΝΘΙΟΥΣ

ΕΠΙΣΤΟΛΗ Α.

CLEMENTIS

AD

CORINTHIOS

EPISTOLA I.

ΚΛΗΜΕΝΤΟΣ ΠΡΟΣ ΚΟΡΙΝΘΙΟΥΣ ΕΠΙΣΤΟΛΗ.

Ἡ ἐκκλησία τ̃ Θε͂ ἡ παροικοῦσα [Ρώμλν,] τῇ ἐκκλησίᾳ τ̃ Θε͂ παροικ̃ση Κόρινθον, κλητοῖς ἡγι[ασμέν]οις ἐν θελήματι Θε͂, διὰ τ̃ [Κυρίο]υ ἡμῶν Ἰησ̃ Χριστ̃. [Χάρις ὑ]μῖν κὴ εἰρήνη ἀπὸ παντο[κράτο]ρος Θε͂ διὰ Ἰησ̃ Χριστ̃ πληθυνθείη, [ἐφ' * ὑ]μῶν ἰδίως, κὴ ἐπ' ἀμήλυς.

ἴσ. ὑμῶν ἰδίως κὴ ἐπ' ἀλλήλων.

[Διὰ γ]ὰρ μ̃ὰς ἡμῖν συμφορὰς κὴ [πρ̃ειπ]ώσεις, ἀδ̃ηφοί, * βράδιον ἴσ. βράδιον. * [δυσ]ίζομλν ὀπισθοφλῶ πεποιη[κέν]αι, πρὶ πλ̃ὸς ὀπζητημλῶν [πα]ρ' ὑμῖν πραγμάτων, ἀγαπητοί, ἴσ. νομίζομλν. ἴσ. ξένης. ἐκλεκτοῖς τ̃ Θε͂, μιαρὰς κὴ ἀνοσίε στάσεως λῶ ὀλίγα πρόσωπα πρπετῆ κὴ αὐθάδη ὑπάρχοντα, εἰς τοσ̃τον ἀπονοίας ἐξέκαυσαν, ὥστε τὸ σεμνὸν κὴ πρεῖβόητον, κὴ πᾶσιν ἀνθρώποις ἀξιαγάπητον, ὄνομα ὑμῶν, μεγάλως βλασφημηθῶαι. Τίς γὰ παρεπδημήσας πρὸς ὑμᾶς, τλὴ πανάρετον κὴ βεβαίαν ὑμῶν πίστιν σὐκ ἐδοκίμασεν; τλύ τε σώφρονα κὴ ὀπειικ̃ ἐν Χριστῷ εὐσέβειαν σὐκ ἐθαύμα-

CLEMENTIS AD CORINTHIOS EPISTOLA.

ECclesia Dei quæ incolit Romam, Ecclesiæ Dei quæ Corinthum incolit, vocatis sanctificatis voluntate divina, per Dominũ nostrum Jesum Christum. Gratia vobis & pax ab omnipotente Deo per Jesum Christum in vobis singulis, & mutuo erga vos invicem, multiplicetur.

I. Propter calamitates & casus adversos qui nobis acciderunt, Fratres, tardius nos animum adjecisse videmur ad eas res, quæ à vobis, Dilecti, quæsitæ sunt; & ad seditionem impiam ac detestandam, Dei electis peregrinam & alienam, quam pauci homines insolentes & audaces in tantum vecordiæ inflammarunt, ut venerabile & illustre & ab omnibus amari dignum nomen vestrum magnopere blasphemetur. Quis enim apud vos diversatus, omni virtute plenam, firmamque ac stabilem fidem vestram non probaverit? sobriam & moderatam in Christo pietatem non est admiratus?

Citatur à Clemente Alex. Strom. 4. p. 516.

magnificentiam hospitalitatis vestræ non prædicavit? perfectam, stabilemque cognitionem vestram non judicavit beatam? Omnia enim sine personarum acceptione à vobis fiebant, & in Dei legibus ambulabatis, præpositis vestris subditi, & seniores inter vos debito honore prosequentes. Juvenibus, ut moderata & honesta sectarentur, mandabatis; mulieribus, ut in inculpabili, sancta & casta conscientia, omnia peragerent, diligendo maritos, prout officium postulat, denunciabatis; utq; in obedientiæ canone se continendo, res domesticas cum omni temperantia administrarent, docebatis.

II. Omnes humili animo eratis, nullatenus superbientes, magis subjecti quam subjicientes, dantes potius quam accipientes: Dei viatico contenti, & verbo ejus diligenter attendentes, dilatati eratis in visceribus, ejusque passiones vobis præ oculis erant. Sic alta & beata pax omnibus dabatur, inexplebile benefaciendi desiderium omnes tenebat,

1 Pet. 5. 5.

μασεν; καὶ τὸ μεγαλοπρεπὲς τ̃ φιλοξενίας ὑμῶν ἦλθος καὶ ἐκήρυξεν; καὶ πῶς τελείαν καὶ ἀσφαλῆ γνῶσιν καὶ ἐμακάρισεν; ἀπροσωπολήπτως γὰρ πάντα ἐποιεῖτε, καὶ * τοῖς νόμοις τ̃ Θεοῦ ἐπορεύεσθε, ὑποτασσόμενοι τοῖς ἡγουμένοις ὑμῶν, καὶ πρέπων τῶν πρεσβυτέροις ὑμῶν ἀπονέμοντες τοῖς παρ' ὑμῖν πρεσβυτέροις· νέοις τε μέτρια καὶ σεμνὰ νοεῖν ἐπετρέπετε· γυναιξίν τε ἐν ἀμώμῳ καὶ σεμνῇ καὶ ἁγνῇ συνειδήσει πάντα ἐπιτελεῖν παρηγγέλλετε, στοργάς καθηκόντως τοὺς ἄνδρας ἐνδεικνύσας· ἐν τε τῷ κανόνι τ̃ ὑποταγῆς ὑπαρχούσας, τὰ κατ' οἶκον σεμνῶς οἰκουργεῖν ἐδιδάσκετε, πάνυ σωφρονούσας.

Πάντες τε ἐταπεινοφρονεῖτε, μηδὲν ἀλαζονευόμενοι, ὑποτασσόμενοι μᾶλλον ἢ ὑποτάσσοντες, μᾶλλον διδόντες ἢ λαμβάνοντες· τοῖς ἐφοδίοις τ̃ Θεοῦ ἀρκούμενοι, καὶ προσέχοντες τοὺς λόγους αὐτοῦ ὀπιμελῶς, ἐστερνισμένοι ἦτε τοῖς σπλάγχνοις, καὶ τὰ παθήματα αὐτοῦ ἦν πρὸ ὀφθαλμῶν ὑμῶν. Οὕτως εἰρήνη βαθεῖα καὶ λιπαρὰ ἐδέδοτο πᾶσιν, καὶ ἀκόρεστος πό-

* ἴσ. ἐν τοῖς Clem. Alex. ἐν τοῖς νομίμοις.

δος εἰς ἀγαθοποιΐαν, καὶ πλήρης πνεύματος ἁγίου ἔκχυσις ὅτι πάντας ἐλίνετο· μεσοί τε ὁσίας βυλῆς ἐν ἀγαθῇ προθυμίᾳ μετ' εὐσεβοῦς πεποιθήσεως ἐξετείνατε τὰς χεῖρας ὑμῶν πρὸς τὸν παντοκράτορα Θεὸν, ἱκετεύοντες αὐτὸν
ἴσ. ἵλεων. * ἵλεως γενέσθαι, εἴτι ἀκοντες ἡμάρτετε. ἀγὼν ὑμῖν ἡμέρας τε καὶ νυκτὸς ὑπὲρ πάσης τῆς ἀδελφότητος, εἰς τὸ σώζεσθαι μετ' ἐλέους καὶ συνειδήσεως τῆς ἀειμνήστου ἧς ἐκλεκτῆς αὐτοῦ. εἰλικρινεῖς καὶ ἀκέραιοι ἦτε, καὶ
ἴσ. ἀμνησίκακοι. * ἀναμνησίκακοι εἰς ἀλλήλους. πᾶσα κάκωσις, καὶ πᾶν σχίσμα βδελυκτὸν ὑμῖν ὅτι τοῖς ἀδελφοῖς ὑμῶν
ἴσ. τοῖς πλησίον. * τοῖς πλησίον ἐπενδεῖτε· τὰ ὑστερήματα αὐτῶν ἴσθι. ἐκείνετε· ἀμεταμέλητοι ἦτε ὅτι πάσῃ ἀγαθοποιΐᾳ, ἕτοιμοι εἰς πᾶν ἔργον ἀγαθόν. τῇ πανσέτῳ καὶ σεβασμίῳ πολιτείᾳ κεκοσμημένοι πάντα ἐν τῷ φόβῳ αὐτοῦ ἐπετελεῖτε· τὰ προστάγματα τοῦ Κυρίου ὅτι
ἴσ. ὡς πλάκας. * τὰ πλάκτη τῆς καρδίας ὑμῶν ἐγέγραπτο.

Πᾶσα δόξα καὶ πλατυσμὸς ἐδόθη ὑμῖν, καὶ ἐπετελέσθη τὸ γεγραμμένον, Ἔφαγεν καὶ ἔπιεν, καὶ ἐπλατύνθη καὶ ἐπαχύνθη

nebat, plena etiam ſuper omnes Spiritus ſancti effuſio facta eſt; ſanctaque voluntate pleni, bona animi promptitudine, cum pia confidentia, manus veſtras ad Deum omnipotentem extendiſtis, ſupplicantes illi ut propitius eſſet, ſi quid inviti peccaſſetis. Vobis per diem ac noctem ſolicitudo erat pro univerſa fraternitate, ut numerus electorum Dei cum commiſeratione & conſcientia ſalvaretur. Sinceri inter vos invicem, innoxii, & omnis injuriæ immemores eratis. Seditio omnis & ſciſſura vobis abominationi erat; proximorum delicta lugebatis; illorum defectus, veſtros cenſebatis: benefacti nullius pœnitebat vos; ad omne bonum opus prompti & alacres eratis. Ornati veneranda & omnibus numeris abſoluta converſatione, omnia in timore ejus peragebatis: mandata & præcepta Domini in tabulis cordis veſtri altius inculpebantur.

Heb. 8. 12. Mach. 7. 37.

Deu. 32. 15

III. Omnis honor & latitudo vobis data eſt, & ſcriptum illud impletum

pletum est, *Edit, bibit, & dilatatus, ac incrassatus est, & recalcitravit dilectus.* Hinc æmulatio, invidia, contentio, seditio, persecutio, commotio, bellum & captivitas manarunt. Sic viles & inglorii
Isa. 3. 5 contra honoratos & glorioſos, ſic inſipientes contra ſapientes, & juvenes contra ſeniores, inſurrexerunt. Hanc ob cauſam, procul abſunt juſtitia & pax, dum unusquiſq; Dei timorem deſerit, & in fide ejus cæcutit, neq; in inſtitutis præceptorum ejus ambulat, aut vitam Chriſto dignam degit: ſed ſecundum pravas ipſius concupiſcentias incedit, iniquam & impiam invidiam fovendo & amplectendo, per quam mors in mun-
Sap. 2. 24. dum intravit.

Sic enim ſcriptum eſt, *Et factum eſt poſt dies, obtulit* Cain *ex*
Gen. 4. 3. *fructibus terræ ſacrificium Domino,* Abel *autem obtulit & ipſe de primogenitis ovium ſuarum, & adipibus earum. Et reſpexit Deus ſuper* Abel *& ſuper munera ejus: ſuper* Cain *autem, & ſuper ſacrificia ejus non advertit. Et contriſtatus eſt* Cain *valde, & concidit vul-*

χωίδη, * καὶ ἀπεγαλάκτισεν ὁ ἡγα- *ἴσ. ἀπε-
πημένος. Ἐκ τούτου ζῆλος, καὶ ἔρις, καὶ λάκτισεν.
στάσις, διαγμὸς καὶ ἀκαταστασία, πό-
λεμος καὶ αἰχμαλωσία. ὥστως ἐπηρέθη-
σαν οἱ ἄτιμοι ὅτι τοὺς ἐντίμους, οἱ ἄ-
δοξοι ὅτι τοὺς ἐνδόξους, οἱ ἄφρονες ὅτι
τοὺς φρονίμους, οἱ νέοι ὅτι τοὺς πρεσβυ-
τέρους. Διὰ τοῦτο πόρρω ἄπεστιν ἡ δικαιο-
σύνη καὶ εἰρήνη, ἐν τῷ ἀπολείπειν ἕκαστον
τὸν φόβον τοῦ Θεοῦ, καὶ ἐν τῇ πίστει αὐτοῦ
ἀμβλυωπῆσαι, μηδὲ ἐν τοῖς νομίμοις τῆς
προσταγμάτων αὐτοῦ πορεύεσθαι, μηδὲ
πολιτεύεσθαι τὸ καθῆκον τῷ Χριστῷ,
ἀλλὰ ἕκαστον βαδίζειν κατὰ τὰς ἐπιθυμίας
αὐτοῦ τὰς πονηρὰς, ζῆλον ἄδικον καὶ ἀ-
σεβῆ ἐνειληφότας, ἀφ' ἧς καὶ θάνατος
εἰσῆλθεν εἰς τὸν κόσμον.

Γέγραπται δὲ ὥστως, Καὶ ἐγένετο μεθ'
ἡμέρας, ἤνεγκεν Κάϊν ἀπὸ τῶν καρπῶν τῆς
γῆς θυσίαν τῷ Θεῷ, καὶ Ἄβελ ἤνεγκεν
καὶ αὐτὸς ἀπὸ τῶν πρωτοτόκων τῶν προ-
βάτων, καὶ ἀπὸ τῶν στεάτων αὐτῶν. καὶ ἐ-
πεῖδεν ὁ Θεὸς ὅτι Ἄβελ καὶ ὅτι τοῖς δώροις
αὐτοῦ, ὅτι δὲ Κάϊν καὶ ὅτι ταῖς θυσίαις
αὐτοῦ οὐ προσέσχεν. καὶ ἐλυπήθη Κάϊν ἄγαν,

καὶ

κὴ συνέπεσεν τῷ πρόσωπῳ αὐτοῦ. Καὶ εἶπεν ὁ Θεὸς πρὸς Κάϊν, ἵνα τί περίλυπος ἐγήνω; κὴ ἵνα τί συνέπεσεν τὸ πρόσωπόν σου; οὐκ ἐὰν ὀρθῶς προσενέγκῃς, ὀρθῶς δὲ μὴ διέλῃς, ἥμαρτες; ἡσύχασον. πρός σε ἡ ἀποστροφὴ αὐτοῦ, καὶ σὺ ἄρξεις αὐτοῦ. Καὶ εἶπεν Κάϊν πρὸς Αβελ τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ, διέλθωμεν εἰς τὸ πεδίον. κὴ ἐγένετο ἐν τῷ εἶναι αὐτοὺς ἐν τῷ πεδίῳ, ἀνέστη Κάϊν ὅτι Αβελ τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ, κὴ ἀπέκτεινεν αὐτόν. Ορᾶτε, ἀδελφοί, ζῆλος καὶ φθόνος ἀδελφοκτονίαν κατέργασατο. Διὰ ζῆλον ὁ πατὴρ ἡμῶν Ιακὼβ ἀπέδρα ἀπὸ προσώπου Ησαῦ τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ. Ζῆλος ἐποίησεν Ιωσὴφ μέχρι θανάτου διωχθῆναι κὴ μέχρι διαλείας εἰσελθεῖν. Ζῆλος φυγεῖν ἠνάγκασε Μωϋσῆν ἀπὸ προσώπου Φαραὼ βασιλέως Αἰγύπτου ἐν τῷ ἀκοῦσαι αὐτὸν ἀπὸ τοῦ ὁμοφύλου, τίς σε κατέστησε κεφαλὴν ἢ δικαστὴν ἐφ' ἡμῶν; μὴ ἀνελεῖν με σὺ θέλεις, ὃν τρόπον ἀνεῖλες ἐχθὲς τὸν Αἰγύπτιον; Διὰ ζῆλον Ααρὼν καὶ Μαριὰμ ἔξω τῆς παρεμβολῆς ἠλίσθησ. Ζῆλος. Δαθὰν κὴ Αβιρὼν ζῶντας καταπόντου εἰς ᾅδου, διὰ τὸ σα-

σιάσ-

vultu suo. Et dixit Dominus Deus ad Cain, *quare tristis factus es? & quare concidit vultus tuus? Nonne si recte offeras, non autem recte dividas, peccasti? Quiesce, ad te conversio ejus, & tu principatum habebis ipsius. Et dixit* Cain *ad* Abel *fratrem suum, transeamus in campum. Et factum est dum essent in campo, surrexit* Cain *super* Abel *fratrem suum & occidit eum.* Videtis, Fratres, propter æmulationem & invidiam fratricidium commissum. Propter æmulationem pater noster *Jacob* à facie fratris sui *Esau* aufugit. Æmulatio effecit, ut *Josephus* usque ad mortem exagitaretur, & usque ad servitutem accederet. Æmulatio *Mosem* à conspectu *Pharaonis* regis Ægypti fugere compulit, cum popularem suum dicentem audiret, *quis te constituit principem & judicem super nos? numquid tu vis me occidere, quemadmodum occidisti heri Ægyptium?* Propter æmulationem *Aaron* & *Mariam*, à reliquo populo segregati, extra castra manere coacti sunt. Æmulatio *Dathan* & *Abiron* vivos ad inferos demisit, quod cum *Moyse* Dei

Exod. 27.
Gen. 37.
Ex. 2. 14.
Num. 12.
Num. 16.

Dei famulo seditiose contenderent. Propter æmulationem *David* non tantum alienigenarum invidiam
1 Reg. iustinuit, sed etiam à *Saule* rege Israelis fuit vexatus.

V. Sed ut vetera exempla relinquamus, veniamus ad nuperos athletas, & seculi nostri generosa exempla proponamus. Propter æmulationem & invidiam, qui fideles & justissimæ Ecclesiæ columnæ erant, ad mortem usque acerbam, persecutionem passi sunt. Ponamus nobis ante oculos sanctos Apostolos. Propter æmulationem iniquam Petrus, non unum aut alterum, sed plures labores sustulit, atque ita martyrium passus in debitum gloriæ locum discessit. Paulus propter æmulationem in vincula septies conjectus, verberibus cæsus, lapidatus, patientiæ præmium reportavit, & in oriente ac occidente verbi præco factus, illustrem fidei suæ famam sortitus est, in justitia mundum universum instruens, & ad occidentis terminos veniens, & sub Imperatoribus martyrium subiens, sic è mundo migravit, & in locum sanctum

σαι αὐτὸς πρὸς τὸν διάβολον τὸ Θεῦ Μωϋσέως. Διὰ ζῆλον Δαβὶδ φθόγον ἔχει ὁ μόναν ὑπὸ τῆ ἀλλοφύλων, ἀλλὰ καὶ ὑπὸ Σαοὺλ βασιλέως Ισραὴλ ἐδιώχθη.

Αλλ' ἵνα μὴ ἀρχαίων ὑποδειγμάτων παυσώμεθα, ἐλθωμὲν ὀπὶ τὸς ἔγγιστα γενομένους ἀθλητάς· λάβωμεν τῆς ἡμετέρας ἡμῶν τὰ γενναῖα ὑποδείγματα. Διὰ ζῆλον καὶ φθόνον, [ἐκκλησίας πρ]σταὶ καὶ δίκαιοι τάται συ[ναὶ ἐδιώ]χθησ καὶ ἕως θανάτο[υ δειγθ]λάβωμεν πρὸ ὀφθαλμῶ[ν ἡμῶν] τὸς *ἀγαθοὺς ὑπο- ἴσ. ἀγίους.
σάλω[σ. Πέτρ]ος διὰ ζῆλον ἄδικον οὐκ [ἕνα ἢ] δὲ δύο, ἀλλὰ πλείονας ὑπ[έμεινεν] πόνους, καὶ ὕστερ μάρτυ[ρήσας] ἐπορεύθη εἰς τὸν ὀφειλ[όμενον] τόπον τῆ δόξης. Διὰ ζῆλον [ὁ] Παῦλος ὑπομονῆς βραβεῖον [ἀπέχ]ενγκεν, ἑπτάκις δεσμὰ φορέσας, [* παυ]σθεὶς, λιθασθεὶς, κῆρυξ [γε- ἴσ. ἐαυ.
γόμος ἐν τῆ τῆ ἀνατολῆ καὶ ἐν [τῆ] δύσει, τὸ γενναῖον τῆς πίστεως αὐτῦ κλέος ἔλαβεν, δικαιοσύνην διδάξας ὅλον τὸν κόσμον, καὶ [ἐπὶ πὶ] τὸ τέρμα τῆ δύσεως ἐλθὼν, καὶ μαρτυρήσας ὀπὶ τῶν ἡγουμένων, ὕτως ἀπηλλάγη τῆ κό-

σμὸν, καὶ εἰς τὸν ἅγιον τόπον ἐπορεύθη ὑπομονῆς γυμνάσιον μέγιστον ὑπογραμμός.

Τούτοις τοῖς ἀνδράσιν θείως πολιτευσαμένοις συναθροίσθη πολὺ πλῆθος ἐκλεκτῶν, οἵτινες * πολλαῖς αἰκίαις καὶ βασάνοις διὰ ζῆλον παθόντες, ὑπόδειγμα κάλλιστον ἐγένοντο ἐν ἡμῖν. Διὰ ζῆλον διωχθεῖσαι γυναῖκες [Δαναΐδες καὶ Δίρκη] αἰκίσματα δεινὰ καὶ ἀνόσια παθοῦσαι, ὅπι τὸν τῆς πίστεως βέβαιον δρόμον κατηνύτησαν, καὶ ἔλαβον γέρας γενναῖον αἱ ἀθενεῖς τῷ σώματι. Ζῆλος ἀπηλλοτρίωσεν γαμετὰς ἀνδρῶν, καὶ ἠλλοίωσεν τὸ ἐνθὲν ὑπὸ τοῦ πατρὸς ἡμῶν Ἀβραάμ, Τοῦτο γυῖν ὀστοῦν ἐκ τῶν ὀστέων μου, καὶ σὰρξ ἐκ τῆς σαρκός μου. Ζῆλος καὶ ἔρεις πόλεις μεγάλας κατέστρεψεν, καὶ ἔθνη μεγάλα ἐξερρίζωσεν.

* ἴσ. πολλὰς αἰκίας καὶ βασάνους.

Ταῦτα, ἀγαπητοί, οὐ μόνον ὑμᾶς νουθετοῦντες ὑπογράφομεν; ἀλλὰ καὶ ἑαυτοὺς ὑπομιμνήσκοντες· ἐν γὰρ τῷ αὐτῷ ἐσμεν σκάμματι, καὶ ὁ αὐτὸς ἡμῖν ἀγὼν ὁπόκειται. Διὸ ἀπολείποντες τὰς κενὰς καὶ ματαίας φροντίδας, καὶ ἐλθω-

[μεν]

ctum abiit, patientiæ ſummum exemplar factus.

VI. Viris iſtis ſanctè vitam inſtituentibus, magna electorum multitudo aggregata eſt, qui ſupplicia multa & tormenta propter æmulationem paſſi, exemplar optimum inter nos exſtiterunt. Propter æmulationem mulieres perſecutionem paſſæ (*Danaïdes* & *Dirce*) poſtquam gravia & nefanda ſupplicia ſuſtinuiſſent, conſtantem fidei curſum conſummarunt, & debiles corpore nobile tolerantiæ præmium acceperunt. Æmulatio uxorum animos à maritis abalienavit, & dictum patris noſtri *Adami* mutavit, *Hoc jam os ex oſſibus meis, & caro ex carne mea.* Gen. 2. 23. Æmulatio & contentio urbes magnas evertit, & gentes numeroſas funditus delevit.

VII. Hæc, chariſſimi, non tantum ut vos officii veſtri admoneamus, ſcribimus; ſed etiam ut nos ipſos commonefaciamus; in eadem enim arenâ verſamur, & certamen idem nobis incumbit. Quare inanes & vanas curas relinquamus, & ad glo-

rioſam & venerandam ſanctæ vocationis noſtræ regulam veniamus. Quid pulchrum, quid jucundum, & acceptum coram opifice noſtro ſit, videamus. Sanguinem Chriſti intentis oculis intueamur, & quam pretioſus Deo ſit ejus ſanguis, conſideremus, qui propter noſtram ſalutem effuſus, toti mundo pœnitentiæ gratiam obtulit. Circumſpiciamus diligenter omnes mundi ætates, & diſcamus quod in omni generatione, volentibus ad ipſum converti, Dominus pœnitentiæ
Gen. 7. locum conceſſerit. *Noe* pœnitentiæ præco fuit; & qui ei obtemperarunt,
Jon. 3. ſalvati ſunt. *Jonas* Ninivitis excidium prædicavit, illi autem peccatorum pœnitentiam agentes, precibus Deum placarunt, & licet à Deo alieni, ſalutis participes facti ſunt.

VIII. Divinæ gratiæ miniſtri per Spiritum Sanctum de pœnitentia loquuti ſunt. Ipſe etiam rerum omnium Dominus cum juramento de pœnitentia loquutus eſt,
Ezek. 33. 11. *Vivo, inquit Dominus, nolo mortem peccatoris, ſicut pœnitentiam*: addens inſuper

[μὴν] ὅτι τὴ ἀγλεῖη καὶ σεμνὸν [τ ἁγίας κλή]σεως ἡμᾶς καυύκα. [Βλέπω]μὴν πῶ καλὸν καὶ πῶ τερπνὸν [καὶ πρε]σδεκτὸν ἐνώπιον τ̃ τοι[ήσαντ]ος ἡμᾶς. [Ατενί]σωμὴν εἰς τὸ αἷμα τ̃ Χειςοῦ, [καὶ ἴδω]μὴν ὡς ἔςιν τίμιον τῷ Θεῷ [αἷμα] αὐτ̃, ὅ, τι διὰ τὴν ἡμετέραν [σωτ]ηρίαν ἐκχυθὲν, παντὶ τῷ κό[σμῳ] μετανοίας χάριν ὑπήνεγκεν. [Ατενίσ]ωμὴν εἰς τὰς γενεὰς πάσας, [καὶ κ]ατα.μάθωμὴν ὅτι ἐν γενεᾷ [καὶ] γενεᾷ μετανοίας τόπον ἔδω[κ]εν ὁ δεσπότης τοῖς βελομένοις ἐπιςαφῶσαι ἐπ' αὐτόν. Νῶε ἐκήρυξεν μετάνοιαν, καὶ σωακύσαντες ἐσώθησ. Ιωνᾶς Νινευίταις κατεςροφὴν ἐκήρυξεν· οἱ δὲ μετανοήσαντες ὅτι τοῖς ἁμαρτήμασιν αὐτῶν ἐξιλάσαντο τὸν Θεὸν ἱκετεύσαντες, καὶ ἔλαβον σωτηρίαν, καίπερ ἀλλότριοι τ̃ Θεῦ ὄντες.

Οἱ λῃτουργοὶ τ χάριτος τ̃ Θεῦ διὰ πνεύματος ἁγίου περὶ μετανοίας ἐλάλησαν. καὶ αὐτὸς δὲ ὁ δεσπότης τῶν ἁπάντων περὶ μετανοίας ἐλάλησεν μετ' ὅρκου· Ζῶ γὰρ ἐγὼ λέγει κύριος, ὁ βούλομαι τὸν θάνατον τ̃ ἁμαρτωλ̃, ὡς

τῶν μετάνοιαν πεφηνότες καὶ γνώμην ἀγαθήν, Μετανοήσατε οἶκος Ἰσραὴλ ἀπὸ τῆς ἀνομίας ὑμῶν· εἶπον τοῖς υἱοῖς τοῦ λαοῦ μου, ἐὰν ὦσιν αἱ ἁμαρτίαι ὑμῶν ἀπὸ τῆς γῆς ἕως τοῦ οὐρανοῦ, καὶ ἐὰν ὦσιν πυρρότεραι κόκκου, καὶ μελάντεραι σάκκου, καὶ ὀπισθαφῆτε πρός με ἐξ ὅλης τῆς καρδίας, καὶ εἴπητε, Πάτερ, ἐπακούσομαι ὑμῶν ὡς *λαῷ ἁγίῳ. Καὶ ἐν ἑτέρῳ τόπῳ λέγει οὕτως, Λούσασθε καὶ καθαροὶ γένεσθε, ἀφελέσθε τὰς πονηρίας ἀπὸ τῶν ψυχῶν ὑμῶν, ἀπέναντι τοῦ ὀφθαλμοῦ μου· παύσασθε ἀπὸ τῶν πονηριῶν ὑμῶν, μάθετε καλὸν ποιεῖν, ἐκζητήσατε κείσιν, ῥύσασθε ἀδικούμενον, κείνατε ὀρφανῷ, καὶ δικαιώσατε χήραν, καὶ δεῦτε καὶ διαλεχθῶμεν λέγει *· καὶ ἐὰν ὦσιν αἱ ἁμαρτίαι ὑμῶν ὡς φοινικοῦν, ὡς χιόνα λευκανῶ· ἐὰν ὦσιν ὡς κόκκινον, ὡς ἔριον λευκανῶ. καὶ ἐὰν θέλητε καὶ εἰσακούσητέ μου, τὰ ἀγαθὰ τῆς γῆς φάγεσθε· ἐὰν δὲ μὴ θέλητε, μηδὲ εἰσακούσητέ μου, μάχαιρα ὑμᾶς κατέδεται· τὸ γὰρ στόμα κυρίου ἐλάλησε ταῦτα. Πάντας οὖν τοὺς ἀγαπητοὺς αὐτοῦ βούλεται μετανοίας μεταλαβεῖν, ἐπιδείξας τῇ παντοκρατορικῇ βουλήματι αὐτοῦ.

ἴσ. λαῷ ἁγίῳ.

ἴσ. ὁ κύριος.

Διὰ

insuper dictum egregium, *Resipiscite domus* Israel *ab iniquitate vestra; Dic filiis populi mei, si peccata vestra à terra ad cœlum usque pertingant, si cocco rubriora & cilicio nigriora fuerint, & ad me ex toto corde conversi fueritis, & dixeritis, Pater, tanquam populo sancto aurem vobis præbebo.* Et in alio loco sic dicit, *Lavamini, mundi estote, auferte mala ex animabus vestris ab oculis meis, quiescite à malitiis vestris; Discite facere bonum, quærite judicium, liberate oppressum, judicate pupillo, & justificate viduam: & venite, colloquamur, dicit dominus; & si fuerint peccata vestra quasi phœnicium, sicut nivem dealbabo, & si fuerint ut coccinum, sicut lanam dealbabo. Et si volueritis & audieritis me, bona terræ comedetis; si autem nolueritis, neque exaudiveritis me, gladius devorabit vos: os enim Domini locutum est hæc.* Volens igitur omnes dilectos suos pœnitentiæ participes fieri, omnipotente sua voluntate stabilivit.

Jer. 3. 19.

Isa. 1. 16.

IX. Quare

IX. Quare magnificæ ejus & glorioſæ voluntati obſequamur, & ſuppliciter miſericordiam & benignitatem ejus implorantes, relictis vanis operibus, contentione, & æmulatione quæ ad mortem ducit, ad miſerationes ejus advolvamur & convertamur. * Fixis oculis intueamur eos, qui magnificæ ejus gloriæ perfecte inſervierunt. Sumamus *Enochum*, qui in obedientia juſtus repertus, tranſlatus fuit, neque mors ejus deprehenſa eſt. *Noe* fidelis inventus per miniſterium ſuum novam mundo generationem prædicavit, & per eum animalia quæ in concordia arcam ſunt ingreſſa, ſervavit Dominus.

Gen. 5. Heb. 12.

Gen. 7. Eccluſ. 44. Eſ. 41. 8. Jac. 2. 23.

X. *Abrahamus*, amicus vocatus, fidelis inventus eſt, eo quod verbis Dei obtemperarit. Hic per obedientiam è terra ſua, è cognatione ſua, & domo patris ſui egreſſus eſt, ut exigua terra, cognatione debili, & domo parva derelicta, promiſſiones Dei poſſideret. Dicit enim ei, *Exi de terra tua, & de cognatione tua, & de domo patris*

Gen. 12. 1.

* Citat Clem. Alex. Strom. 4.

tui,

Διὸ ἐπαισχύνωμαι τῇ μεγαλοπρεπείᾳ καὶ ἐνδόξῳ βασιλείᾳ αὐτοῦ, καὶ ἱκέται γινόμενοι τοῦ ἐλέους καὶ τῆς χρηστότητος αὐτοῦ, παρασπίσωμεν καὶ ὑπερέλθωμεν ὅτι τὰς οἰκτιρμὰς αὐτοῦ, ἀπολιπόντες τὴν μετανοίαν, τίωτε ἔσειν, καὶ * τὸ εἰς θάνατον * ἄγον ζῆλος. Ἀτενίσωμεν εἰς τοὺς τελείως λειτουργήσαντας τῇ μεγαλοπρεπείᾳ δόξῃ αὐτοῦ. Λάβωμεν Ενὼχ, ὃς ἐν ὑπακοῇ δικαίᾳ εὑρεθεὶς μετετέθη, καὶ οὐχ εὑρέθη αὐτὸ θάνατος. Νῶε πιστὸς εὑρεθεὶς, διὰ τῆς λειτουργίας αὐτοῦ παλιγγενεσίαν κόσμῳ ἐκήρυξεν, καὶ διέσωσεν δι' αὐτοῦ ὁ δεσπότης τὰ εἰσελθόντα ἐν ὁμονοίᾳ ζῶα εἰς τὴν κιβωτόν.

Ἀβραὰμ, ὁ φίλος προσαγορευθεὶς, πιστὸς εὑρέθη, ἐν τῷ αὐτὸν ὑπήκοον γενέσθαι τοῖς ῥήμασι τοῦ Θεοῦ. ὃς δι' ὑπακοῆς ἐξῆλθεν ἐκ τῆς γῆς αὐτοῦ, καὶ ἐκ τῆς συγγενείας αὐτοῦ, καὶ ἐκ τοῦ οἴκου τοῦ πατρὸς αὐτοῦ, ὅπως γένωμαι ὀλίγων, καὶ συγγένειαν ἀδενῆ, καὶ οἶκον μικρὸν καταλιπών, κληρονομήσῃ τὰς ἐπαγγελίας τοῦ Θεοῦ. λέγει γὰρ αὐτῷ, Ἀπελθε ἐκ τῆς γῆς σου, καὶ ἐκ τῆς συγγενείας σου, καὶ ἐκ τοῦ οἴκου τοῦ πα-

ἴσ. τὸν.
ἴσ. ἄγοντα ζῆλον.

πατρός σου, εἰς τὴν γῆν ἣν ἄν σοι δείξω, καὶ ποιήσω σε εἰς ἔθνος μέγα, καὶ εὐλογήσω σε, καὶ μεγαλυνῶ τὸ ὄνομά σε, καὶ ἔσῃ εὐλογημένος· καὶ εὐλογήσω τοὺς εὐλογοῦντάς σε, καὶ καταράσομαι τοὺς καταρωμένους σε, καὶ εὐλογηθήσονται ἐν σοὶ πᾶσαι αἱ φυλαὶ τῆς γῆς. Καὶ πάλιν ἐν τῷ Ἀφεστάναι αὐτὸν ἀπὸ Λὼτ, εἶπεν αὐτῷ ὁ Θεὸς, Ἀναβλέψας τοῖς ὀφθαλμοῖς σου, ἴδε ἀπὸ τοῦ τόπου οὗ νῦν σὺ εἶ, πρὸς βόρρᾶν, καὶ λίβα, καὶ ἀνατολάς, καὶ θάλασσαν, ὅτι πᾶσαν τὴν γῆν ἣν σὺ ὁρᾷς, σοὶ δώσω αὐτὴν, καὶ τῷ σπέρματί σου, ἕως αἰῶνος· καὶ ποιήσω τὸ σπέρμα σου ὡς τὴν ἄμμον τῆς γῆς· εἰ δύναταί τις ἐξαριθμῆσαι τὴν ἄμμον τῆς γῆς· καὶ τὸ σπέρμα σου ἐξαριθμηθήσεται. Καὶ πάλιν λέγει, Ἐξήγαγε ὁ Θεὸς τὸν Ἀβραὰμ, καὶ εἶπεν αὐτῷ· Ἀνάβλεψον εἰς τὸν οὐρανὸν, καὶ ἀρίθμησον τοὺς ἀστέρας, εἰ δύνῃ ἐξαριθμῆσαι αὐτούς, οὕτως ἔσται τὸ σπέρμα σου. ὅθεν ἐπίστευσε τῷ Ἀβραὰμ τῷ Θεῷ, καὶ ἐλογίσθη αὐτῷ εἰς δικαιοσύνην. Διὰ πίστιν καὶ φιλοξενίαν ἐδόθη αὐτῷ υἱὸς ἐν γήρᾳ, καὶ διὰ ὑπακοῆς προσήνεγκεν αὐτὸν θυσίαν τῷ Θεῷ πρὸς ἓν τῶν ὀρέων ὧν ἔδειξεν αὐτῷ.

Διὰ

tui, & vade in terram quam tibi demonſtravero: & faciam te in gentem magnam, & benedicam te, & magnificabo nomen tuum, & eris benedictus; & benedicam benedicentes te, & maledicam maledicentes te, & benedicentur in te omnes tribus terræ. Et rurſus cum à *Loto* ſecederet, dixit ei Deus, *Reſpice oculis tuis, & vide à loco in quo nunc tu es, ad Aquilonem & Africum & orientem & mare: quia omnem terram quam tu vides tibi dabo eam, & ſemini tuo uſque in ſeculum. Et faciam ſemen tuum ſicut arenam terræ; ſi poterit aliquis dinumerare arenam terræ, & ſemen tuum dinumerabitur.* Et rurſus dicit, *Eduxit Deus* Abrahamum *foras, & dixit ei, reſpice in cœlum & numera ſtellas, ſi potes dinumerare eas, ſic erit ſemen tuum. Et credidit* Abrahamus *Deo, & deputatum eſt ei ad juſtitiam.* Propter fidem & hoſpitalitem datus eſt ei filius in ſenectute, & per obedientiam obtulit eum in ſacrificium Deo in uno montium quem ei oſtenderat.

Gen. 13. 14.

Gen. 15. 5.

Gen. 22.

XI. Pro-

XI. Propter hoſpitalitatem & pietatem *Lotus* è *Sodomis* ſalvus evaſit, cum regio tota circumjacens igne & ſulphure damnata eſſet. Deus palam fecit quod non derelinquit in illum ſperantes; contra vero qui à mandatis ejus declinant, ſuppliciis & tormentis punit. Uxor enim ejus quæ una cum eo egreſſa eſt, cum diverſa ſentiret, nec in concordia perſiſteret, in ſignum propterea poſita eſt, & ſalis ſtatua in hodiernum diem facta eſt, ut omnibus innoteſceret, quòd animo dubii, & de potentia divina hæſitantes, in judicium & ſignum omnibus generationibus proponantur.

Gen. 19.

1 Pet. 2. 6.

XII. Propter fidem & hoſpitalitatem, *Rahaba* meretrix incolumis ſervata eſt. Miſſis enim à *Joſua* filio *Navæ* ad urbem *Jerichuntem* ſpeculatoribus, reſcivit terræ Rex quod regionem eorum exploraturi venerant, & viros emiſit, qui eos, ut morti traderentur, apprehenderent. *Rahaba* autem hoſpitalis ſuſcipiens eos, in ſolario domus ſub lini ſtipula occultavit eos. Cum autem

Heb. 11, 31. Joſ. 2.

Διὰ φιλοξενίαν καὶ εὐσέβειαν Λὼτ
ἐσώθη ἐκ Σοδόμων, τ πᾶσης
* κενοδοξίας διὰ πυρὸς καὶ θείου πρόδη-
λον ποιήσας ὁ δεσπότης ὅτι τοὺς ἐλπί- ἴσ. κρίσε-
ζοντας ἐπ' αὐτὸν εἰς ἐγκαταλείψει, τοὺς κολάσεως.
δὲ ἑτεροκλινεῖς ὑπάρχοντας εἰς κόλασιν
καὶ αἰκισμὸν τίθησι. σωζελθόσης * παρ' ἴσ. γαὶρ.
αὐτῷ τ γυναικὸς ἑτερογνώμονος ὑπαρ-
χούσης καὶ εἰ ἐν ὁμονοίᾳ, εἰς τοῦτο σημεῖον ἐτέθη, ὥστε ψυέσθαι αὐτὴν φίλην ἄλλος ἕως τ ἡμέρας ταύτης· εἰς τὸ γνωστὸν εἶναι πᾶσιν, ὅτι οἱ δίψυχοι καὶ οἱ διστάζοντες περὶ τ τ Θεοῦ δυνάμεως, εἰς κρῖμα καὶ εἰς σημείωσιν πάσαις τ ψυχαῖς γίνονται.

Διὰ πίστιν καὶ φιλοξενίαν ἐσώθη Ραὰβ
ἡ πόρνη. ἐκπεμφθέντων γὰρ ὑπὸ Ἰη-
σοῦ τοῦ Ναυῆ κατασκοπῶν εἰς τὴν Ἰεριχῶ, ἔγνω ὁ βασιλεὺς τ γῆς ὅτι ἥκασι κατασκοπεῦσαι τ χώραν αὐτῆς, καὶ ἐξέπεμψεν ἄνδρας τοὺς συλλημψομένους αὐτοὺς, ὅπως συλληφθέντες θανατωθῶσιν. Ἡ δὲ φιλόξενος Ραὰβ εἰσδεξαμένη αὐτοὺς, ἔκρυψεν εἰς τὸ ὑπερῶον ὑπὸ τ λινοκαλάμων. ὁπισαθέντων δὲ τ παρὰ τ

τ βασιλέως, καὶ λεγόντων, [ἄνδρες πρός σε ἦλ]θον οἱ κατασκοποὶ τ [γῆς ἡμῶν,] ἐξάγαγε αὐτὺς, ὁ γὰ βα[σιλεὺς ἄ]πως κελεύει. Η ὴ ἀπεκρίθη, εἰσῆλθον [οἱ δύο ἄν]δρες ὓς ζητεῖτε πρός με, [σπεύ]σατε ταχέ]ως ἀπῆλθον, καὶ πορεύον[τ*αι, ὁδὸν] ὑποδεικνύουσα αὐτοῖς [*ἐναντίαν]. Καὶ εἶπεν πρὸς τὺς ἄνδρας, [γινώ]σκουσα γινώσκω ἐγὼ, ὅτι [κύριος ὁ Θεὸς] ὑμῶν δώσει δίδωσιν ὑμῖν [τ πό]λιν ταύτην, ὁ γὰ φόβος καὶ [τρό]μος ὑμῶν ἐπέπεσεν τοῖς κα[τοι]κοῦσιν αὐτήν. ὡς ἐὰν ἦν γέ[νηται] λαβεῖν αὐτὴν ὑμᾶς, σῶσατέ με, καὶ τ οἶκον τ πατρός μου. Καὶ εἶπαν αὐτῇ, ἔσαι ὅτως ὡς ἐλάλησας ἡμῖν. ὡς ἐὰν ἦν γνῶς παραγινομένους ἡμᾶς, συνάξις πάντας τὺς σοὺς ὑπὸ τὸ στέγος σου, καὶ σωθήσονται· ὅσοι γὰ ἐὰν εὑρεθῶσιν ἔξω τ οἰκίας, ἀπολοῦνται. Καὶ προσέθεντο αὐτῇ δοῦναι σημεῖον, ὅπως κρεμάσῃ ἐν τῇ οἴκῃ αὐτῆς κόκκινον, προδήλον ποιοῦντες, ὅτι διὰ τ αἵματος τοῦ κυρίου λύτρωσις ἔσαι πᾶσι τοῖς πιστεύουσιν καὶ ἐλπίζουσιν ὀπὶ τ Θεόν. Οραπ

ἰσ. εγ ὲχ ἰσ. σκεῖνος.

ἀγα.

tem nuntii Regis ex improviso superveniſſent, & dixiſſent, Viri ad te ingreſſi ſunt, regionis noſtræ exploratores, educ eos, ſic enim imperat Rex. Illa autem reſpondit, ingreſſi ſunt duo viri ad me quos quæritis, ſed confeſtim abierunt & vadunt; * viam oſtendens eis contrariam. Et dixit ad viros, ſciens ſcio, quod Dominus Deus veſter urbem hanc vobis tradit, timor enim & pavor veſtri inceſſit incolas ejus; quare cum capere illam vobis contigerit, incolumem me ſervate & domum patris mei. Et dixerunt ei, ſic erit ut loquuta es nobis. Quare cum nos appropinquantes cognoveris, omnes tuos ſub tecto tuo congregabis, & ſervabuntur; quotquot vero extra domum tuam invenientur peribunt. Et ut ſignum daret addiderunt, ut funiculum ſcilicet coccineum de domus pariete demitteret, notum facientes, quod omnibus, qui credunt & ſperant in Deum, per ſanguinem domini redemtio

* Non oſtendens eis illos.

futura sit. Videte, dilecti, non solum fides, sed prophetia etiam in muliere fuit.

XIII. Humiles ergo mente simus, Fratres, fastum omnem, superbiam, amentiam & iras deponentes, & quod scriptum est, faciamus. Dicit enim Spiritus Sanctus, *Non*
Jer. 9. 23. *glorietur sapiens in sapientia sua,*
1 Cor. 9. 31. *& non glorietur fortis in fortitudine sua, & non glorietur dives in divitiis suis; sed qui gloriatur in Domino glorietur, quærendo illum, & judicium & justitiam faciendo*: memoria præcipuè recolentes sermones Domini Jesu, quos, æquitatem & longanimitatem docens, loquutus
Luc. 6. 36. est: sic enim dixit, *Miseremini ut misericordiam consequamini, dimittite ut vobis dimittatur, prout facitis ita vobis fiet, sicut datis ita vobis retribuetur, sicut judicatis, ita judicabimini, sicut benigni estis, ita benignitatem experiemini, qua mensura metimini, eadem vobis mensurabitur.* Hoc præcepto & his mandatis stabiliamus nos ipsos, ut in obedientia sanctorum eloquiorum ejus, cum omni humilitate, semper ambulemus. Dicit e-
Es. 66. 2. nim verbum sanctum, *Super quem respi-*

ἀγαπητοὶ, ἡ μόνον πίστις ἀλλὰ θεοφιλεστέρα ἐν τῇ γυναικὶ γέγονεν.

Ἵνα ταπεινοφρονήσωμεν ὦμεν, ἀδελφοὶ, ἀποδέμενοι πᾶσαν ἀλαζονείαν, καὶ τύφον, καὶ ἀφροσύνην, καὶ ὀργάς· καὶ ποιήσωμεν τὸ γεγραμμένον. λέγει γὰρ τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, Μὴ καυχάσθω ὁ σοφὸς ἐν τῇ σοφίᾳ αὐτοῦ, μηδὲ ὁ ἰσχυρὸς ἐν τῇ ἰσχύι αὐτοῦ, μηδὲ ὁ πλούσιος ἐν τῷ πλούτῳ αὐτοῦ· ἀλλ' ὁ καυχώμενος, ἐν κυρίῳ καυχάσθω, τὸ ἐκζητεῖν αὐτὸν, καὶ ποιεῖν κρίμα καὶ δικαιοσύνην· μάλιστα μεμνημένοι τῶν λόγων τοῦ κυρίου Ἰησοῦ, οὓς ἐλάλησε διδάσκων ἐπιείκειαν καὶ μακροθυμίαν· οὕτως γὰρ εἶπεν, Ἐλεεῖτε ἵνα ἐλεηθῆτε, ἀφίετε ἵνα ἀφεθῇ ὑμῖν, ὡς ποιεῖτε, οὕτω ποιηθήσεται ὑμῖν, ὡς δίδοτε οὕτω δοθήσεται ὑμῖν, ὡς κρίνετε οὕτως κριθήσεται ὑμῖν, ὡς χρηστεύεσθε οὕτως χρηστευθήσεται ὑμῖν· ᾧ μέτρῳ μετρεῖτε ἐν αὐτῷ μετρηθήσεται ὑμῖν· Ταύτῃ τῇ ἐντολῇ καὶ τοῖς αὐτοῖς παραγγελλομεν ἑαυτοὺς καὶ τοὺς τὰ παρ' ἡμῶν φρονοῦντας καὶ ὑπακούοντας τοῖς ἁγιοπρεπέσι λόγοις αὐτοῦ * ταπεινοφρονοῦντες. φησὶν γὰρ ὁ ἅγιος λόγος, Ἐπὶ τίνα ἐπιβλέψω ἀλλ' ἢ ἐπὶ

* Ἰσ. ταπεινοφρονοῦντας.

ἢ ὀπὶ τ πρεγμὼ κὴ [ἡσύ]χιον κὴ τρέμοντά μκ τὰ λόγια;

[Δί]καιον ἓν κὴ ὅσιον, ἄνδρες ἀδελφοὶ, ὑπηκόους ἡμᾶς μᾶλλον γκνέσθαι τῷ Θεῷ, ἢ τοῖς ἐν ἀλαζονείᾳ κὴ ἀκαταστασίᾳ μιμηταῖς ζήλκ ἀρχηγοῖς ἐξακολυθεῖν. βλάβλω γὸ ὰ τυχῶσ, μᾶλλον ὴ κίνδυνον ὑποίσωμεν μέγαν, ἐὰν ξιφοκινδύνως ὁπισθῶμεν ἑαυτὺς τοῖς θελήμασι τ ἀνθρώπων, οἵτινες ἐξακοντίζουσιν εἰς ἕξιν κὴ στάσεις, εἰς τὸ ἀπαλλοτριῶσαι ἡμᾶς τ καλῶς ἐχόντων. Χρησωσώμθα * αὐτοῖς κ τὴν εὐσπλαγχνίαν κὴ γλυκύτητα τῦ ποιήσαντος ἡμᾶς· χαρησὸ γὸ, Χρησοὶ ἔσονται οἰκήτορες γῆς, ἀκακοι ὴ ὑπολφθήσονται ἐπ' αὐτῆς· οἱ ὴ παρανομοῦντες ἐξολοθρλθήσονται ἀπ' αὐτῆς. κὴ πάλιν λέγει, Εἶδον ἀσεβῆ ὑψρυφώμενον, κὴ αἰρόμενον ὡς τὰς κέδρους τ λιβάνκ, κὴ παρῆλθον, κὴ ἰδὺ κκ ἦν, κὴ ἐξεζήτησα τ τόπον αὐτῦ, κὴ ὐχ εὗρον. φύλαξατε ἀκακίαν, κὴ ἴδε εὐθύτητα, ὅτι ὄζιν ἐγκατάλιμμα ἀνθρώπῳ εἰρωνικῷ.

*ἴσ. ἀλλήλοις.

Τοίνυν κολληθῶμεν τοῖς μετ' εὐσεβείας εἰρωνεύουσιν, κὴ μὴ τοῖς μὲθ' ὑποκρίσεως

respiciam, nisi super humilem & quietum, & trementem sermones meos?

XIV. Justum igitur & pium est, Viri fratres, Deo potius obedientes nos esse, quam in superbia & seditione detestandæ æmulationis duces & authores sequi. Si præcipitanter voluntatibus hominum nos tradiderimus, qui ad contentionem & seditiones collimant, ut ab eo quod rectum & bonum est abalienent, non leve damnum, immo potius grave periculum subibimus. Benigni erga nos invicem simus, secundum misericordiam, & dulcedinem illius qui fecit nos: scriptum enim est, *Benigni erunt habitatores terræ, innocentes relinquentur in ea; impii vero & legum violatores disperibunt ab ea.* Et rursus dicit, *Vidi impium superexaltatum & elevatum sicut cedros Libani: & transivi, & ecce non erat, & quæsivi eum, & non est inventus locus ejus. Custodi innocentiam, & vide æquitatem, quoniam sunt reliquiæ homini pacifico.* Psal. 37. 9. & Prov. 2. 20. Psal. 37. 36.

XV. Adhæreamus itaque amoris glutino eis qui cum pietate tranquille

quille vivunt, non autem eis qui ficta simulatione pacem colunt. Dicit
Es. 29. 13. enim alicubi, *Populus hic labiis me honorat, cor autem eorum longe abest à*
Psal. 62. 4. *me.* Et rursus, *Ore suo benedicebant, & corde suo maledicebant.* Et rursus
Psal. 78. 39. dicit, *Dilexerunt eum in ore suo, & lingua sua mentiti sunt ei. Cor autem eorum non rectum cum eo, nec fideles habiti sunt in testamento ejus. Labia*
Psal. 29. 19. *fraudulenta obmutescant, & disperdat Dominus universa labia dolosa,*
Psal. 12. 3. *& linguam magniloquam; qui dixerunt, linguam nostram magnificabimus, labia nostra à nobis sunt, quis noster Dominus est? Propter miseriam inopum, & gemitum pauperum, nunc exurgam, dicit Dominus: ponam in salutari, fiducialiter agam in eo.*

XVI. Christus enim eorum est, qui humiliter se gerunt, non qui cum fastu & arrogantia supra ejus gregem efferunt se. * Sceptrum majestatis Dei, Dominus noster Jesus Christus, non venit in jactantia superbiæ & arrogantiæ, quamvis potuerit; sed in humilitate, prout spiritus Sanctus de eo loquutus est: dicit enim, *Domine quis credidit au-*

* Hieron. ad Is. 52. 14. 1 Heb. 8. 1.

ditui

κείσεως βυλομένοις εἰρωνίαν. λέγει γάρ που, ὅτι ὁ λαὸς τοῖς χείλεσί με τιμᾷ, ἡ δὲ καρδία αὐτῶν πόῤῥω ἀπέστιν ἀπ' ἐμοῦ. καὶ πάλιν, Τῷ στόματι αὐτῶν εὐλόγουν, τῇ δὲ καρδίᾳ κατηρῶντο. καὶ πάλιν λέγει, Ηγάπων αὐτὸν τῷ στόματι αὐτῶν, καὶ τῇ γλώσσῃ αὐτῶν ἐψεύσαντο αὐτόν, ἡ δὲ καρδία αὐτῶν οὐκ εὐθεῖα μετ' αὐτοῦ, οὐδὲ ἐπιστώθησαν ἐν τῇ διαθήκῃ αὐτοῦ. * Αλλὰ ἡμιθήτω τὰ χείλη τὰ δόλια * γλῶσσαν μεγαλορῥήμονα, τοὺς εἰπόντας, τῇ γλώσσῃ ἡμῶν μεγαλυνοῦμεν, τὰ χείλη ἡμῶν παρ' ἡμῖν ἐστιν, τίς ἡμῶν κύριός ἐστιν; Διὰ τὴν ταλαιπωρίαν τῶν πτωχῶν, καὶ διὰ τὸν στεναγμὸν τῶν πενήτων νῦν ἀναστήσομαι, λέγει κύριος, θήσομαι ἐν σωτηρίᾳ, παῤῥησιάσομαι ἐν αὐτῷ.

ἴσ. ἄλαλα.

ἴσ. καὶ ἐξολοθρεύσει κύριος πάντα τὰ χείλη τὰ δόλια, καὶ

Ταπεινοφρονέντων γάρ ἐστιν ὁ χριστός, καὶ ἐποιμαίνων ὑπὸ τὸ ποίμνιον αὐτοῦ. τὸ σκῆπτρον τῆς μεγαλωσύνης τοῦ Θεοῦ, ὁ κύριος ἡμῶν χριστὸς Ιησοῦς, καὶ ἦλθεν ἐν κόμπῳ ἀλαζονείας, οὐδὲ ὑπερηφανίας, καίπερ δυνάμενος· ἀλλὰ ταπεινοφρονῶν, καθὼς τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον περὶ αὐτοῦ ἐλάλησεν· φησὶ γάρ, Κύριε, τίς ἐπίστευσε

τῇ

τῇ ἀκοῇ ἡμῶν; καὶ ὁ βραχίων κυρίου πίνι
ἀπεκαλύφθη; ἀνηγγείλαμεν ἐναντίον αὐ-
τοῦ ὡς παιδίον, ὡς ῥίζα ἐν γῇ διψώσῃ·
ὃ οὐκ ἔστιν εἶδος αὐτῷ, οὐδὲ δόξα· καὶ
εἴδομεν αὐτόν, καὶ οὐκ εἶχεν εἶδος, οὐδὲ
κάλλος, ἀλλὰ τὸ εἶδος αὐτοῦ ἄτιμον,
ἐκλεῖπον παρὰ * τὸ εἶδος τῶν ἀνθρώ- ἴσ. τοὺς υἱοὺς.
πων· ἄνθρωπος ἐν πληγῇ ὢν καὶ πόνῳ, καὶ
εἰδὼς φέρειν μοχθηρίαν, ὅτι ἀπέστραπται τὸ
πρόσωπον αὐτοῦ· ἠτιμάσθη καὶ οὐκ ἐλογίσθη.
Οὗτος τὰς ἁμαρτίας ἡμῶν φέρει, καὶ περὶ
ἡμῶν ὀδυνᾶται, καὶ ἡμεῖς ἐλογισάμεθα αὐ-
τὸν εἶναι ἐν πόνῳ καὶ ἐν πληγῇ καὶ ἐν κακώσει
αὐτὸς δὲ ἐτραυματίσθη διὰ τὰς ἁμαρτίας
ἡμῶν, καὶ μεμαλάκισται διὰ τὰς ἀνομίας
ἡμῶν. Παιδεία εἰρήνης ἡμῶν ἐπ' αὐτὸν,
τῷ μώλωπι αὐτοῦ ἡμεῖς ἰάθημεν. πάντες
ὡς πρόβατα ἐπλανήθημεν· ἄνθρωπος τῇ
ὁδῷ αὐτοῦ ἐπλανήθη, καὶ κύριος παρέδωκεν
αὐτὸν ὑπὲρ τῶν ἁμαρτιῶν ἡμῶν. Καὶ αὐτὸς
διὰ τὸ κεκακῶσθαι οὐκ ἀνοίγει τὸ στόμα· ὡς
πρόβατον ἐπὶ σφαγὴν ἤχθη, καὶ ὡς ἀμνὸς
ἐναντίον τοῦ κείραντος ἄφωνος, οὕτως οὐκ
ἀνοίγει τὸ στόμα αὐτοῦ. Ἐν τῇ ταπεινώσει
ἡ κρίσις αὐτοῦ ἤρθη. τὴν γενεὰν αὐτοῦ τίς
διη-

ditui noſtro? Et brachium Domini cui revelatum eſt? Annunciavimus quaſi parvulum in conſpectu ejus; ſicut radix in terra ſitienti: non enim eſt ſpecies ei neque gloria, & vidimus eum, & non habebat ſpeciem, neque decorem; ſed ſpecies ejus inhonorata, & deficiens præ filiis hominum. Homo in plaga poſitus, & labore, & ſciens ferre infirmitatem; quia averſa eſt facies ejus, deſpecta, & non reputata. Iſte peccata noſtra portat, & pro nobis dolet; & nos reputavimus eum eſſe in labore, & in plaga, & in afflictione. Ipſe autem vulneratus eſt propter peccata noſtra, & infirmatus eſt propter iniquitates noſtras. Diſciplina pacis noſtræ ſuper eum, livore ejus nos ſanati ſumus. Omnes quaſi oves erravimus, homo in via ſua erravit; & Dominus tradidit eum propter iniquitates noſtras, & ipſe propter afflictionem non aperit os ſuum. Sicut ovis ad victimam ductus eſt, & ſicut agnus coram tondente mutus, ſic non aperit os. In humilitate judicium ejus ſublatum eſt; generationem ejus quis enarrabit?

Quia

Quia tollitur de terra vita ejus ab iniquitatibus populi mei ductus est ad mortem. Et dabo impios pro sepultura ejus, & divites pro morte illius: quia iniquitatem non fecit; neque dolum in ore suo; & Dominus vult mundare eum à plaga. Si dederitis pro peccato, anima vestra videbit semen longevum. Et vult Dominus auferre de dolore animam ejus, ostendere ei lucem, & formare intelligentiam, justificare justum bene servientem multis: & peccata eorum ipse portabit. Propterea ipse possidebit multos, & fortium dividet spolia, pro eo quod tradita est ad mortem anima ejus, & in iniquis reputatus est: & ipse peccata multorum tulit, & propter iniquitates eorum traditus est. Et

Psal. 22. 6. rursus idem dicit, *Ego autem sum vermis & non homo, opprobrium hominum, & abjectio plebis. Omnes videntes me, deriserunt me, loquuti sunt labiis, moverunt caput. Speravit in Domino, eripiat eum, salvum faciat eum, quoniam vult eum.* Videtis, Viri dilecti, quale nobis exemplar sit propositum;

si

δικηθήσεται; ὅτι αἴρεται ἀπὸ τ γῆς ἡ ζωὴ αὐτῦ, ἀπὸ τ ἀνομιῶν τῦ λαῦ μυ ἦκ εἰς θάνατον. κὴ δώσω τὺς πονηρὺς ἀντὶ τῆς ταφῆς αὐτῦ, κὴ τὺς πλουσίυς ἀντὶ τ θανάτυ αὐτῦ. ὅτι ἀνομίαν κὶ ἐποίησεν, ὃς ἐὰν εὑρεθῆ δόλ@ ἐν τῷ σόματι αὐτῦ· κὴ κύει@ βέλεται καθαρεῖσαι αὐτὸν τ πληγῶς. ἐὰν δῶτε περὶ ἁμαρτίας, ἡ ψυχὴ ὑμῶν ὄψεται σπέρμα μακρόβιον. καὶ κύει@ βέλεται ἀφελεῖν ἀπὸ τ πόνυ τ ψυχῆς αὐτῦ, δεῖξαι αὐτῷ φῶς, κὴ πλάσαι τῇ συνέσει, δικαιῶσαι δίκαιον εὖ δουλεύοντα πολλοῖς· κὴ τὰς ἁμαρτίας αὐτῶν αὐτὸς ἀνοίσει. διὰ τῦτο αὐτὸς κληρονομήσει πολλὺς, κὴ τ ἰσχυρῶν μεριεῖ σκῦλα· ἀνθ' ὧν παρεδόθη εἰς θάνατον ἡ ψυχὴ αὐτῦ, κὴ τοῖς ἀνόμοις ἐλογίσθη. κὴ αὐτὸς ἁμαρτίας πολλῶν ἀνήνεγκε, κὴ διὰ τὰς ἁμαρτίας αὐτῶν παρεδόθη. Καὶ πάλιν αὐτὸς φησιν, Ἐγὼ δέ εἰμι σκώληξ, κὴ κὶ ἄνθρωπος· ὀνειδ@ ἀνθρώπων, κὴ ἐξουθένημα λαῦ. πάντες οἱ θεωρῦντές με, ἐξεμυκτήρισάν με, ἐλάλησ ἐν χείλεσιν, ἐκίνησ κεφαλήν. ἤλπισεν ὅτι κύειον, ῥυσάσθω αὐτὸν, σωσάτω αὐτὸν, ὅτι θέλ αὐτόν. Ορᾶτε, ἄνδρες

ἀγαπητοὶ, πῶς ὁ ὑποζεσμὸς ὁ δεδομένος ἡμῖν. εἰ γὰρ ὁ κύριος ὕπνωσε, τί ποιήσωμεν ἡμεῖς οἱ ὑπὸ τὸ ζυγὸν τῆς χάριτος αὐτοῦ * ἐληθόντες;

ἴσ. ἐληθόντες.

Μιμηταὶ γενώμεθα καὶ ἐκείνων, οἵτινες ἐν δέρμασιν αἰγείοις, καὶ μηλωταῖς περιεπάτησαν, κηρύσσοντες τὴν ἔλευσιν τοῦ Χριστοῦ· λέγομεν δὴ Ηλίαν καὶ Ελισαῖον, ἔτι δὲ καὶ Ιεζεκιὴλ τοὺς προφήτας, πρὸς τούτοις καὶ τοὺς μεμαρτυρημένους. Εμαρτυρήθη μεγάλως Αβραὰμ, καὶ φίλος προσηγορεύθη τοῦ Θεοῦ, καὶ λέγει ἀτενίζων εἰς τὴν δόξαν τοῦ Θεοῦ ταπεινοφρονῶν, Ἐγὼ δέ εἰμι γῆ καὶ σποδός. Επὶ δὲ καὶ τοῦ Ιωὺς ὕστερον γέγραπται, Ιωὺς ἦν δίκαιος, καὶ ἄμεμπτος, ἀληθινὸς, θεοσεβὴς, ἀπεχόμενος ἀπὸ παντὸς κακοῦ· ἀλλ' αὐτὸς ἑαυτὸν κατηγ[ορῶν λέγει], οὐδεὶς καθαρὸς ἀπὸ ῥύ[που οὐδὲ * εἰ] μιᾶς ἡμέρας ἡ ζωὴ αὐ[τοῦ.] Μωϋσῆς πιστὸς ἐν ὅλῳ [τῷ οἴκῳ] αὐτοῦ ἐκλήθη, καὶ διὰ τ[ροφὴν] σίας αὐτοῦ ἔκρινεν ὁ Θεὸς [ἐύσαι τὸ Ισραὴλ] ἀπὸ τ[ῶν] μαστίγων καὶ τ[ῶν αἰκι]σμάτων αὐτῶν· ἀλλὰ καὶ κ[εῖ]νος] δοξασθεὶς μεγάλως οὐκ ἐμε[γα]λορρήμονησεν, ἀλλ' εἶπεν ἐ[κ τ] βάτου λεγόμε-

ἴσ. ἐκὼν καὶ.

ἴσ. ὑπηρισ.

Si enim Dominus ita se humiliavit, quid faciemus nos, qui sub jugum ejus gratiæ venimus?

XVII. * Imitatores simus eorum qui in caprinis & ovinis pellibus adventum Christi prædicantes circumierunt, *Eliam* dicimus, & *Elizæum*, & *Ezechielem* prophetas, & cum his, eos qui in scripturis laudem consequuti sunt. *Abrahamus* elogio insigni ornatus fuit, & amicus Dei vocatus fuit, qui gloriam Dei defixis oculis aspiciens in humilitate dixit, *Ego autem sum terra & cinis.* Præterea & de *Jobo* sic scriptum est, *Jobus erat justus, sine crimine, verax, colens Deum, abstinens ab omni mala re*: sed ille seipsum accusans dicit, *Nemo mundus à sorde, etsi vita ejus unius diei fuerit.* *Moses* fidelis in tota ejus domo vocatus est, & per ejus præfecturam voluit Dominus à plagis & suppliciis liberare populum *Israelitarum*: verum ille honore magno affectus, non est grandia loquutus, sed cum ex

Heb. 11. 37.
Is. 41. 8.
Jac. 2. 23.
Gen. 18. 27.
Job. 1. 1.
Job. 14. 4.

Clem. Alex. loc. sup. cit.

rubo oraculum divinum ei datum fuisset, *Quis sum ego*, dixit, *ut me mittas? gracili voce, & tarda lingua ego sum.* Et rursus dicit, *Ego sum ollæ vapor.*

XVIII. Quid autem de *Davide*, qui egregium testimonium obtinuit, dicemus? de quo loquu-
Psal. 89. 21. tus est Deus, *Inveni hominem se-*
Act. 13. 22. *cundum cor meum*, Davidem Iessæi *filium, in oleo* * *sempiterno unxi*
Psal. 51. *eum.* Ipse vero dicit ad Deum, *Miserere mei, Deus, secundum magnam misericordiam tuam, & secundum multitudinem miserationum tuarum dele iniquitatem meam. Amplius lava me ab iniquitate mea, & à peccato meo munda me. Quoniam iniquitatem meam ego cognosco, & peccatum meum coram me est semper. Tibi soli peccavi, & malum coram te feci; ut justificeris in sermonibus tuis, & vincas cum judicaris. Ecce enim in iniquitatibus conceptus sum, & in peccatis concepit me mater mea. Ecce enim veritatem dilexisti; incerta & occulta sapientiæ tuæ manifestasti mihi. Asperges me hyssopo, & mundabor; lavabis me, & super nivem dealbabor.*

* Sancto.

μαπσμῶ αὐτῷ δι[δομέ]νυ, Τίς εἰμὶ ἐγὼ, ὅπι με πέμπ[εις;] ἐγὼ δὲ εἰμι ἰσχνόφωνος καὶ β[ρα]δύγλωσσος. καὶ πάλιν λέγει, Ἐγὼ δέ εἰμι ἀτμὶς ἀπὸ χύτρας.

Τί, οὖ εἴπωμεν ὅτι τῷ μεμυρτυρημένῳ Δαβίδ; πρὸς ὃν εἶπεν ὁ Θεὸς, Εὗρον ἄνδρα κατὰ τὴν καρδίαν μυ, Δαβὶδ τὸν τοῦ Ἰεσσαὶ, ἐν ἐλαίῳ ἁγίῳ ἔχρισα αὐτόν. Ἀλλὰ καὶ αὐτὸς λέγει πρὸς τὸν Θεόν, Ἐλέησόν με ὁ Θεὸς κατὰ τὸ μέγα ἔλεός συ, καὶ κατὰ τὸ πλῆθος τῶν οἰκτιρμῶν συ ἐξάλειψον τὸ ἀνόμημά μυ. ὅτι πλεῖον πλύνον με ἀπὸ τῆς ἀνομίας μυ, καὶ ἀπὸ τῆς ἁμαρτίας μυ καθάρισόν με. ὅτι τὴν ἀνομίαν μου ἐγὼ γινώσκω, καὶ ἡ ἁμαρτία μυ ἐνώπιόν μυ ὄζιν διὰ παντός. σοὶ μόνῳ ἥμαρτον, καὶ τὸ πονηρὸν ἐνώπιόν συ ἐποίησα· ὅπως ἂν δικαιωθῇς ἐν τοῖς λόγοις συ, καὶ νικήσῃς ἐν τῷ κείνεσθαί σε. ἰδὺ γὰρ ἐν ἀνομίαις συνελήφθην, καὶ ἐν ἁμαρτίαις ἐκίσησέ με ἡ μήτηρ μυ. ἰδὺ γὰρ ἀλήθειαν ἠγάπησας, τὰ ἄδηλα καὶ τὰ κρύφια τῆς σοφίας συ ἐδήλωσάς μοι. ῥαντιεῖς με ὑσσώπῳ, καὶ καθαρισθήσομαι· πλυνεῖς με, καὶ ὑπὲρ χιόνα λευκανθήσο-

ἵσ. ἁγίῳ.

* Sic Clem. Alex.

μαι. Ακουσεῖς με ἀγαλλίασιν καὶ εὐφροσύνην· ἀγαλλιάσονται ὀστᾶ τεταπεινωμένα. Αποστρεψον τὸ πρόσωπόν σου ἀπὸ τῶν ἁμαρτιῶν μου, καὶ πάσας τὰς ἀνομίας μου ἐξάλειψον. καρδίαν καθαρὰν κτίσον ἐν ἐμοὶ ὁ Θεὸς, καὶ πνεῦμα εὐθὲς ἐγκαίνισον ἐν τοῖς ἐγκάτοις μου. Μὴ ἀποῤῥίψῃς με ἀπὸ προσώπου σου, καὶ τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιόν σου μὴ ἀντανέλῃς ἀπ' ἐμοῦ. Απόδος μοι τὴν ἀγαλλίασιν τοῦ σωτηρίου σου, καὶ πνεύματι ἡγεμονικῷ στήριξόν με. Διδάξω ἀνόμους τὰς ὁδούς σου, καὶ ἀσεβεῖς ἐπιστρέψουσιν ἐπὶ σε. ῥῦσαί με ἐξ αἱμάτων ὁ Θεὸς, ὁ Θεὸς τῆς σωτηρίας μου· ἀγαλλάσεται ἡ γλῶσσά μου τὴν δικαιοσύνην σου. Κύριε, τὸ στόμα μου ἀνοίξεις, καὶ τὰ χείλη μου ἀναγγελεῖ τὴν αἴνεσίν σου. ὅτι εἰ ἠθέλησας θυσίαν ἔδωκα ἄν· ὁλοκαυτώμασι οὐκ εὐδοκήσεις. θυσία τῷ Θεῷ πνεῦμα συντετριμμένον καρδίαν συντετριμμένην καὶ τεταπεινωμένην ὁ Θεὸς οὐκ ἐξουδενώσῃ.

Τῶν τοσούτων ὄντων καὶ τοιούτων ὅτου μὲ μαρτυρημένων τὸ ταπεινόφρον καὶ τὸ ὑποτεθὲς διὰ τὴν ὑπακοήν, ὃ μόνον ἡμᾶς, φησὶ καὶ

labor. Auditui meo dabis gaudium & lætitiam; exultabunt ossa humiliata. Averte faciem tuam à peccatis meis, & omnes iniquitates meas dele. Cor mundum crea in me, Deus; & spiritum rectum innova in visceribus meis. Ne projicias me à facie tua, & spiritum tuum sanctum ne auferas à me. Redde mihi lætitiam salutaris tui, & spiritu principali confirma me. Docebo iniquos vias tuas, & impii ad te convertentur. Libera me de sanguinibus Deus, Deus salutis meæ; exultabit lingua mea justitiam tuam. Domine labia mea aperies, & os meum annuntiabit laudem tuam. Quoniam si voluisses sacrificium, dedissem utique; holocaustis non delectaris. Sacrificium Deo spiritus contribulatus; cor contritum & humiliatum Deus non despiciet.

XIX. Talium igitur & tantorum, qui tam clarum elogium consequuti sunt, humilitas & per obedientiam subjectio, non tantum nos, sed & ante nos

nos generationes meliores reddidit, qui in timore & veritate ejus eloquia ſuſceperunt. Quare multorum magnorumq; & illuſtrium exemplarium participes facti, ad pacis ſcopum nobis ab initio traditum feramur; ac totius mundi parentem & creatorem diligenter intueamur, paciſque ejus magnificis & exſuperantibus donis & benefactis firmiter adhæreamus. Cogitatione contemplemur eum, & mentis oculis longanimam ejus voluntatem intueamur, & quemadmodum clementem ſe præbeat erga omnem creaturam ſuam, conſideremus.

XX. Cœli per ejus gubernationem commoti, in pace illi ſubjiciuntur; dies etiam & nox, nullo ſibi invicem impedimento, conſtitutum ab eo curſum abſolvunt. Sol & luna, & ſiderum chori, ſecundum ejus mandatum, ſine ullo errore, in concordia ſtatutos ſibi terminos explicant & evolvunt. Terra gravida ſuo tempore, ſecundum ejus voluntatem, hominibus, feris, & omnibus quæ

καὶ τὰς πρὸ ἡμῶν γλυκείας, βυσσὸς ἐποίησεν, τύς τ καταδεξαμένους τὰ λόγια αὐτοῦ ἐν φόβῳ καὶ ἀληθείᾳ. Πολλῶν δὲ καὶ μεγάλων καὶ ἐνδόξων μεμφληφότες * πράξεων, ἐπανατρέμωμεν ὅπι τ ἐξ ἀρχῆς παραδεδομένον ἡμῖν τ εἰρήνης σκόπον· καὶ ἀτενίσωμεν εἰς τ πατέρα καὶ κτίστην τ σύμπαντος κόσμου, καὶ τ μεγαλοπρεπέσι καὶ ὑπερβαλλούσαις αὐτοῦ δωρεαῖς τ εἰρήνης, συνεργησάσας τε κολληθῶμεν. ἴδωμεν αὐτὸν καὶ διάνοιαν, καὶ ἐμβλέψωμεν τοῖς ὄμμασι τ ψυχῆς εἰς τὸ μακρόθυμον αὐτοῦ βέλημα· νοήσωμεν πῶς ἀόργητος ὑπάρχει πρὸς πᾶσι τ κτίσιν αὐτοῦ.

Οἱ οὐρανοὶ τῇ διοικήσει αὐτοῦ * σαλευόμενοι ἐν εἰρήνῃ ὑποτάσσονται αὐτῷ· ἡμέρα τε καὶ νὺξ τ τεταγμένον ὑπ' αὐτοῦ δρόμον διανύουσιν, μηδὲν ἀλλήλοις * ἐμποδίζοντα. Ηλιός τ καὶ σελήνη, ἀστέρων τε χοροὶ, καὶ τ διατελοῦσι τοῦ ἐν ὁμονοίᾳ, δίκαι πάσης πάρεκβάσεως, ἐξυπακούουσιν τοῦς ὑπὸ τεταγμένους αὐτοῖς ὁρισμούς. Γῆ κυοφοροῦσα, καὶ τὸ θέλημα αὐτοῦ τοῖς ἰδίοις καιροῖς τῷ παμπλήθη ἀνθρώποις τ καὶ θηρσὶν, καὶ πᾶσι

"ἴσ. παρα-δειγμά-των.

"ἴσ. μὴ.

"ἴσ. ἀλλή-λαις ἐμπο-δίζουσι.

πᾶσι τοῖς ὑφ' ἓν ἐν αὐτῇ ζῳοις ἀναπέλλῃ θορὼ, μὴ δι' ὃ χοσατῦσα μηδὲ ἀλλοιῦσά τι τῶν δεδογματισμένων ὑπ' αὐτοῦ. Ἀβύσσων τε ἀνοίξει χάσματα, καὶ νεκρῶν ἀνεκδιήγητα

ἴσ. κύματα.

* κρίματα τοῖς αὐτοῖς συνέχεται πρόσταγμασιν. Τὸ κῦτος τῆς ἀπείρου θαλάσσης χεὶρ τοῦ δημιουργοῦ αὐτοῦ συναθροίσασα εἰς τὰς συναγωγὰς, ὑ παρεκβαίνῃ τὰ ὡρισμένα αὐτῇ χείλη, ἀλλὰ καθὼς διέταξεν αὐτῇ, ὕπως ποιεῖ. εἶπεν γὰρ, Ἕως ὧδε ἥξεις, καὶ τὰ κύματά σου ἐν σοὶ συντριβήσεται. Ὠκεανὸς ἀνθρώποις

ἴσ. ἀπέρατος.

* ἀπέραντος, καὶ οἱ μετ' αὐτὸν κόσμοι ταῖς αὐταῖς τοῦ δεσπότου διοικοῦνται. Καιροὶ ἐκεῖνοι, καὶ θερινοὶ, καὶ μεσοπωρινοὶ, καὶ χειμερινοὶ ἐν εἰρήνῃ μεταπαραδιδόασιν ἀλλήλοις.

ἴσ. ἐπιπαγαῖς, ἢ διαπαγαῖς.

Ἀνέμων σκληροὶ χεὶρ τὸν ἴδιον καιρὸν πρὸς λειτουργίαν αὐτοῦ ἀπροσκόπως ὑπηρετοῦσιν. Ἀέναοί τε πηγαὶ πρὸς ἀπόλαυσιν καὶ ὑγίειαν δημιουργηθεῖσαι, δίκα ἐλλείψεως παρέχονται τὰς πρὸς ζωὴν ἀνθρώποις μαζούς. Τά τε ἐλαχίστα τοῦ ζώων τὰς συνελεύσεις αὐτοῦ ἐν ὁμονοίᾳ καὶ εἰρήνῃ ποιοῦνται.

Τοῦ-

quæ in ea sunt animantibus, alimentum in abundantia profert, non hæsitans, neque mutans quicquam eorum, quæ ab eo decreta sunt. Abyssorum investigabiles, & profundi inenarrabiles fluctus, eisdem mandatis continentur. Immensi maris undæ in cumulos coacervatæ, claustra & repagula quibus vallantur, non transgrediuntur, sed prout eis præcepit, ita faciunt. Dixit enim, *Huc usque venies, & in te ipso comminuentur fluctus tui.* * Oceanus hominibus impermeabilis, & qui trans ipsum sunt mundi, eisdem Domini mandatis gubernantur. Vernæ, æstivæ, autumnales & hyemales tempestates, in pace aliæ aliis succedunt. Ventorum libramina peculiari suo tempore munus suum sine offendiculo obeunt. Fontes etiam perennes, ad usum & sanitatem facti, ubera sine defectu, ad vitam hominum sustentandam, præbent; & animalia minima in pace & concordia cætus suos faciunt.

Gen. 1. 9. 10.

Job. 38. 11.

* Clem. Alex. Str. 5. p. 586. Orig. περὶ Ἀρχ. Hieron. ad Eph. 2. 2. Phot. cod. 126.

Hæc

Hæc omnia magnus opifex, & omnium Dominus, in pace & concordia fieri juſſit, benefaciens omnibus; nobis vero ſuperabundanter, qui per dominum Jeſum Chriſtum, ad miſerationes ejus confugimus; cui gloria omnis & magnificentia, in ſecula ſeculorum. Amen.

XXI. Videte, dilecti, ne beneficia ejus, quæ numero ſunt multa, nobis omnibus in condemnationem cedant, niſi dignam eo vitam inſtituentes, bona & accepta in conſpectu ejus cum concordia fecerimus. Dicit enim alicubi, *Spiritus Domini lucerna ſcrutans ſecreta ventris.* Conſideremus quam prope nobis ſit Dominus, & quod cogitationum noſtrarum & colloquiorum quæ habemus, nihil ipſum lateat. Æquum eſt igitur ut non ſimus transfugæ à voluntate ejus. Homines ſtultos & inſipientes, & in ſermonis ſui jactantia elatos ac glorioſos, potius quam Deum, offendamus. Dominum Jeſum Chriſtum, cujus ſanguis pro nobis datus eſt, veneremur. Præpoſitos noſtros

Prov. 20. 27.

Philip. 4. 5.

Citat Clem. Alex. Strom. p. 517.

Ταῦτα πάντα ὁ μέγας δημιουργὸς καὶ δεσπότης τῶν ἁπάντων ἐν εἰρήνῃ καὶ ὁμονοίᾳ διατετάχεν εἶδε), ἐνεργεῖτο τὰ πάντα, ὑπερεκπεισσῶς ὑπὲ ἡμᾶς τοὺς προσπεφυγότας τοῖς οἰκτιρμοῖς αὐτοῦ, διὰ τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ᾧ ἡ δόξα καὶ μεγαλωσύνη εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων ἀμήν.

Ὡρᾶτε, ἀγαπητοὶ, μὴ αἱ ἐνέργειαι αὐτοῦ αἱ πολλαὶ γίνωνται εἰς κρίμα πᾶσιν ἡμῖν, ἐὰν μὴ ἀξίως αὐτοῦ πολιτεύσωμεθα καὶ τὰ καλὰ καὶ εὐάρεστα ἐνώπιον αὐτοῦ ποιῶμεν μεθ' ὁμονοίας. λέγει γάρ που, Πνεῦμα κυρίου λύχνος ἐρευνῶν τὰ ταμεῖα τῆς γαστρός. Ἰδωμεν πῶς ἐγγύς ἐστιν, καὶ ὅτι οὐδὲν λέληθεν αὐτὸν τῶν ἐνθυμήσεων ἡμῶν, οὐδὲ τῶν διαλογισμῶν ὧν ποιούμεθα. δίκαιον οὖν ἐστιν μὴ ἀφιστασθαι ἡμᾶς ἀπὸ τῆς θελήσεως αὐτοῦ. μᾶλλον ἀνδράποδα ἄφρονα καὶ ἀνόητα, καὶ ἐπαιρομένοις καὶ ἐγκαυχωμένοις ἐν ἀλαζονείᾳ τῆς λόγου αὐτοῦ, * προσκόψωμεν, ἢ τῷ Θεῷ. τοῦ Κύριον Ἰησοῦν Χριστὸν, οὗ τὸ αἷμα ὑπὲρ ἡμῶν ἐδόθη ἐνεκεντήσωμεν. τοὺς προηγουμένους ἡμῶν αἰδεσθῶμεν, τοὺς πρεσβυτέρους

* Ἰσ. προσκρούσωμεν.

ἡμᾶς παιδεύσωμεν
τὴν παιδείαν τοῦ φόβου τοῦ Θεοῦ. τὰς γυναῖ-
κας ἡμῶν ὅπως τὸ ἀγαθὸν διορθωσώμεθα· τὸ
ἀξιαγάπητον τῆς ἁγνείας εἶδος ἐνδειξά-
μενοι, τὸ ἀκέραιον τῆς πραΰτητος αὐτῆς
βούλημα ἀποδειξάτωσαν, τὸ ὀπτικὸν τῆς
Cl. A'. γλώσσης αὐτῆς διὰ τῆς * φωνῆς φανερὸν
στιγῆς. ποιησάτωσαν, τῇ ἀγάπῃ αὐτῆς μὴ χρη-
σάσθωσαν, ἀλλὰ πᾶσι τοῖς φοβουμένοις
τὸν Θεὸν ὁσίως ἴσην παρεχέτωσαν. Τὰ τέκνα
Cl. Al. * ὑμῶν τῆς ἐν Χριστῷ παιδείας μεταλαμ-
ἡμῶν. βανέτωσαν· μαθέτωσαν τί ταπεινοφροσύνη
παρὰ Θεῷ ἰσχύει, τί ἀγάπη ἁγνὴ διὰ τὸν
Θεὸν δύναται· πῶς ὁ φόβος αὐτοῦ κρείττων
καὶ μείζων, καὶ σῴζων πάντας τοὺς ἐν αὐτῷ
Cl Al. ὁσίως ἀναστρεφομένους ἐν καθαρᾷ * συ-
καρδίᾳ. νοίᾳ. Ἐρμηνεὺς γάρ ἐστιν ἐννοιῶν καὶ ἐνθυ-
μήσεων· ὃ ἡ πνοὴ αὐτοῦ ἐν ἡμῖν ἐστιν, καὶ
ὅταν θέλῃ ἀνέλοι αὐτό.

Ταῦτα ὑμῖν πάντα βεβαιοῖ ἡ ἐν Χριστῷ
πίστις· καὶ γὰρ αὐτὸς διὰ τοῦ πνεύματος τῆς
ἁγίας ὥσπερ προσκαλεῖται ἡμᾶς, Δεῦτε
τέκνα, ἀκούσατέ μου, φόβον κυρίου δι-
δάξω ὑμᾶς. Τίς ἐστιν ἄνθρωπος ὁ θέ-
λων ζωὴν, ἀγαπῶν ἡμέρας ἰδεῖν ἀγα-
θάς;

ſtros revereamur; ſeniores noſtros honoremus: juvenes in diſciplina timoris Dei erudiamus. Uxores noſtras ad id quod bonum eſt emendemus; amabiles caſtitatis mores oſtendant, puram & ſinceram manſuetudinis ſuæ voluntatem demonſtrent, linguæ ſuæ moderationem ſilentio manifeſtam faciant, charitatem ſuam, ſine perſonarum acceptione, omnibus Deum ſanctè timentibus, æqualem exhibeant. Liberi noſtri diſciplinæ Chriſti participes ſint; diſcant quantum humilitas apud Deum valeat, quid caſta charitas apud Deum poſſit, quo modo timor ejus bonus eſt & magnus, ſervans omnes qui in pura mente in ipſo ſanctè verſantur. Eſt enim cogitationum & conſiliorum mentis ſcrutator, cujus ſpiritus eſt in nobis, & cum vult aufert eum.

XXII. Hæc autem omnia, fides quæ eſt in Chriſto, confirmat: ſic enim ille per Spiritum ſanctum nos compellat, *Adeſte filii, audite me; timorem Domini docebo vos. Quis eſt homo qui vult vitam, diligens dies videre bonos?* Pſal. 34. 11.

Prohibe linguam tuam à malo, & labia tua ne loquantur dolum. Diverte à malo, & fac bonum, inquire pacem, & persequere eam. Oculi Domini super justos, & aures ejus in preces eorum: vultus autem domini super facientes mala, ut
Psal. 32. 10. *perdat de terra memoriam eorum. Clamavit justus, & Dominus exaudivit eum, & ex omnibus tribulationibus ejus liberavit eum. Multa flagella peccatoris, sperantem autem in Domino misericordia circundabit.*

XXIII. Misericors in omnibus, & benignus Pater, viscera erga timentes eum habet, & venientibus ad ipsum cogitatione pura & simplici, gratias suas benigne & suaviter largitur. Quare animo duplici ne simus, neque super eximiis & honorificis donis ejus efferatur anima nostra. Longe à nobis absit scriptura illa, ubi di-
Jac. 1. 2. citur, *Miseri & infelices sunt, qui animo duplici sunt & inconstanti, dicentes, Hæc à parentibus nostris audi-*
2 Pet. 3, 4. Is. 5. 19. *vimus, & ecce consenuimus, nihil tamen horum nobis accidit.* O fatui,

θάς; παῦσον τ̄ γλῶσσάν σου ἀπὸ κακοῦ, καὶ
χείλη * τ̄ μὴ λαλῆσαι δόλον. ἔκκλινον ἀπὸ ἴσ. σϑ.
κακοῦ, καὶ ποίησον ἀγαθόν· ζήτησον εἰρήνην,
καὶ δίωξον αὐτήν. ὀφθαλμοὶ κυρίου ἐπὶ δι-
καίους, καὶ ὦτα αὐτοῦ πρὸς δέησιν αὐτῶν·
πρ[όσωπον δὲ] κυρίου ἐπὶ ποιοῦντας κα-
κά, [τ̄ ἐξολο]θρεῦσαι ἐκ γῆς τὸ μνημ[όσυ-
νον] αὐτῶν. ἐκέκραξεν ὁ δ[ίκαιος], καὶ
ὁ κύριος εἰσήκουσεν αὐ[τοῦ, καὶ ἐκ] πασῶν
τ̄ θλίψεων [ἐῤῥύ]σατο αὐτόν. πολλαὶ αἱ
μά[στιγες] τ̄ ἁμαρτωλοῦ, τοὺς δὲ ἐλπί-
ζον]τας ἐπὶ κύριον ἔλεος κυκλώσ[ει].
Ο οἰκτιρμῶν καὶ πάντα κ[αὶ εὐσ]πλαγ-
χνὸς πατὴρ ἔχῃ σπλάγ[χνα ἐ]π' [αὐ]τοῖς φοβου-
μένοις αὐτὸν, ἵνα ὡς [τ̄] καὶ πεποίθωσ
τοὺς χαίρειας αὐτ[οῦ] ἀποδιδοῖ τοῖς προσ-
ερχομένοις [ις] αὐτῷ ἁπλῇ διανοίᾳ. Διὸ
μὴ δι-ψυχῶμεν, μηδὲ * ἐνδιαλέσθω ἡ ἴσ. ἐνδιαι-
ψυχὴ ἡμῶν ἐπὶ τ̄ ὑπερδεδοξάσαις καὶ ἐνδό- σθω.
ξοις δωρεαῖς αὐτοῦ. πόῤῥεν γένεσθω ἀφ'
ἡμῶν ἡ γραφὴ αὐτὴ, ὅτι * λέγει, Τα- ἴσ. λέγεται.
λαίπωροί εἰσιν οἱ δί-ψυχοι, οἱ διστάζοντες
τ̄ ψυχῇ, οἱ λέγοντες, Ταῦτα ἀκούσαμεν
καὶ ἐπὶ τ̄ πατέρων ἡμῶν, καὶ ἰδοὺ γεγηρά-
καμεν, καὶ οὐδὲν ἡμῖν τούτων συμβέβηκεν.

Ω ἀνόητοι, συμβάλλετε ἑαυτοὺς ξύλῳ, λάβετε ἄμπελον πρῶτον μὲν φυλλοβολοῦσαν, εἶτα βλαστὸς γίνεται, εἶτα φύλλον, εἶτα ἄνθος, καὶ μετὰ ταῦτα ὄμφαξ, εἶτα τελεία σταφυλὴ παρεσκεύασται. ὁρᾶτε ὅτι ἐν καιρῷ ὀλίγῳ ἡ τοῦ πέπειρον καταντᾶν ὁ καρπὸς τοῦ ξύλου. ἐπ' ἀληθείας ταχὺ καὶ ἐξαίφνης τελεσθήσεται τὸ βούλημα αὐτοῦ, συντόμως καὶ τὸ γραφὲν, ὅτι ταχὺ ἥξει ὁ κύριος εἰς τὸν ναὸν αὐτοῦ, καὶ ὁ ἄγιος ὃν ὑμεῖς προσδοκᾶτε.

Καταγνόητε μου, ἀγαπητοὶ, πῶς ὁ δεσπότης ὑπέδειξεν ἡμῖν τὴν μέλλουσαν ἀνάστασιν ἔσεσθαι, ἧς τὴν ἀπαρχὴν ἐποιήσατο τὸν κύριον Ἰησοῦν Χριστὸν, ἐκ νεκρ[ῶν] ἀναστήσας. Ἰδωμεν, ἀγαπητοὶ, τὴν χρ[όνον] καὶ [τρὸν] γινομένην ἀνάστασιν ἡμέ[ρα καὶ] νύξ· ἀνάστασιν ἡμῖν δηλοῖ· σ[ιν·] κοιμᾶται ἡ νύξ, ἀνίσταται ἡ [ἡμέ-ρα,] ἡ ἡμέρα ἄπεισιν, νὺξ [* ἐπέρχεται. Ἰδωμεν πῶς καρπός· ὁ σπόρος [πᾶσα δηλόν] τινα βότρυν γίνεται. Ἐξηλ[θεν ὁ σπ]είρων καὶ ἔβαλεν εἰς τὴν γῆν [καὶ βλη-θέ]ντων σωμάτων, ἄττινα πέ[πτωκεν ε]ἰς τὴν γῆν ξηρὰ καὶ γυμνὰ, δη[αλύει λέγ-ων·] εἶτ' ἐκ τῆς ἀναλύσεως ἡ μεγα[λο-δωσ-

* ἴσ. ἐπεισιν.

comparate vos arbori, vitem sumite; primum quidem frondescit, germen postea pullulat, folium deinde & flos, posthæc uva acerba, tandem demum uva matura: videtis quod in exiguo tempore fructus arboris ad maturitatem perducitur. In veritate, brevi & subito voluntas ejus perficietur: Scriptura etiam testimonium perhibente, *quod statim venturus sit Dominus in templum ejus, & sanctus quem vos expectatis.* Mal. 3. 1.

XXIV. Consideremus, dilecti, quemadmodum Dominus futuram resurrectionem nobis perpetuo ostendat, cujus primitias Dominum Jesum Christum fecit, eum à mortuis suscitans. Intueamur, dilecti, resurrectionem quæ omni tempore fit. Dies & nox resurrectionem nobis ostendunt; nox cubat, exurgit dies; abit dies, nox ingruit & insequitur. Intueamur fruges; sementis quomodo fiat omnibus obvium est; *Egressus est seminator*, & semen in terram jecit, & jactis seminibus, quæ nuda & arida in terram ceciderunt, tempore dissolvuntur, & post dissolutio- 1 Cor. 15.

lutionem magna divinæ providentiæ virtus resuscitat ea, ac ex uno plura fiunt, & fructum producunt.

XXV. Contemplemur signum mirabile quod in partibus orientis, scilicet, in *Arabia* fit. Avis est quæ Phœnix vocatur: hæc sui generis sola & unigena existens annos quingentos vivit, & cum morte dissolvenda est, è thure, myrrha, & reliquis aromatibus loculum sibi struit, quem completo annorum spatio ingreditur, & vitam deponit: ex carne vero ejus putrefacta vermis quidam nascitur, qui animalis defuncti humore nutritus plumescit, & auctis postea viribus loculum tollit, in quo ossa parentis recondita sunt, quæ humeris gestans ex *Arabica* regione in *Ægyptum*, & urbem quæ *Heliopolis* dicitur pervolat, ac spectantibus omnibus diurno tempore advolans, super altare Solis illa collocat, atque ita unde venerat, regreditur. Sacerdotes annorum rationem in libris descriptam diligenter computant, & impleto anno

διώκειν τὴν πορείαν τῆς ἀσπίδος [ἀνίσ]ησιν αὐτὰ, καὶ ἐκ τῶν ἑνὸς πλέ[ονα αὔ]ξει, καὶ ἐκφέρει καρπόν.

[Ἰδοὺ]μὲν τὸ παράδοξον σημεῖον, τὸ [κα]ίμενον ἐν τοῖς ἀνατολικοῖς [τό]ποις, τελέσιν τοῖς περὶ τὴν Ἀραβίαν. ὄρνεον γάρ ὄζιν ὃ πορσυνομάζεται Φοῖνιξ, τοῦτο μονογλυὲς ὑπάρχον ζᾷ ἔτη πεντακόσια· γενόμενόν τε ἤδη πρὸς ἀπόλυσιν τοῦ ἀποθανεῖν αὐτὸ, σηκὸν ἑαυτῷ ποιεῖ ἐκ λιβάνε καὶ σμύρνης, καὶ τῶν λοιπῶν ἀρωμάτων, εἰς ὃν πληρωθέντος τοῦ χρόνε εἰσέρχεται, καὶ τελευτᾷ. σηπομένης δὲ τῆς σαρκὸς σκώληξ τις γεννᾶται, ὃς ἐκ τῆς ἐκμαδῶτος τετελευτηκότος ζωὴν ἀναπτεφόμενος, πτεροφυεῖ. εἶτα γενναῖος γενόμενος αἴρει τὸν σηκὸν ἐκεῖνον, ὅπε τὰ ὀστᾶ τοῦ προγεγονότος ὄζιν, καὶ ταῦτα βαστάζων, ἀπανύει ἀπὸ τῆς Ἀραβικῆς χώρας ἕως τῆς Αἰγύπτε, εἰς τὴν λεγομένην Ηλιόπολιν· καὶ ἡμέρας βλεπόντων πάντων ὀπτανείας, ὀπὶ τὸν τοῦ ἡλίε βωμὸν τίθησιν αὐτὰ, καὶ ὕστως εἰς τὸ πίσω ἀφορμᾷ. Οἱ δὲν ἱερεῖς ὀπισκέπτονται τὰς ἀναγραφὰς τοῦ χρόνου, καὶ εὑ-

εὑείσκουσιν αὐτὸν πεντακοσιοστὸν ἔτος πεπληρωμένον ἐληλυθέναι.

Μέγα καὶ θαυμαστὸν ἔργον νομίζομεν εἶναι, τὸ δημιουργὸς τῶν πάντων ἀνάστασιν ποιήσεται, τὸ ὁσίως αὐτῷ δεδουλευκότων ἐν πεποιθήσει πίστεως ἀγαθῆς, ὅπου καὶ δι' ὀργάνου δείκνυσιν ἡμῖν τὸ μεγαλεῖον τῆς ἐπαγγελίας αὐτοῦ; [λ]έγει γάρ που, Καὶ ἐξαναστήσῃς με, [κ]αὶ ἐξομολογήσομαί σοι. [κ]αὶ, ἐκοιμήθην καὶ ὕπνωσα· ἐξη[γέ]ρθην ὅτι σὺ μετ' ἐμοῦ εἶ. [Καὶ] πάλιν Ἰὼβ λέγει, Καὶ ἀναστήσεις [τὴ]ν σάρκα μου ταύτην, τὴν ἀναπολήσασάν ταῦτα πάντα.

Ταύτην οὖν τὴν ἐλπίδα πεποιησάμενοι αἱ ψυχαὶ ἡμῶν πρὸς τὸν πιστὸν ἐν τοῖς ἐπαγγελίαις, καὶ δικαίως ἐν τοῖς κρίμασιν. ὁ ἐπαγγειλάμενος μὴ ψεύσασθαι, πολλῷ μᾶλλον αὐτὸς ἀψεύστως. οὐδὲν γὰρ ἀδύνατον ἐστὶ τῷ Θεῷ, εἰ μὴ τὸ ψεύσασθαι. Ἀναζωπυρησάτω οὖν ἡ πίστις αὐτοῦ ἐν ἡμῖν, καὶ νοήσωμεν ὅτι πάντα ζῇ αὐτῷ ὄντα. ἐν λόγῳ τῆς μεγαλωσύνης αὐτοῦ συνέστησατο τὰ πάντα, καὶ ἐν λόγῳ δύναται αὐτὰ καταστρέψαι. Τίς ἐρεῖ αὐτῷ, τί ἐποίησας; ἢ τίς ἀντιστήσεται τῷ κράτει τῆς ἰσχύος αὐτοῦ;

ὅτι

anno quingenteſimo, rediiſſe illam comperiunt.

XXVI. An magnum igitur & admirandum arbitrabimur, ſi rerum omnium opifex, reſurgere eos faciat, qui in bonæ fidei confidentia, religioſe illi inſervierunt, cum per volucrem, promiſſionis ſuæ magnificentiam abunde nobis patefaciat? Dicit enim alicubi, *Suſcitabis me, & confitebor tibi.* Et, *Dormivi & ſoporatus ſum; ſurrexi quia tu mecum es.* Et rurſus Job dicit, *Et carnem hanc meam reſuſcitabis, quæ omnia hæc paſſa eſt.* Pſal. 27. 7. Pſal. 3. 5. Job. 19. 35.

XXVII. Hac igitur ſpe mentes noſtræ & cogitationes fixæ, firmiter adhæreant ei, qui fidelis eſt in promiſſionibus, & juſtus in judiciis. Qui mentiri vetuit, multo minus ipſe mentietur: nihil enim Deo impoſſibile, præterquam mentiri. Exſuſcitetur in nobis fides ejus, & quod omnia ipſi propinqua ſint conſideremus. In verbo magnificentiæ ſuæ conſtituit omnia, & in verbo poteſt omnia funditus evertere. *Quis dicet ei, quid feciſti? vel, quis fortitudinis ejus robori reſiſtet?* Sap. Sol. 11. 22. & 12. 12.

fiſtet? Quando & quemadmodum voluit, omnia ab ipſo ſunt facta, neque quicquam ab eo ſemel decretum, infectum præteriit. Omnia coram ipſo ſunt, nihilque conſilium ejus latuit. Si *cœli enarrant gloriam Dei, opera autem manuum ejus annuntiat firmamentum.* Si *Dies diei eructat verbum, & nox nocti indicat ſcientiam: & non ſunt loquela, neque ſermones, quorum non audiantur voces eorum.*

Pſal. 19. 2.

XXVIII. Cum omnia igitur videantur & audiantur, metuamus eum, & impuras concupiſcentias pravorum operum deſeramus, ut à futuro judicio, ejus miſericordia, tegamur. Quo enim quis noſtrum à potente ejus manu fugere poteſt? Quis mundus ab eo deſciſcentem & transfugam recipiet? Dicit enim alicubi ſcriptura, *Quo fugiam, & ubi à facie tua occultabor? Si aſcendero in cœlum tu illic es; ſi ad terræ extrema abiero, dextra tua illic; ſi ſtratum poſuero in abyſſo, illic eſt ſpiritus tuus.* Quò igitur abibit quiſpiam, vel quò aufugiet, ab eo qui omnia complectitur?

Pſal. 139. 6.

XXIX.

ὅτε θέλω, καὶ ὡς θέλω, ἐπαίνησεν πάντα, καὶ οὐδὲν μὴ *παρέλθῃ τῶν δεδομαλισμένων ὑπ' αὐτῶ. Πάντα ἐνώπιον αὐτῶ εἰσι, καὶ οὐδὲν ἐλέλιπται τῆ βουλῆ αὐτῶ. Εἰ οἱ οὐρανοὶ διηγοῦνται δόξαν Θεῦ, ποίησιν δὲ χειρῶν αὐτῶ ἀναγγέλλει τὸ στερέωμα· *ἡ ἡμέρα τῆ ἡμέρα ἐρεύγεται ῥῆμα, καὶ νὺξ νυκτὶ ἀναγγέλλει γνῶσιν· καὶ οὐκ εἰσὶ λόγοι, οὐδὲ λαλιαὶ, ὧν οὐχὶ ἀκούονται αἱ φωναὶ αὐτῶν. *Ἰσ. παρῆλθε. *Ἰσ. εἰ.

Πάντων δὲ βλεπομένων καὶ ἀκουομένων, φοβηθῶμεν αὐτὸν, καὶ ἀπολείπωμεν φαύλων ἔργων μιαρὰς ἐπιθυμίας, ἵνα τῷ ἐλέει αὐτῶ *σκεπασθῶμεν ὑπὸ τῶν μελλόντων κριμάτων. *Πῶ γὰρ τις ἡμῶν δύναται φεύγειν ἀπὸ τῆς κραταιᾶς χειρὸς αὐτῶ; ποῖ δὲ ὁ κόσμος δέξεται πνα τῶν αὐτομολούντων ἀπ' αὐτῶ; Λέγει γάρ που τὸ *γραφεῖον, Πῶ *ἀφίξω, καὶ πῶ κρυβήσομαι ἀπὸ τοῦ προσώπου σου; ἐὰν ἀναβῶ εἰς τὸν οὐρανὸν, σὺ εἶ ἐκεῖ· ἐὰν ἀπέλθω εἰς τὰ ἔσχατα τῆς γῆς, ἐκεῖ ἡ δεξιά σου· ἐὰν καταβήσω εἰς τὰς ἀβύσσους, ἐκεῖ τὸ πνεῦμά σου. Ποῦ οὖν τις ἀπέλθῃ, ἢ πῶ ἀποδράσῃ ἀπὸ σοῦ τὰ πάντα ἐμπεριέχοντος; *Ἰσ. σκεπασθῶμεν. *Ἰσ. Ποῖ. *Ἰσ. λόγιον. *Ἰσ. ἀφίξομαι.

Προσέλθωμεν οὖν αὐτῷ ἐν ὁσιότητι ψυχῆς, ἁγνὰς καὶ ἀμιάντους χεῖρας αἴροντες πρὸς αὐτὸν, ἀγαπῶντες τὴν ὀπτικὴν καὶ δυσπαλίγνον πάλιν ἡμῶν, ὃς * ἐκλογῆς μέρος ἐποίησεν ἑαυτῷ. Οὕτω γὰρ γέγραπται, Ὅτε διεμέριζεν ὁ ὕψιστος ἔθνη, ὡς * ὃ ἔσπειρεν υἱοὺς Ἀδὰμ, ἔστησεν ὅρια ἐθνῶν κατ' ἀριθμὸν ἀγγέλων *. ἐγμόνη μερὶς κυρίου λαὸς αὐτοῦ Ἰακὼβ, σχοίνισμα κληρονομίας αὐτοῦ Ἰσραήλ. Καὶ ἐν ἑτέρῳ τόπῳ λέγει, Ἰδοὺ κύριος λαμβάνει ἑαυτῷ ἔθνος ἐκ μέσου ἐθνῶν, ὥσπερ λαμβάνει ἄνθρωπος τὴν ἀπαρχὴν αὐτοῦ τῆς ἅλω, καὶ ἐξαγεύσεται ἐκ τοῦ ἔθνους ἐκείνου, ἅγια ἁγίων.

Ἁγίου οὖν μερὶς ὑπάρχοντες, ποιήσωμεν τὰ τοῦ ἁγιασμοῦ πάντα, φεύγοντες καταλαλιὰς, μιαρὰς καὶ * ἀλγεῖς συμπλοκὰς, μέθας καὶ νυκτερισμοὺς, καὶ βδελυκτὰς ὀπτασίας, μυσαρὰν μοιχείαν, βδελυκτὴν ὑπερηφανίαν. Θεὸς γάρ, φησιν, ὑπερηφάνοις ἀντιτάσσεται, ταπεινοῖς δὲ δίδωσι χάριν. Κολληθῶμεν οὖν ἐκείνοις, οἷς ἡ χάρις ἀπὸ τοῦ Θεοῦ δέδοται. Ἐνδυσώμεθα τὴν ὁμόνοιαν, ταπεινοφρονοῦντες, * ἐγκρα-

ἴσ. ἡμῶν.

ἴσ. διέσπειρεν.

ἴσ. Θεοῦ.

ἴσ. ἀνάγνως.

XXIX. Quare castas & puras manus elevantes, & benignum & misericordem patrem nostrum diligentes, in sanctitate cordis accedamus ad ipsum, qui nos sibi ipsi electionis sortem fecit. Sic enim scriptum est, *Quando dividebat altissimus gentes, quando dissem-* Deut. 32. 8. & 9.
inavit filios Adæ, *constituit terminos gentium, secundum numerum Angelorum Dei. Et factus est pars Domini* Jacob, *funiculus hæreditatis ejus* Israel. Et in alio loco dicit, *Ecce Dominus tollit sibi gentem è medio gentium, prout homo primitias* Deut. 4. 34. Num. 18. 27.
areæ suæ accipit, & ex gente illa Sancta Sanctorum egredientur.

XXX. Cum igitur portiones sancti simus, faciamus omnia quæ ad sanctitatem pertinent, obtrectationes devitantes, sceleſtos & incestos complexus, ebrietates, insolentias, concupiscentias abominandas, detestandum adulterium, exsecrabilem superbiam, *Deus enim*, inquit, *superbis resistit, humilibus autem dat gratiam.* Adglutinemur igitur eis quibus gratia à Deo concessa est, concordiam cum animi modestia indua- Prov. 3. 34.

mus, continentiæ dono inſtructi, ſuſurrationem omnem & obtrectationem procul devitemus, operibus non autem verbis juſtificemur. Dicit enim, *Qui multa dicit, & viciſſim audiet, aut etiam eloquens putat ſe eſſe juſtum? Benedictus natus mulieris, brevis vitæ: ne multus ſis in verbis.* Sit laus noſtra à Deo, & non à nobis ipſis. Deus enim ſuarum laudum præcones odio habet; teſtimonium bonarum noſtrarum actionum ab aliis nobis exhibeatur, ſicut patribus noſtris qui juſti erant exhibitum eſt. Temeritas, arrogantia, & audacia, maledictis à Deo; moderatio vero, humilitas, & manſuetudo, illis qui à Deo benedicti ſunt.

Job. 11. 2. 3.
Job. 14. 1.
Eccl. 5. 2.
2 Cor. 10. 17
Rom. 2. 29.

XXXI. Ejus igitur benedictioni firmiter adhæreamus, & quænam ſint benedictionis viæ, videamus; revolvamus diligenter quæ ab initio facta ſunt. Cujus gratia *Abrahamus* pater noſter benedictus fuit? nonne quia juſtitiam & veritatē per fidem operatus eſt. *Iſaacus* cum confidentia futurum dignoſcens, placidè factus eſt ſacrificium. *Iacobus* in humilitate à fratre fugiens, terram

Jac. 2. 21.

* ἐξηραμμένοι, ἀπὸ παντὸς ψιθυρισμοῦ καὶ καταλαλιᾶς πόρρω ἑαυτοὺς ποιοῦντες, ἔργοις δικαιούμενοι, καὶ μὴ λόγοις. Λέγει γάρ, Ὁ τὰ πολλὰ λέγων, καὶ ἀνταποδώσει αὐτῷ ὁ κύριος ὅτι ἀκριβῶς ἐστὶ δίκαιος; συλλογισμὸς γνησίου γυναικὸς ὀλιγόβιος. Μὴ πολὺς ἐν ῥήμασι γίνου. Ὁ ἐπαινῶν ἡμᾶς ἔστω ἐν Θεῷ, καὶ μὴ ἐξ αὐτοῦ· αὐτεπαινέτους γὰρ μισεῖ ὁ Θεός. Ἡ μαρτυρία τῆς ἀγαθῆς πολιτείας ἡμῶν διδόσθω ὑπ' ἄλλων, καθὼς ἐδόθη τοῖς πατράσιν ἡμῶν τοῖς δικαίοις. Θράσος καὶ αὐθάδεια καὶ τόλμα, τοῖς καταρωμένοις ὑπὸ τοῦ Θεοῦ ὀπείκεια καὶ ταπεινοφροσύνη, καὶ πραΰτης μᾶλλον τοῖς εὐλογημένοις ὑπὸ τοῦ Θεοῦ.

Κολληθῶμεν οὖν τῇ εὐλογίᾳ αὐτοῦ, καὶ ἴδωμεν τίνες αἱ ὁδοὶ τῆς εὐλογίας. Ἀναπτύξωμεν τὰ ἀπ' ἀρχῆς γεγενημένα. Τίνος χάριν εὐλογήθη ὁ πατὴρ ἡμῶν Ἀβραάμ; οὐχὶ δικαιοσύνην καὶ ἀλήθειαν διὰ πίστεως κατεργασάμενος; Ἰσαὰκ μετὰ πεποιθήσεως [τοῦ μέλλοντος] σκηνώσειν τὸ μέλλον, ἑκουσίως [προσ]ήνεγκε θυσίαν. Ἰακὼβ μετὰ ταπεινοφρο[σύνης] ἐξεχώρησεν τῆς γῆς αὐ[τοῦ φεύγων

ἴσ. καὶ.

ἀδ[ελ]φὸν, καὶ ἐπορεύθη πρὸς [Λαβὰν], καὶ ἐδ[ά]λυσεν· καὶ ἐδό[θη αὐτῷ] τὸ ἀνδρεικαστικὸν τοῦ [Ισραήλ.]

[Εἴ]τις καθ' ἓν ἔκαστον εἰλικρι[νῶς] καὶ αἰνόησιν, ὁπηγνώσεται [τὰ με]γαλεῖα τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ δεδο[ιδυῶν] δωρεῶν. Ἐξ αὐτοῦ γὰρ ἱερεῖ[ς] καὶ λεύιται, πάντες οἱ λειτουργ[οῦν]τες τῷ θυσιαστηρίῳ τοῦ Θεοῦ· ἐξ αὐτοῦ ὁ κύριος Ιησοῦς τὸ κατὰ σάρκα· ἐξ αὐτοῦ βασιλεῖς, καὶ ἄρχοντες, καὶ ἡγούμενοι, κατὰ τὸ Ιούδαν· τὰ δὲ λοιπὰ σκῆπτρα αὐτοῦ ἐκ μικρᾶς δόξης ὑπάρχουσιν, ὡς ἐπαγγειλαμένου τοῦ Θεοῦ, ὅτι Ἔσται τὸ σπέρμα σου ὡς οἱ ἀστέρες τοῦ οὐρανοῦ. Πάντες οὖν ἐδοξάσθησαν καὶ ἐμεγαλύνθησαν, οὐ δι' αὐτοὺς, οὐδὲ τῶν ἔργων αὐτῶν, οὐδὲ τῆς δικαιοπραγίας ἧς καθέρασαν, ἀλλὰ διὰ τὸ θέλημα τοῦ αὐτοῦ. Καὶ ἡμεῖς ἐν διὰ θελήματος αὐτοῦ ἐν Χριστῷ Ιησοῦ κληθέντες, οὐ δι' ἑαυτοὺς δικαιούμεθα, οὐδὲ διὰ τὴν ἡμετέρας σοφίας, ἢ συνέσεως, ἢ εὐσεβείας, ἢ ἔργων ὧν κατειργασάμεθα ἐν ὁσιότητι καρδίας· ἀλλὰ διὰ τῆς πίστεως, δι' ἧς πάντας τοὺς ἀπ' αἰῶνος ὁ παντοκράτωρ Θεὸς ἐδικαίωσεν· ᾧ ἔξω δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Αμήν.

Τί

ram ſuam deſeruit, & profectus
eſt ad *Labanem* illique inſervivit, & 2 Reg. 11.
datæ ſunt ei duodecim tribus *Iſraelis*.

XXXII. Si quis particulatim ſingula vere & accurate conſideraverit, donorum, quæ per eum conceſſa ſunt, magnificentiam intelliget. Ab illo enim ſacerdotes omnes & Levitæ, qui altari Domini inſerviunt, ab illo Dominus Jeſus ſecundum carnem, ab illo Reges, Principes, & gubernatores ex familia & ſanguine Judæ, originem traxerunt. Nec reliquæ ejus tribus in parvo honore ſunt, promittente ſcilicet Domino; *Erit ſemen tuum tanquam ſtellæ cœli.* Omnes igitur Gen. 27.17.
glorificati & magnificati ſunt, non per ſeipſos, aut eorum opera, aut juſtas actiones quas patrarunt, ſed per voluntatem ejus. Sic & nos ex voluntate ejus in Chriſto Jeſu vocati, non per nos ipſos juſtificamur, neque per ſapientiam noſtram, intelligentiam, pietatem, vel opera, quæ in puritate cordis & ſanctimonia operati ſumus; ſed per fidem, per quam omnipotens Deus, omnes ab initio juſtificavit. Cui ſit gloria in ſecula ſeculorum, Amen.

XXXIII.

XXXIII. Quid igitur faciemus Fratres, ceſſabimus à bonis operibus, & charitatem derelinquemus? Neutiquam hoc à nobis fieri permittat Dominus, ſed cum diligentia & animi alacritate, omne opus bonum peragere feſtinemus. Ipſe enim opifex & Dominus omnium, in operibus ſuis exultat. Cœlos enim ſuprema ſua & maxima potentia ſtabilivit, illoſque incomprehenſibili ſua ſapientia ornavit; terram etiam, ab aqua quæ illam ambit, ſeparavit, & tanquam ſtabilem turrim propriæ voluntatis fundamento firmavit; & animalia quæ in illa verſantur juſſu ſuo præcepit eſſe. Mare etiam, & quæ in illo animalia cum prius creaſſet, potentia ſua incluſit. Præ omnibus animal excellentiſſimum, & intellectus dignitate celſiſſimum, hominem, imaginis ſuæ characterem, ſacris & inculpatis manibus formavit. Gen. 1. 26. Sic enim dicit Deus, *Faciamus hominem ad imaginem & ſimilitudinem noſtram; & creavit Deus hominem, maſculum & feminam creavit eos.* Hæc omnia cum perfeciſſet

Τί ἔν * ποιήσωμεν, ἀδελφοί; * ἀρ- ἴσ. ποιήσω-
γάσωμεν ἀπὸ τ ἀγαθοποιΐας, καὶ * ἐκ- μεν.
ταλείπωμεν τ ἀγάπην; μηδαμῶς τοῦτο ἴσ. ἀργήσο-
ἐάσαι ὁ δεσπότ[ης] ἐφ' ἡμῖν γενόμενοι· ἴσ. ἐκκατα-
νυ. ἀλλὰ σπεύσωμεν μὴ ἐκτενείαι[ς] καὶ λείψομεν.
προθυμίας, πᾶν ἔργον ἀγα[θὸν] ἀπηλεῖν.
Αὐτὸς γὰρ ὁ δημιουργὸς, καὶ δ[εσπότης] τ
ἁπάντων, ὀπὶ τοῖς ἔρ[γοις] αὐτ ἀγαλλιᾶται. Τῷ γὰρ παμμεγεθεστάτῳ αὐ[τοῦ]
κράτ[ει ὑπανὸς ἐστήρι[ξεν], καὶ τῇ ἀκα[ταλήπ]τῳ αὐτοῦ σ[οφία ἐκό]σμησεν αὐτούς· γῆν
τ [διεμέ]ρισεν ἀπὸ τ πρείχον[τος αὐ]τ
ὕδα[τος, καὶ ἵδρασεν [ὡς πύργο]ν ἀσφαλῆ,
τ ἰδίᾳ βο[υλήμα]τος * διαμέλιον· τά τε ἴσ. διαμε-
ἐν αὐ[τῇ ζῶ]α φοιτῶν[τα, τῇ ἐαυ]τοῦ [προσ- λίῳ.
τά]ξει ἐκέλευσεν ἔ[νε]. θάλα[σσαν τ καὶ] τὰ
ἐν αὐτῇ ζῶα προσδημ[ιουργή]σας, ἐνέκλεισεν τῇ ἑαυτοῦ [δυ]νάμει. ὀπὶ πᾶσι τὸ ἐξοχώτα[τον, [καὶ] παμμεγεθὲς τῇ διάνοιαν,
[ἄνθρ]ωπον, τ ἱεραῖς καὶ ἀμώμοις χερσὶν ἔπλασεν, τ ἑαυτοῦ εἰκόνα χαρακτῆρα.
ὅτω γάρ φησιν ὁ Θεὸς, Ποιήσωμεν ἄνθρωπον κατ' εἰκόνα καθ' ὁμοίωσιν ἡμετέραν· καὶ ἐποίησεν ὁ Θεὸς τ ἄνθρωπον, ἄρσεν καὶ θῆλυ ἐποίησεν αὐτούς. Ταῦτα ἔν

παί-

παύτα τελειώσας, ἐπλήρωσεν αὐτά, καὶ εὐλόγησεν καὶ εἶπεν, Αὐξάνεσθε καὶ πληθύνεσθε. * Ἰδωμὲν ὅτι τὸ ἐν * ἔργοις ἀγαθοῖς πάντες ἐκοσμήθησαν οἱ δίκαιοι. καὶ αὐτὸς ὁ κύριος ἔργοις ἑαυτὸν κοσμήσας, ἐχάρη. Ἐχθρὸς ὁ τοῦτον ὑποχειμένων, ἀδίκως πεφθέλθωμεν τῷ θελήματι αὐτοῦ, ἐξ ὅλης ἰσχύος ἡμᾶς ἐργασώμεθα ἔργον δικαιοσύνης.

ἴσ. εἰδῶμεν. ἴσ. τοῖς.

Ο ἀγαθὸς ἐργάτης μὴ παρέρησίας λαμβάνει τὸν ἄρτον τοῦ ἔργου αὐτοῦ· ὁ νωθρὸς καὶ παρειμένος, οὐκ ἀντοφθαλμεῖ τῷ ἐργοπαρέκτῃ αὐτοῦ. Δέον ὖν ὄζειν πεφθύμους ἡμᾶς εἶναι εἰς ἀγαθοποιΐαν· ἐξ αὐτοῦ γὰρ ὄζει τὰ πάντα. Προλέγει γὰρ ἡμῖν, Ἰδοὺ ὁ κύριος, καὶ ὁ μισθὸς αὐτοῦ πρὸ προσώπου αὐτοῦ, ἀποδοῦναι ἑκάστῳ κατὰ τὸ ἔργον αὐτοῦ. Προσέρχεται ὖν ἡμᾶς ἐξ ὅλης τῆς καρδίας ἐπ' * αὐτῷ, μὴ ἀργοὺς μήτε παρειμένους εἶναι ὀπὶ πᾶν ἔργον ἀγαθόν. Τὸ καύχημα ἡμῶν καὶ ἡ παρρησία ἔσω ἐν αὐτῷ. ὑποτασσώμεθα τῷ θελήματι αὐτοῦ· καταναοήσωμεν τὸ πᾶν πλῆθος τῶν ἀγγέλων αὐτοῦ, πῶς τῷ θελήματι αὐτοῦ λειτουργοῦσιν παρεστῶτες. Λέγει γὰρ ἡ γραφή,

ἴσ. αὐτὸ.

Μύ-

feciſſet, laudavit ea, & benedixit, dixitque, *Creſcite & multiplicamini.* Videmus juſtos omnes bonis operibus ornatos fuiſſe: ipſe etiam Dominus operibus ſeipſum ornans, gaviſus eſt. Habentes itaque hoc exemplar, ad voluntatem ejus impigre accedamus, & omnibus noſtris viribus opus juſtitiæ operemur. Gen. 1. 28.

XXXIV. Bonus operarius cum fiducia panem operis ſui accipit; ſegnis vero & remiſſus, operum diſtributorem non audet intueri. Ad benefaciendum igitur alacres & promtos nos eſſe oportet, ex hoc enim omnia conſtant. Prædicit enim nobis, *Ecce Dominus & merces ejus coram ipſo, ut reddat unicuique ſecundum opus ſuum.* Itaque nos hortatur ex toto corde, ne ſegnes & deſides ſimus ad omne opus bonum; Gloriatio noſtra & fiducia in eo ſit; voluntati ejus ſubjiciamur, & multitudinem univerſam Angelorum ejus diligenter conſideremus, quemadmodum adſtantes voluntatem ejus exequantur. Dicit enim ſcriptura, *Mille millia adſtabant* Eſ. 40. 10. & 62. 11. Dan. 7. 10.

bant ei, & dena millia denum millium miniſtrabant ei. Et clamabant, Sanctus, Sanctus, Sanctus, Dominus Sabaoth, plena eſt omnis creatura gloria ejus. Ergo & nos in concordia & conſcientia in unum congregati, ut magnarum & glorioſarum promiſſionum ejus participes fiamus, tanquam uno ore impenſe & ardenter ad eum clamemus. Dicit enim, *Oculus non vidit, nec auris audivit, nec in cor hominis aſcendit, quæ præparavit exſpectantibus eum.*

Eſa. 6. 3.

Eſ. 64. 4. & 1 Cor. 2. 9.

XXXV. Quam beata, dilecti, & mirabilia ſunt dona Dei! vita in immortalitate, ſplendor in juſtitia, veritas in libertate, fides in fiducia, temperantia in ſanctitate, & hæc omnia ſub intellectum noſtrum cadunt: quænam igitur ſunt quæ præſtolantibus eum præparantur? ſanctus opifex & ſeculorum pater, quantitatem & pulchritudinem eorum novit: nos igitur, ut promiſſorum donorum participes fiamus, in numero exſpectantium eum reperiri, ſerio contendamus. Quomodo autem hoc fiet dilecti? Si fide in Deum cogi-

Μύριαι μυριάδες παρεισήκεισ αὐτῷ, καὶ χίλιαι χιλιάδες ἐλειτούργουν αὐτῷ· καὶ ἐκέκραγον, ἅγιος, ἅγιος, ἅγιος, Κύριος σαβαὼθ, πλήρης πᾶσα κτίσις τῆς δόξης αὐτοῦ. Καὶ ἡμεῖς ἓν ἐν ὁμονοίᾳ ὄντες τὸ αὐτὸ συναχθέντες, τῇ συνειδήσει, ὡς ἐξ ἑνὸς στόματος βοήσωμεν πρὸς αὐτὸν ἐκτενῶς, ἵνα τὸ μετέχειν ἡμᾶς γένηται τῶν μεγάλων καὶ ἐνδόξων ἐπαγγελιῶν αὐτοῦ. λέγει γάρ, Ὀφθαλμὸς οὐκ εἶδεν, καὶ οὖς οὐκ ἤκουσεν, καὶ ἐπὶ καρδίαν ἀνθρώπου οὐκ ἀνέβη, ὅσα ἑτοίμασεν τοῖς ὑπομένουσιν αὐτόν.

Ὡς μακάρια καὶ θαυμαστὰ τὰ δῶρα τοῦ Θεοῦ, ἀγαπητοί! ζωὴ ἐν ἀθανασίᾳ, λαμπρότης ἐν δικαιοσύνῃ, ἀλήθεια ἐν παῤῥησίᾳ, πίστις ἐν πεποιθήσει, ἐγκράτεια ἐν ἁγιασμῷ, καὶ ταῦτα πάντα ὑπὸ τὴν διάνοιαν ἡμῶν. Τίνα οὖν ἆρα ὄντα ἐστὶν τὰ ἑτοιμαζόμενα τοῖς ὑπομένουσιν; ὁ δημιουργὸς καὶ πατὴρ τῶν αἰώνων ὁ παντάγιος, αὐτὸς γινώσκει τὴν ποσότητα καὶ τὴν κληρονομίαν αὐτῶν. ἡμεῖς οὖν ἀγωνισώμεθα εὑρεθῆναι ἐν τῷ ἀριθμῷ τῶν ὑπομενόντων αὐτόν, ὅπως μεταλάβωμεν τῆς ἐπηγγελμένων δωρεῶν. πῶς δ' ἔσται τοῦτο, ἀγαπητοί; ἐὰν ἐστηριγ-

ἴσ. διὰ. μὴν ἡ διάνοια ἡμῶν * πίστεως πρὸς τ
Θεὸν, ἐὰν ἐκζητῶμεν τὰ εὐάρεστα καὶ εὐ-
προσδεκτα αὐτῷ, ἐὰν ἀποτελέσωμεν τὰ
ἀνήκοντα τῇ ἀμώμῳ βουλήσει αὐτοῦ, καὶ
ἀκολουθήσωμεν τῇ ὁδῷ τ ἀληθείας, ἀπο-
ξέσαντες ἀφ ἑαυτῶν πᾶσ ἀδικίαν καὶ ἀ-
νομίαν, πλεονεξίαν, ἔριδας, κακοηθείας τ
καὶ δόλους, ψιθυρισμούς τ καὶ καταλαλιάς,
θεοστυγίαν, ὑπερηφανίαν τ καὶ ἀλαζονείαν,
ἴσ. φιλοπ- ξενοδοξίαν τ καὶ * φιλοξενίαν. Ταῦτα γ
μίαν, ἢ φι- οἱ πράσσοντες συγκοιτοὶ τῷ Θεῷ ὑπάρ
λοκενίαν, χουσιν· ὁ μόνον οὐ οἱ πράσσοντες αὐτὰ,
ἢ ἀφιλοξε- ἀλλὰ καὶ οἱ συναδοκοῦντες αὐτοῖς. λέγ
νίαν. γὸ ἡ γραφὴ, Τῷ δὲ ἁμαρτωλῷ εἶπεν
Θεὸς, ἵνα τί σὺ διηγῇ τὰ δικαιώματά μ
καὶ ἀναλαμβάνεις τ διαθήκην μ
σώματός σ; σὺ δὲ ἐμίσησας παιδεία
καὶ ἐξέβαλες τοὺς λόγους μ εἰς τὰ ὀπίσ
εἰ ἐθεώρεις κλέπτην συνέτρεχες, καὶ μ
μοίχων τ μερίδα σ ἐτίθεις. τὸ στόμα σ
ἐπλεόνασε κακίαν, καὶ ἡ γλῶσσά σ πε
ἔπλεκεν δολιότητας. καθήμενο κατ ἀ
δελφοῦ σ κατελάλεις, καὶ κατ υἱοῦ τ μ
τρός σ ἐτίθεις σκάνδαλον. ταῦτα ἐπ
ησας καὶ ἐσίγησα, ὑπέλαβες ἀνομίαν, ὅτ
ἔσ

cogitationes noſtræ ſtabilitæ fuerint, ſi grata illi & accepta diligenter quæſiverimus, ſi quæ ad inculpatam ejus voluntatem ſpectant, fecerimus, & viam veritatis ſequuti fuerimus; abjicientes à nobis omnem injuſtitiam, iniquitatem, cupiditatem, contentiones, malitias, fraudes ſuſurrationes, obtrectationes, odium Dei, ſuperbiam, faſtum, vanam gloriam, & ambitionem: qui enim hæc faciunt Deo odio ſunt, neque illi ſolum qui hæc faciunt, ſed qui eis conſentiunt: dicit enim Scriptura, *Peccatori autem dixit Deus, quare tu enarras juſtitias meas, & aſſumis teſtamentum meum per os tuum. Tu vero odiſti diſciplinam, & projeciſti ſermones meos retrorſum. Si videbas furem, currebas cum eo, & cum adulteris portionem tuam ponebas. Os tuum abundavit malitia, & lingua tua concinnabat dolos. Sedens adverſus fratrem tuum loquebaris, & adverſus filium matris tuæ ponebas ſcandalum: hæc feciſti & tacui, exiſtimaſti iniquitatem, quod* Pſal. 50. 16.

ero tui ſimilis, arguam te, & ſtatuam te contra faciem tuam. Intelligite jam hæc qui obliviſcimini Deum, ne quando rapiat tanquam leo, & non ſit qui eripiat. Sacrificium laudis honorificabit me, & illic iter quo oſtendam illi ſalutem Dei.

XXXVI. Hæc eſt via, dilecti, in qua ſalutare noſtrum *Jeſum Chriſtum, oblationum noſtrarum ſummum ſacerdotem, infirmitatis noſtræ patronum & defenſorem invenimus: per hunc in cœlum ſublime aſpicimus, per hunc vultum ejus immaculatum, & excelſum tanquam in ſpeculo intuebimur, per hunc oculi cordis noſtri aperti ſunt, per hunc intellectus noſter inſipiens & obtenebratus in admirabilem ejus lucem refloreſcit, per hunc voluit nos Dominus immortalem cognitionem guſtare, qui magnificentiæ ejus ſplendor & radius exiſtens, tanto major eſt Angelis, quanto præſtantius nomen ſortitus eſt:

Heb. 1. 3, 4.

* Photius c. 126. biblioth. Clem. Alex. Str. 4. p. 518.

ſcri-

ἔσομαί σοι ὅμοιος. ἐλέγξω σε, καὶ παραστήσω σε κατὰ πρόσωπόν σου. σύνετε δὴ ταῦτα οἱ ἐπιλανθανόμενοι τοῦ Θεοῦ, μήποτε ἁρπάσῃ ὡς λέων, καὶ μὴ ᾖ ὁ ῥυόμενος. θυσία αἰνέσεως δοξάσει με, κἀκεῖ ὁδὸς ἣν δείξω αὐτῷ τὸ σωτήριον τοῦ Θεοῦ.

Αὕτη ἡ ὁδὸς, ἀγαπητοὶ, ἐν ᾗ * εὑρίσκομεν τὸ σωτήριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστὸν, τὸν ἀρχιερέα τῆς προσφορᾶς ἡμῶν, τὸν προστάτην καὶ βοηθὸν τῆς ἀσθενείας ἡμῶν. Διὰ τούτου * ἀτενίσωμεν εἰς τὰ ὕψη τῶν οὐρανῶν, διὰ τούτου ἐνοπτριζόμεθα τὸν ἄμωμον καὶ ὑψηλότατον ὄψιν αὐτοῦ· διὰ τούτου ἠνεῴχθησαν ἡμῶν οἱ ὀφθαλμοὶ τῆς καρδίας· διὰ τούτου ἡ ἀσύνετος καὶ ἐσκοτισμένη διάνοια ἡμῶν * ἀναθάλλει εἰς τὸ θαυμαστὸν αὐτοῦ φῶς· διὰ τούτου ἠθέλησεν ὁ δεσπότης τῆς ἀθανάτου γνώσεως ἡμᾶς γεύσασθαι· ὃς ὢν ἀπαύγασμα τῆς μεγαλωσύνης αὐτοῦ, τοσούτῳ μείζων ἐστὶν ἀγγέλων, ὅσῳ διαφορώτερον ὄνομα κεκληρονόμηκεν. γέγραπται γὰρ οὕτως, Ὁ ποιῶν

ἴσ. σῴζεσθαι.

ἴσ. ἀτενίζομεν καὶ ἐνοπτριζόμεθα.

ἴσ. ἀνακτᾶται.

τὰς ἀ[γέλας αὐτῦ πνεύμα]τα, κ) τὰς λειτουργὰς αὐτῦ πυρὸς φλόγα. ὅπ) δ τῷ ᾗῷ αὐτῦ, ὅπως εἶπεν ὁ δεσπότης, Υἱός μυ εἶ σύ, ἐγὼ σήμερον γεγέννηκά σε· αἴτησαι παρ' ἐμοῦ, κ) δώσω σοι ἔθνη τ κληρονομίαν σῦ, κ[αὶ τ κα]τάσχεσιν τὰ πέρατα τ[ῆς γῆς]. κ) πάλιν λέγει πρὸς αὐ[τὸν, Κάθυ] ἐκ δεξιῶν μυ ἕως ἂν [θῶ τὺς] ἐχθρύς συ ὑποπόδιο[ν τ πο]δῶν συ. τίνες δ' ἂν οἱ [ἐχθροὶ αὐτῦ;] οἱ φαῦλοι κ) ἀνόσιοι ἄνομοι τ Θεῦ] τὰ θελήματα τὸ θέλημα [ἴδιον.]

Στρατευσώμεθα δ', ἄν[δρες ἀδελ]φοὶ, μετὰ πάσης ἐκτενεί[ας ἐν τοῖς] ἀμώμοις πρεσάγμασιν [αὐτῦ.] κατανοήσωμεν τὺς στρατ[ευο]μένυς τοῖς ἡγεμόσιν ἡ[μῶν], πῶς εὐτάκτως, πῶς * εὐεκτ[ι-κῶς], πῶς ὑποτεταγμένως ὑπηρε[τ]οῦσι τὰ διατασσόμενα. ὁ παντ[ὸς] εἰσὶν ἔπαρχοι, ὁ δὲ χιλίαρχοι, ὁ δὲ ἑκατόνταρχοι, ὁ δὲ πεντηκόνταρχοι, ὁ δὲ τὰ καθεξῆς· ἀλλ' ἕκας@ ἐν τῷ ἰδίῳ τάγματι τὰ ὑπὸ τ βασιλέως, κ) τ ἡγεμόνων, ὑπηρετεῖ. Οἱ μεγάλοι δίχα τ μικρῶν ὁ δύνανται ἐξ), ὁ δὲ οἱ μικροὶ δίχα

* ἴσ. εὐείκτως.

scriptum enim est, *Qui facit Angelos suos spiritus, & ministros suos ignis flammam.* De filio autem suo, sic dixit Dominus, *Filius meus es tu, ego hodie genui te: postula à me, & dabo tibi gentes hæreditatem tuam, & possessionem tuam terminos terræ.* Et rursus dicit ad eum, *Sede à dextris meis donec ponam inimicos tuos scabellum pedum tuorum.* Quinam autem sunt inimici ejus? Homines perversi, & qui divinæ voluntati suam voluntatem opponunt. Psal. 104. 4. Psal. 2. 7. Psal. 110. 1.

XXXVII. Militemus igitur, viri fratres, cum omni assiduitate in inculpatis ejus præceptis, consideremus milites qui ducibus nostris in bello parent, quemadmodum ordinate, promte, & cum omni subjectione imperata exequantur; non omnes sunt Prætores neque chiliarchæ, neque centuriones, neque quinquaginta militum præfecti, & sic deinceps; unusquisque vero in suo ordine & statione quæ à Rege & Tribunis imperantur, peragit: magni sine parvis, & parvi sine magnis consistere nequeunt, mixtura quædam

est

est in omnibus, & in his usus. Exemplo nobis sit corpus nostrum, caput sine pedibus nihil est, prout
1 Cor. 12. neque pedes sine capite; minima autem corporis nostri membra universo corpori necessaria & utilia sunt, & cuncta ad conservationem totius conspirant, & una eademque subjectione utuntur.

XXXVIII. Servetur itaque corpus nostrum in Christo Jesu, &
1 Pet. 5. 5. unusquisque proximo suo subjiciatur juxta ordinem in quo per gratiam ejus, positus est. Fortis ne negligat imbecillem, imbecillis fortem revereatur, dives pauperi largiatur, pauper Deum laudet quod ei alium largitus sit, per quem ejus penuria & indigentia suppleri potest. *Sapiens non in verbis sed in bonis operibus sapientiam suam manifestet, humilis non sibi testimonium ferat, sed alteri permittat, de eo testimonium præbere. Qui carne castus est, ne insolescat, cum sciat alium esse qui continentiæ donum

* Clem. Alex. ubi sup.

ipsi

δίκα ἡμῶν μεγάλων· σύγκρασίς τις ὑπὸ ἐν πᾶσι, καὶ ἐν τούτοις χρῆσις. Λάβωμεν τὸ σῶμα ἡμῶν, ἡ κεφαλὴ δίκα τῶν ποδῶν ἐστὲν ὑπὸ, ἵνα μὴ καὶ οἱ πόδες δίκα τῆς κεφαλῆς· τὰ δὲ ἐλάχιστα μέλη τοῦ σώματος ἡμῶν, ἀναγκαῖα καὶ ὑπάρχειν εἰσὶν ὅλῳ τῷ σώματι· ἀλλὰ πάντα συμπνεῖ, καὶ ὑποτάσσεται μιᾷ χρῆται εἰς τὸ σώζεσθαι ὅλον.

Σωζέσθω δὲ ἡμῶν ὅλον τὸ σῶμα ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ, καὶ ὑποτασσέσθω ἕκαστος τῷ πλησίον αὐτοῦ, καθὼς καὶ ἐτέθη ἐν τῷ χαρίσματι αὐτοῦ. ὁ ἰσχυρὸς μὴ * τιμελείτω τὸν ἀδενῆ, ὁ δὲ ἀδενὴς ἐντρεπέτω τὸν ἰσχυρόν· ὁ πλούσιος ὑπαρχοντείτω τῷ πτωχῷ, ὁ δὲ πτωχὸς εὐχαριστείτω τῷ Θεῷ, ὅτι ἔδωκεν αὐτῷ δι' οὗ ἀναπληρωθῇ αὐτοῦ τὸ ὑστέρημα· ὁ σοφὸς ἐνδεικνύσθω τὴν σοφίαν αὐτοῦ, μὴ ἐν λόγοις, ἀλλ' ἐν ἔργοις ἀγαθοῖς· ὁ ταπεινοφρονῶν μὴ ἑαυτῷ μαρτυρείτω, ἀλλ' ἐάτω * ὑπ' ἑτέρου ἑαυτὸν μαρτυρεῖσθαι· ὁ ἁγνὸς ἐν τῇ σαρκὶ * καὶ μὴ ἀλαζονευέσθω, γινώσκων ὅτι ἕτερός ἐστὶν ὁ ὑπαρχοντῶν αὐτῷ τὴν ἐγκρά-

ἴσ. πλημμελείτω, ἀτημελεί τω.

ἴσ. ὑφ'.

ἴσ. σαρκὶ μὴ.

χρᾶτειαν. Αναλογι[σώμε]θα δ᾽ ἂν ἀδ᾽ ὑφοὶ, ἐκ ποίας [ὕλης] ἐγμνήθημεν, ποῖοι κ᾽ π[ῶς εἰ]σήλθομεν εἰς τ᾽ κόσμον, [ὡς ἐκ τ]ᾶ τάφυ κ᾽ σκότυς· [ὁ ποιή]σας ἡμᾶς κ᾽ δημιυργήσας [εἰσήγα]γεν εἰς τ᾽ κόσμον αὐτᾶ, [προεξ]τοιμάσας τὰς εὐεργεσίας [αὐτ]ᾶ πρὶν ἡμᾶς γενν[θῆ]ναι. [Ταῦτ]α δ᾽ ἂν πάντα ἐξ αὐτᾶ ἔχοντες, [ὀφει]λομεν χ᾽ πάντα εὐχαριστεῖν [αὐ]τῷ· ᾧ ἡ δόξα εἰς τὺς αἰῶνας τ᾽ αἰώνων. Αμήν.

Αφρονες κ᾽ ἀσυνέτοι, κ᾽ μωροὶ, κ᾽ ἀπαίδευτοι χλευάζυσιν ἡμᾶς κ᾽ μυκ[τη]ειίζυσιν, ἑαυτὺς βυλόμενοι ἐπαίρειν τ᾽ ἀφροσύναις αὐτᾶν· τί γὰ δύναται γενητός ἢ πῶς ἰσχὺς γενητὸς; γέγραπται γάρ, Οὐκ ἦν μορφὴ πρὸ ὀφθαλμῶν μυ· ἀλλ᾽ ἢ αὔραν κ᾽ φωνὴν ἤκυον. τί γὰ; μὴ καθαρὸς ἔσαι βροτὸς ἔναντι κυείυ; ἢ ἀπὸ τ᾽ ἔργων αὐτᾶ, ἄμεμπτος ἀνήρ; εἰ χ᾽ παίδων αὐτᾶ ὐ πιστεύει, χ᾽ ὃ ἀγγέλων αὐτᾶ σκολιόν τι ἐπενόησεν· ὐρανὸς ὃ ὐ καθαρὸς ἐνώπον αὐτᾶ· ἔα ὃ, οἱ κατοικῦντες οἰκίας πηλίνας, ἐξ ὧν κ᾽ αὐτοὶ ἐκ τ᾽ αὐτᾶ πηλᾶ ἐσμεν. ἔπαισεν αὐτὺς σητὸς πρόπον,

ipsi tribuat. Consideremus igitur, Fratres, ex qua materia facti simus, qui & quales mundum tanquam ex sepulchro & tenebris ingressi simus: qui nos fecit & condidit, præparatis prius benefactis suis antequam nasceremur, in mundum suum introduxit. Hæc igitur omnia cum ab eo habeamus, in omnibus gratias ipsi agere debemus, cui est gloria in secula seculorum, Amen.

XXXIX. Homines imprudentes, desipientes, fatui & illiterati, dum cogitationibus suis inflantur, nos ludibrio habent, & naso suspendunt. *Quid enim potest mortalis, aut quale robur ex terra geniti?* scriptum enim est, *Non erat figura ante oculos meos, sed auram & vocem audiebam: quid enim? nunquid homo coram Domino mundus erit, vel de operibus suis inculpabilis vir? Si contra servos suos non credit, & adversus Angelos suos pravum quid advertit: & cœlum non est mundum ante eum: multo minus habitantes domos luteas, ex quibus & ipsi de eodem luto sumus. Percussit illos tanquam tinea, & à mane usque ad vespe-*

Job. 4. 16.

Job. 15. 15.

Job. 4. 19.

veſperam ultra non ſunt, eo quod non poſſunt ſibi ipſis ſubvenire, perierunt: inſufflavit eis, & interierunt, quia non habebant ſapientiam. Invoca autem, ſi quis tibi reſpondeat, vel ſi quem ſanctorum Angelorum aſpicias; etenim ſtultum perimit ira, errantem autem occidit zelus.

Job. 5. 1: *Ego autem vidi ſtultos radicem mittentes, ſed ſtatim abſumta eſt illorum habitatio: longe fiant filii eorum à ſalute, & conterantur ſuper januas minorum, & non erit qui eripiat: quæ enim illi congregaverunt juſti comedent, ipſi vero de malis non liberabuntur.*

XL * Cum igitur hæc nobis ſint manifeſta, etiam in profunda divinæ cognitionis introſpicientes, debemus omnia rite & ordine facere quæ Dominus peragere nos juſſit, præſtitutis etiam temporibus oblationes & officia ſacra perficere: neque temere vel inordinate voluit iſta fieri, ſed ſtatutis temporibus & horis, ubi etiam & à quibus peragi vult, ipſe exceliſſima ſua voluntate definivit, ut

* Clem. Alex. ibid.

reli-

τρόπον, καὶ ὑπὸ προφήτην ἕως ἐσχάτης ἐκ-
ἔτι εἰσίν· παρὰ τὸ μὴ δικαίαν αὐτὴν ἑ-
αυτῆς βουλῆσαι ἀπόλλυσθαι· ἐνεφύτευσεν
αὐτῶν καὶ ἐτελεύτησε, παρὰ τὸ μὴ ἔχειν
αὐτὴν σωφίαν. ὑπηκούσατε γὰρ τοῦ σοῦ ὑ-
πακούσεται, ἢ εἴ τινα ἀλλίαν ἀλλέλων ὄ-
ψει. καὶ γὰρ ἄφρονα ἀναμένει ὀργὴ, πεπλα-
νημένον δὲ θανάτου ζημία. ἐγὼ δὲ ἑώρα-
κα ἄφρονας ῥίζας βάλλοντας, ἀλλὰ αὐ-
θέως ἐβρώθη αὐτοῦ ἡ δίαιτα· πόξρω γέ-
γοντο οἱ υἱοὶ αὐτοῦ ἀπὸ σωτηρίας· κολα-
βριαθείησ ὅτι θύρας πατόντων, καὶ κ ἔ-
σαν ὁ ἐξαιρούμενος· ἃ γὰρ ἐκείνοις πατά-
μασιν, δίκαιοι ἔσονται· αὐτοὶ δὲ ἐκ κα-
κῶν καὶ ἐξαίρετοι ἔσονται.

Προδήλων ἦν ἡμῖν ὄντων τόπων, καὶ
ἐγκεκυφότες εἰς τὰ βάθη τῆς θείας
γνώσεως, πάντα τάξει ποιεῖν ὀφείλο-
μεν, ὅσα ὁ δεσπότης ὑπετελεῖν ἐκέλευ-
σεν· χρὴ καιρὸς τεταγμένους τὰς προσ-
φορὰς καὶ λειτουργίας ὑπετελεῖσθαι, καὶ κ
εἰκῇ ἢ ἀτάκτως [ἐκέλευσεν] γίνεσθαι,
ἀλλ' ὡρισμένοις καιροῖς καὶ ὥραις· πῦ δ
καὶ διὰ τίνων ὑπετελεῖσθαι θέλει, αὐτὸς
ὥρισεν τῇ ὑψίστῃ αὐτοῦ βουλήσει· ἵν'

ὅσιος πάντα νενόμικεν ἐν εὐδοκήσει, εὐπρόσδεκτα εἶναι τῷ θελήματι αὐτοῦ. Οἱ ἓν τοῖς προσεύχαις μιμούμενοι καιροῖς ποιοῦντες τὰς προσφορὰς αὐτῷ, εὐπρόσδεκτοί τε καὶ μακάριοι· τοῖς δὲ νομίμοις τε δεσπότου ἀκολουθοῦντες ἁμαρτάνουσιν. τῷ δὲ ἀρχιερεῖ ἰδίαι λειτουργίαι δεδομέναι εἰσί· καὶ τοῖς ἱερεῦσιν ἴδιος ὁ τόπος προσέταχται, καὶ λευῖται ἰδίαι διακονίαι ὑπάκεινται· ὁ λαϊκὸς ἄνθρωπος τοῖς λαϊκοῖς προστάγμασιν δέδεται.

Ἕκαστος ὑμῶν, ἀδελφοί, ἐν τῷ ἰδίῳ τάγματι εὐχαριστείτω Θεῷ, ἐν ἀγαθῇ συνειδήσει ὑπάρχων, μὴ παρεκβαίνων τὸν ὡρισμένον τῆς λειτουργίας αὐτοῦ κανόνα ἐν σεμνότητι. Οὐ πανταχοῦ, ἀδελφοί, προσφέρονται θυσίαι ἐνδελεχισμοῦ, ἢ * εὐχῶν, ἢ περὶ ἁμαρτίας καὶ † πλημμελίας, ἀλλ' ἐν Ἱερουσαλὴμ μόνῃ· καὶ ἐκεῖ οὐκ ἐν παντὶ τόπῳ προσφέρεται, ἀλλ' ἔμπροσθεν τοῦ ναοῦ πρὸς τὸ θυσιαστήριον, μωμοσκοπηθὲν τὸ προσφερόμενον διὰ τοῦ ἀρχιερέως καὶ τῶν προειρημένων λειτουργῶν. εἰ δέ τι παρὰ τὸ καθῆκον τῆς βουλήσεως αὐτοῦ ποιοῦντές τι, θάνατον τὸ πρόστιμον ἔχουσιν.

* ἴσ. εὐχαριστηρίων, † ἴσ. πλημμελείας.

religioſe omnia ſecundum ejus beneplacitum adimpleta, grata & accepta ipſius voluntati eſſent. Qui igitur præfinitis temporibus oblationes ſuas faciunt, accepti & beati ſunt: Domini enim mandata ſequentes, non aberrant. Summo quippe ſacerdoti ſua munera tributa ſunt, ſacerdotibus locus proprius aſſignatus eſt, & Levitis ſua miniſteria incumbunt. Laicus præceptis laicis conſtringitur.

XLI. Unuſquiſque veſtrum, Fratres, in ſuo ordine & ſtatione manens, Deo in bona conſcientia gratias agat, & cum decore intra præſcriptum miniſterii ſui canonem ſe contineat. Non in omni loco, Fratres, offeruntur ſacrificia perpetua & diurna, vel pro gratiarum actione, vel pro peccatis & delictis, ſed Hieroſolymis tantum; neque illic in quovis loco fit oblatio, ſed in atrio templi ad altare, diligenter prius inſpecto ſacrificio à ſummo ſacerdote, & prædictis miniſtris. Qui igitur, præter id quod voluntati ejus conſentaneum eſt, aliquid admittunt, mortis ſupplicio

cio puniuntur. Videtis, Fratres, quo majore cognitione digni fumus habiti, eo graviori periculo obnoxii fumus.

XLII. Apoſtoli nobis à Chriſto evangelizaverunt, Jeſus Chriſtus à Deo. Miſſus enim eſt Chriſtus à Deo, & Apoſtoli à Chriſto; & factum eſt utrumque decenter ex voluntate ejus. Mandata quippe accipientes, & per reſurrectionem Domini noſtri Jeſu Chriſti, plena certitudine imbuti, Deique verbo confirmati, cum certa Sp. Sancti fiducia egreſſi ſunt, annunciantes regni Dei adventum. Per regiones igitur & urbes verbum prædicantes, primitias eorum, ſpiritu probantes, Epiſcopos & Diaconos eorum qui crediturî erant, conſtituerunt. Neque hoc quidem novum inſtitutum fuit, multis enim retro ſeculis de Epiſcopis, & Diaconis ſcriptum eſt. Sic enim alicubi dicit ſcriptura, *Conſtituam* Eſ. 60. 17. *Epiſcopos eorum in juſtitia, & diaconos eorum in fide.*

XLIII. Et quid mirum, ſi qui

* Clem. Alex. ibid.

bus

ἔχεσιν. Ορᾶτε, ἀδελφοὶ, ὅτω πλείονος καπηξιώθημεν γνώσεως, τοσούτῳ μᾶλλον ὑποκείμεθα κινδύνῳ.

2 Οἱ ἀπόστολοι ἡμῖν εὐηγγελίσθησαν ἀπὸ τοῦ Κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ, Ἰησοῦς ὁ Χριστὸς ἀπὸ τοῦ Θεοῦ. ἐξεπέμφθη ὁ Χριστὸς ὃν ἀπὸ τοῦ Θεοῦ, καὶ οἱ ἀπόστολοι ἀπὸ τοῦ Χριστοῦ· ἐ-
3 γένοντο ὃν ἀμφότερα εὐτάκτως ἐκ θελήματος Θεοῦ. Παραγγελίας ὃν λαβόντες, καὶ πληροφορηθέντες διὰ τῆς ἀναστάσεως τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, καὶ πεισθέντες τῷ λόγῳ τοῦ Θεοῦ, μετὰ πληροφορίας πνεύματος ἁγίου ἐξῆλθον εὐαγγελιζόμενοι
4 τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ μέλλειν ἔρχεσθαι. Καὶ κατὰ χώρας ὃν καὶ πόλεις κηρύσσοντες, καθίσανον τὰς ἀπαρχὰς αὐτῶν, δοκιμάσαντες τῷ πνεύματι, εἰς ἐπισκόπους καὶ διακόνους τῶν μελλόντων πιστεύειν. καὶ
5 τοῦτο οὐ καινῶς, ἐκ γὰρ δὴ πολλῶν χρόνων ἐγέγραπτο περὶ ἐπισκόπων καὶ διακόνων· οὕτως γάρ που λέγει ἡ γραφή, Καταστήσω τοὺς ἐπισκόπους αὐτῶν ἐν δικαιοσύνῃ, καὶ τοὺς διακόνους αὐτῶν ἐν
6 πίστει.

Καὶ τί θαυμαστὸν, εἰ οἱ ἐν Χριστῷ

Ἰσ. πεσόντες. * πεσόντες δὲ ἀπὸ Θεοῦ ἔργον τοιοῦτο, κατέσηθ τὰς προειρημένας; ὅπου γὰρ ὁ μακάριος πρὸς θεράποντα ἐν ὅλῳ τῷ οἴκῳ

Ἰσ. ὡς. Μωϋσῆς, * τὰ διατεταγμένα αὐτῷ πάντα ἐσημειώσατο ἐν ταῖς ἱεραῖς βίβλοις, ᾧ καὶ ἐπηκολούθηθ οἱ λοιποὶ προφῆται, συνεπιμαρτυροῦντες τοῖς ὑπ' αὐτοῦ νενομοθετημένοις. Ἐκείνου γὰρ ζήλῳ ἐμπεσόντος περὶ τὴν ἱερωσύνης, καὶ σασιαζουσῶν τὰ φυλῶν, ὁποία αὐτῆς εἴη τῷ ἐνδόξῳ ὀνόματι κεκοσμημένη, ἐκέλευσεν τὰς δώδεκα φυλάρχας προσενεγκεῖν αὐτῷ ῥάβδους, ὀνομασμένας ἑκάστης φυλῆς κατ' ὄνομα· καὶ λαβὼν αὐτὰς ἔδησεν, καὶ ἐσφράγισεν τοῖς δακτυλίοις τῶν φυλάρχων, καὶ ἀπέθετο αὐτὰς εἰς τὴν σκηνὴν τοῦ μαρτυρίου, ὅπου τὴν τράπεζαν τοῦ Θεοῦ· καὶ κλείσας τὴν σκηνὴν, ἐσφράγισεν τὰς κλεῖδας, ὡσαύτως καὶ τὰς ῥάβδους· καὶ εἶπεν αὐτοῖς, Ἄνδρες ἀδελφοί, ἧς ἂν φυλῆς ἡ ῥάβδος βλαστήσῃ, ταύτην ἐκλέλεκται ὁ Θεὸς, εἰς τὸ ἱερατεύειν καὶ λειτουργεῖν αὐτῷ. Θεραπείας δὲ γενομένης, συνεκάλεσεν πάντα τὸν Ἰσραὴλ, τὰς ἑξακοσίας χιλιάδας τῶν ἀνδρῶν, [καὶ ἐπε]δείξατο τοῖς φυλάρχοις

[τὰς

bus in Christo à Deo hoc munus commissum fuit, prædictos constituerint? quandoquidem beatus Moyses fidelis servus in universa domo, omnia quæ ipsi mandata erant, in sacris libris notaverit; quem cæteri prophetæ uno consensu sequuti sunt, testimonium eis præbentes, quæ ab ipso legibus sancita sunt. Ille enim cum æmulatio pro sacerdotio incidisset, & tribus inter se dissentirent, quænam illarum glorioso illo nomine & titulo ornanda esset, jussit duodecim tribuum principes afferre sibi virgas, quæ uniuscujusque tribus nomen inscriptum haberent; quas cum accepisset in fasciculum ligavit, & annulis principum tribuum signavit, & in tabernaculo testimonii ac mensa Domini deposuit eas, clausoque tabernaculo, claves similiter & virgas signavit, & dixit eis, Viri fratres, cujus tribus virga germinaverit, hanc elegit Dominus, quæ ipsi sacra faciat & ministret. Mane autem facto congregavit universum populum *Israel*, sexcenta millia virorum, & tribuum principibus sigilla

Heb. 3. 5.

Num. 17.

Num. 11. 21.

gilla ostendit, tabernaculum testimonii aperuit, & virgas protulit; & inventa est virga *Aaronis* non tantum germinasse, sed & fructum ferens. Quid, dilecti, vobis videtur, an non hoc futurum præsciverat *Moyses*? Maxime noverat: verum ne seditio & confusio in populo *Israel* oriretur, ita fieri excogitavit, scil. ut nomen veri & solius Dei glorificaretur, cui sit gloria in secula seculorum, Amen.

XLIV. Et Apostoli nostri, per Jesum Christum Dominum nostrum cognoverunt, contentionem de nomine Episcopatus oborituram: atque ob hanc causam perfecta præscientia præditi, constituerunt prædictos, ac deinceps ordinationem dederunt, ut in defunctorum locum alii viri probati succedere, & illorum munia exequi possent. Constitutos itaque ab illis, vel deinceps ab aliis viris celebribus, cum consensu universæ ecclesiæ, quique inculpate ovili Christi deservierunt cum humilitate, quiete & absque omni sorde & turpitudine, & longo tempore

[τὰς σφρα]γίδας, καὶ ἤνοιξεν τὸ σκιμμὶ
τὸ μαρτυρεῖσθ, καὶ προσσ[ήνε]γκεν ξαδδδυς·
ζ καὶ εὑρέθη ὁ ξαδ[δ]ος Λαρῶν ὁ μόνον βε-
βλα[σημέ]νος, ἀλλὰ καὶ καρπὸν ἔχουσα.
Τί θελεῖτε, ἀγαπητοί; ὁ π[ροέγνω]
Μωϋσῆς τοῦτο μέλλειν γ[ί]νεσθαι; μᾶλιστα
ἦδει ἀλλ' ἵνα μὴ ἀ[καθ]αρσία [σ]ία γλύπται
η ἐν τῷ Ισραὴλ, ὃ [τ]ο ἐποί[η]σεν εἰς τὸ ἴσ. ἔτως
δοξασθῆναι [τὸ ὄνο]μα τοῦ ἀληθινοῦ καὶ ἐνόησεν.
μόνου [Θεοῦ,] ᾧ ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν
αἰώνων. Αμιλώ.

θ Καὶ οἱ ἀπόστολοι ἡμῶν ἔγνωσ διὰ τοῦ
Κυρίου ἡμῶν Ιησοῦ Χριστοῦ, ὅτι ἔρις ἔσται ὀπὶ
τοῦ ὀνόματ τοῦ ἐπισκοπῆς. διὰ ταύτην οὖν
τὴν αἰτίαν προέγνωσιν εἰληφότες τελεί-
αν, καθέστησ τοὺς προειρημένους, καὶ μετα-
ξὺ * ὀπινομὶ δεδώκασιν, ὅπως ἐὰν κοι- ἴσ. ἀπνο-
μηθῶσιν, διαδέξωνται ἕτεροι δεδοκι- μὶ
μασμένοι ἄνδρες, τὴ λειτουργίαν αὐτῶν.
Τοὺς οὖν καθασταθέντας ὑπ' ἐκείνων, ἢ με-
ταξὺ ὑφ' ἑτέρων ἐλλογίμων ἀνδρῶν, συν-
δοκησάσης τῆ ἐκκλησίας πάσης, καὶ λει-
τουργήσαντας ἀμέμπτως τῷ ποιμνίῳ τοῦ
Χριστοῦ μετὰ ταπεινοφροσύνης, ἡσύχως καὶ
ἀβαναύσως, μεμαρτυρημένους τ πολλοῖς

χρόνοις ὑπὸ πάντων, τούτους δὲ δικαίως νομίζομεν ἀποδεχέσθαι τῆς λειτουργίας. ἀμύρπια γὰρ ἡ μικρὰ ἡμῖν ἔσται, ἐὰν τοὺς ἀμέμπτως καὶ ὁσίως προσενέγκοντας τὰ δῶρα τῆς ὀπισκοπῆς ἀποβάλωμεν. Μακάριοι οἱ προσδοπορήσαντες πρεσβύτεροι, οἵτινες ἔλαβον καὶ τελείαν ἔχουσι τὴν ἀνάλυσιν· ἡ γὰρ συλαβοῦσα μή τις αὐτοὺς μεταστήσῃ ἀπὸ τοῦ ἱδρυμένου αὐτοῖς τόπου. Ὁρῶμεν γὰρ ὅτι ἐνίους ὑμεῖς μετηλλάξατε καλῶς πολιτευσαμένους, ἐκ τῆς ἀμέμπτως αὐτοῖς τετιμημένης λειτουργίας.

Φιλόνεικοί ἐστε, ἀδελφοί, καὶ ζηλωταὶ περὶ μὴ ἀνηκόντων εἰς σωτηρίαν. Ἐκκύπτετε εἰς τὰς γραφάς, τὰς ἀληθεῖς ἐπιστολὰς τοῦ ἁγίου. ἴσ. ἐπίσκοπος. * ὅπου δὲ δόλον ἄδικον οὐδὲ παραπτωμάτων γέγραπται ἐν αὐταῖς· καὶ γὰρ ἐμνήσθησαν δικαίους ἀποβεβλημένους ἀπὸ ὁσίων ἀνδρῶν. ἐδιώχθησαν δίκαιοι, ἀλλ' ὑπὸ ἀνόμων· ἐφυλάχθησαν, ἀλλ' ὑπὸ ἀνοσίων· ἐλιθάσθησαν * ὑπὸ παρανόμων. ἀπεκτάνθησαν * ὁ τῶν μαρῶν, καὶ ἄδικον ζῆλον παραπτωμάτων

ταῦτα

ἴσ. ἀλλ'.

ἴσ. ἀλλ'.

pore ab omnibus testimonium præclarum reportarunt, hos non sine injuria munere vel officio suo exui existimamus. Non enim leviter peccabimus, si eos, qui sancte & sine reprehensione offerunt munera, episcopatu ejicimus. Beati sunt presbyteri, qui viam sunt emensi, & diem obierunt, quique perfectam & fructuosam dissolutionē consequuti sunt, non enim verentur, ne quis eos de loco in quo constituti sunt dejiciat, & in alium transferat. Videmus enim vos nonnullos à munere transduxisse, quo præclare fungebantur, & quo rite & sine ulla reprehensione cohonestati sunt.

XLV. Contentiosi estis, Fratres, rerum, quæ ad salutem minime pertinent, accensi zelo. Scripturas diligenter inspicite, quæ Sp. sancti vera sunt oracula; in illis nihil injustum neq; fictum aut simulatum contineri, discite; non enim à viris sanctis invenietis justos rejectos. Persecutionem passi sunt justi, sed ab impiis; in carcerem conjecti, sed à profanis; lapidibus obruti, sed ab iniquis & legum violatoribus; extincti sunt, sed à scelestis & injusta invidia contra

tra eos ſtimulatis: quæ omnia cum paterentur, glorioſe & magnanimiter tulerunt. Quid enim Fratres dicemus? *Daniel* in ſpeluncam leonum, ab eis qui Deum timebant, conjectus eſt? *Ananias, Azarias* & *Miſael* incluſi ſunt in ardentis ignis camino, ab eis qui magnificum & glorioſum altiſſimi cultum profitentur? Abſit hoc unquam eveniat. Quinam igitur ſunt, qui hæc patrarunt? Abominandi & omni malitia pleni, tanto furore accenſi ſunt, ut ſervientes Deo in ſancta & inculpata voluntate, in caminum conjecerint; ignorantes Altiſſimum protectorem & defenſorem eorum eſſe, qui in pura conſcientia, nomen ejus virtute plenum colunt, cui ſit gloria in ſecula ſeculorum, Amen. Illi vero in fiducia patienter tolerantes, gloriæ & honoris hæredes facti ſunt, & à Deo in memoria ipſorum exaltati & elevati, in ſecula ſeculorum. Amen.

Dan. 6. & 14.

Dan. 3.

XLVI. Talibus igitur exemplis & nos adhærere oportet, Fratres, ſcriptum enim eſt, *Sanctis vos adjungite, quia qui illis adhærent ſanctificabuntur.* Et rurſus in alio loco,

Pſal. 15. 29.

Cum

τῶν τα πάσχοντες [ὑ]πελεῶς ἤγε[σκον. [Τί γα]ρ ἐ[πωμψω, ἀδ]ελφοί; Δανιὴλ [κατὰ τ]ὴν φοβεμένων τ Θεὸν [ἐ]κλάθη εἰς λάκκον λεόντων; Ἀναν[ί]ας κ Αζαρείας κ Μισαὴλ, [κατὰ τ]ῆς ἁρπαζόντων πῦ μεγαλαυχ[ί]ας κ ἐνδοξον ἁρπαγεῖαν τ ὑμ[ί]ων κατειρχθησ εἰς κάμινον πυρός; μηδαμῶς τοῦτο γ[έ]νοιτο. Τίνες [γ]ὰρ οἱ ταῦτα δράσαντες; οἱ συνηθεῖ κ πάσης κακίας πλήρεις, εἰς τοσοῦτο *ἐξήκεισ ὀργ[ῆ]ς, ὥστε τὸς ἐν ὁσί[ᾳ] κ ἀμώμῳ πολιτείᾳ δουλεύοντας τῷ Θεῷ εἰς *αἰκίαν περιβαλεῖν· μὴ εἰδότες ὅτι ὁ ὕψιστ ὑπέρμαχ κ ὑπερασπιστής ἐστιν τ ἐν καθαρᾷ συνειδήσει λατρεύοντων τῷ ἐναρέτῳ ὀνόματι αὐτοῦ· ᾧ ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας τ αἰώνων. Ἀμήν. Οἱ δ ὑπομένοντες ἐν πεποιθήσει, δόξαν κ τιμὴν ἐκληρονόμησ· ἐπλήθυναν γ[ὰ]ρ τ κ *ἔπαφροι ἐγένοντο ἀπὸ τ Θεοῦ ἐν τῷ μνημοσύνῳ αὐτῆς εἰς τοὺς αἰῶνας τῆς αἰώνων. Ἀμήν.

ἴσ. ἐξέκαυσαν, ἢ, ἐξήρησαν.

ἴσ. κάμινον ἐμπυρεύειν.

ἴσ. ἔλεφροι, ἢ, ἔμπυροι.

Τοιούτοις δ ὑποδείγμασι κολληθῶμεν κ ἡμᾶς δεῖ, ἀδελφοί, ζηλῶσαι γαρ, Κολλᾶσθε τοῖς ἁγίοις, ὅτι οἱ κολλώμενοι αὐτοῖς ἁγιασθήσονται κ πάλιν ἐν ἑτέρῳ

τόπῳ λέγει, Μετὰ ἀνδρὸς ἀδώκ ἀδῶος ἔσῃ, καὶ μὴ σπεδλῦ ἀφαστέψῃς. Κολλαδῶμεν ἓν τοῖς ἀδώοις καὶ δικαίοις· εἰσὶν ὅτοι ἐκλεκτοὶ τοῦ Θεοῦ. Ι[να] πόθεν ἔρις, καὶ θυμοὶ, καὶ διχοστασίαι, καὶ σχίσματα, πόλεμος δὲ ἐν * ὑμῖν; ἢ οὐχὶ ἕνα Θεὸν ἔχομεν, καὶ ἕνα χειστὸν; καὶ ἓν πνεῦμα τῆς χάειτος τὸ ἐκχυθὲν ἐφ' ἡμᾶς, καὶ μία κλῆσις ἐν Χριστῷ· ἵνα τί διέλκομεν καὶ ἀφασπῶμεν τὰ μέλη τοῦ Χριστοῦ, καὶ στασιάζομεν πρὸς τὸ σῶμα τὸ ἴδιον, καὶ εἰς τοσαύτην ἀπόνοιαν ἐλάχόμεθα, ὥστε ὀπλαδέσθαι ἡμᾶς ὅπ μέλη ἐσμὲν ἀλλήλων; Μνήσθητε τὴν λόγων Ιησῦ τοῦ κυείυ ἡμῶν, εἶπε γὰ Οὐαὶ τῷ ἀνθρώπῳ ἐκείνῳ· * καλὸν ἦ αὐτῷ * εἰ οὐκ ἐγεννήθη, ἢ ἕνα τῶν ἐκλεκτῶν μυ σκανδαλίσαι· κρεῖπον ἦν αὐτῷ περιτεθῆναι μύλον, καὶ καταποντισθῆναι εἰς τὸ θάλασσαν, ἢ ἕνα τῶν μικρῶν μυ σκανδαλίσαι. Τὸ σχίσμα ὑμῶν πολλὰς διέστρεψεν, πολλὰς εἰς ἀθυμίαν ἔβαλεν, πολλὰς εἰς ἀπαγμόν, πάντας ἡμᾶς εἰς λύπην· καὶ ὑμῶν ἐστὶν ἡ στάσις.

ἴσ. ἡμῖν.

ἴσ. δὲ ὃ πε σκάνδαλα ἔρχε.

ἴσ. μᾶλλον.

Αγα-

Cum viro innocente innocens eris, & cum perverso perverteris. Quare innocentibus & justis jungamus nos, ij quippe sunt electi Dei. Cur inter nos sunt contentiones, iræ, simultates, schismata & bellum? Nonne unum Deum, & unum Christum habemus? Nonne unus est Spiritus gratiæ, qui super nos effusus est, & una vocatio in Christo? cur Christi membra divellimus & discerpimus, & contra proprium corpus seditionem movemus, eoque vesaniæ devenimus, ut alios aliorum membra esse oblivisCamur? Recordamini verborum Domini nostri Jesu Christi, dixit enim; *Væ illi per quem veniunt scandala, melius foret ei non natum fuisse, quam ut unum ex electis meis scandalizaret: præstaret molam asinariam de collo appensam habere, & in mare demergi, quàm ut unum ex pusillis meis scandalizaret.* Schisma vestrum multos pervertit, multos in animi dejectionem, multos in vacillationem, omnes nos in tristitiam conjecit, nos omnes mœrore affecit, & seditio vestra durat nec adhuc cessat.

Psal. 18. 26.

Mat. 26. 24. Mar. 9. 42. Luc. 17.

Mat. 18. 6.

XLVI'. Epistolam beati Pauli Apostoli in manus sumite, quid primum vobis statim in initio Evangelii sui scripserit perpendite. Certe divinitus inspiratus, de seipso, de
1 Cor. 1. *Cepha* & *Apollo*, per Epistolam vos monuit, etiam tum inter vos factiones & partium studia fuisse. Verum in illa animorum inclinatione minus à vobis peccatum est, in Apostolos enim præclaro testimonio celebres, & virum ab illis probatum, animis & affectu propendebatis. Nunc vero qui sint, qui vos perverterint, & nominatissimi amoris vestri fraterni decus imminuerint, vobiscum perpendite. Turpia, Fratres, turpia valde, & Christiana conversatione indigna, fama percrebescunt; antiquam scil. & in fide firmissimam Corinthiorum Ecclesiam, unius aut duorum caussa, contra Presbyteros seditionem movere. Et hic quidem rumor non tantum ad nos, sed ad eos etiam qui à nobis, & à fide animo sunt alieniore, manavit; ita ut propter vestram amentiam, blasphemiæ nomini Domini inferantur, & vobis ipsis periculum creetur.

ad 95 Med.

Rom. 2. 24.
2 Tim. 6. 1.

* Clem. Alex. Strom. 4. p. 518.

XLVIII.

Αναλάβετε τὴν ὑποσολὴν τοῦ μακαρίου Παύλου τ Αποσόλου· τί τὸ ἔσον ὑμῖν ἐν ἀρχῇ τ εὐαγγελίου ἔχαψεν; ἐπ' ἀληθείας πνευματικῶς ἐπέσεηλεν ὑμῖν, ὅτι αὐτὸς τ καὶ Κηφᾶς, καὶ Απόλλως, διὰ τὸ καὶ τότε προσκλίσεις ὑμᾶς πεποιῆσθαι. ἀλλ' ἡ προσκλισις ἐκείνη, ἦν ἦσαν ἀμαρτίαν ὑμῖν προσωλύεσκεν· προσεκλίθητε γὰρ Αποσόλοις μεμαρτυρημένοις, καὶ ἀνδρὶ δεδοκιμασμένῳ παρ' αὐτοῖς. Νυνὶ δὲ καλαγνόησατε τίνες ὑμᾶς διέσρεψαν, καὶ τὸ σεμνὸν τῆς προσηκούσης φιλαδελφίας ὑμῶν ἐμείωσε. Αἰσχρὰ, ἀγαπητοὶ, καὶ λίαν αἰσχρὰ, καὶ ἀνάξια τῆς ἐν Χριστῷ ἀγωγῆς, * ἀκούεσθαι, τὴν βεβαιοτάτην, ἴσ. ἀκούεσθαι. καὶ ἀρχαίαν Κορινθίων ἐκκλησίαν, δι' ἓν ἢ δύο πρόσωπα, σασιάζειν πρὸς τοὺς πρεσβυτέρους. καὶ αὕτη ἡ ἀκοὴ οὐ μόνον εἰς ἡμᾶς ἐχώρησεν, ἀλλὰ καὶ εἰς τοὺς ἑτεροκλινεῖς ὑπάρχοντας ἀφ' ἡμῶν· ὥσε καὶ βλασφημίας ὀπιφέρεσθαι τῷ ὀνόματι κυρίου, διὰ τὴν ὑμετέραν ἀφροσύνην, ἑαυτοῖς * δὲ κίνδυνον ἐπεξεργάζε- ἴσ. τε- σθαι.

Εξάραντες οὖν τοῦτο ἐν τάχει, καὶ
παρεσπέσωμεν τῷ δεσπότῃ, καὶ κλαύ-
σωμεν ἱκετεύοντες αὐτὸν, ὅπως ἵλεως
γένηται ὀπικαλλαγῇ ἡμῖν, καὶ ὅπως τῶν
ἴσ. κγ. σεμνῶν τῆς φιλαδελφίας * ἀγγέλων ἀγω-
γὸν ἀποκαλάσῃ ἡμᾶς. Πύλη γὰρ δι-
καιοσύνης ἀνεωγμένα εἰς ζωὴν αὕτη,
καθὼς γέγραπται, Ανοίξατέ μοι πύλας
δικαιοσύνης, εἰσελθὼν ἐν αὐταῖς ἐξο-
μολογήσομαι τῷ κυρίῳ· αὕτη ἡ πύλη τοῦ
κυρίου, δίκαιοι εἰσελεύσονται ἐν αὐτῇ.
Πολλῶν οὖν πυλῶν ἀνεωγμένων, ἡ ἐν
δικαιοσύνῃ αὕτη ὄντως ἐν Χριστῷ, ἐν ᾗ
μακάριοι πάντες οἱ εἰσερχόμενοι, καὶ κα-
τευθύνοντες τὴν πορείαν αὐτῆς, ἐν ὁ-
σιότητι καὶ δικαιοσύνῃ, ἀταράχως πάν-
τα ὁπιτελοῦντες. Ητω πίς πιστὸς, ἤτω
δυνατὸς γνῶσιν ἐξειπεῖν, ἤτω σοφὸς
Cl. Al διακείσει. ἐν * δικαίᾳ κείσει λόγων, ἤτω * ἁ-
Cl. Al. γνὸς ἐν ἔργοις· τοσούτῳ μᾶλλον ταπει-
γερεῖς. νοφρονεῖν ὀφείλει, ὅσῳ δοκεῖ μᾶλλον
μείζων εἶναι, καὶ ζητεῖν τὰ κοινωφελῆ
πᾶσιν, καὶ μὴ τὸ ἑαυτοῦ.

Ο ἔχων ἀγάπην ἐν Χριστῷ τηρησάτω
τὰ τοῦ Χριστοῦ παραγγέλματα. τὸν δεσ-
μὸν

XLVIII. Tollamus igitur hoc è medio quam celerrime, pedibus Domini advolvamur, & flentes ſuppliciter imploremus eum, ut propitius factus, nobis reconciliari velit, noſque priſtinæ, caſtæ, & decoræ fraterni amoris converſationi reddat & reſtituat. Hæc enim porta juſtitiæ eſt ad vitam aperta: ſicut ſcriptum eſt, *Aperite mihi portas juſtitiæ, ingreſſus in eas confitebor Domino; hæc porta Domini, juſti intrabunt in eam.* Pſal. 118. 19. Cum igitur multæ portæ apertæ ſint, quæ in juſtitia eſt, eadem & in Chriſto eſt; in quam beati omnes qui intrarunt, & iter ſuum in ſanctitate & juſtitia direxerunt, ſine moleſtia omnia & in pace peragentes. Sit aliquis fidelis, ſit potens in explicanda cognitione, ſit ſapiens in ſermonum juſta dijudicatione, ſit caſtus in operibus, quanto major eſſe videtur, tanto humilior eſſe debet, & quod omnibus utilitatem afferat, non ſuum quærere.

XLIX. Qui caritatem in Chriſto habet, ſervet Chriſti man-

* Clem. Alex. Strom. 1. & 6. p. 288. 648. & Strom. 4. p. 518. Hieron. ad Epheſ. 4. 1.

data:

data. Dilectionis Dei vinculum quis verbis exprimere potest? Quis pulcritudinis ejus magnalia, prout par est enarrare valet? Altitudo ad quam evehit caritas inenarrabilis est.
1. Pet. 4. 8. 1. Cor. 10. Caritas nos Deo agglutinat, charitas peccatorum multitudinem tegit, caritas omnia sustinet, omnia patienter tolerat, nihil illiberale & sordidum in caritate, nihil superbum, caritas non agnoscit schisma, caritas seditionem non movet, caritas omnia in concordia facit, in caritate omnes Dei electi perfecti sunt facti, sine caritate nihil Deo acceptum est, in dilectione nos
1 Joh. 3. 16. 4. 9. Dominus sibi assumsit: propter dilectionem quam erga nos habuit, Dominus noster Jesus Christus voluntate divina, sanguinem suum pro nobis dedit, & carnē pro carne nostra, & animā pro animabus nostris.

LI. Videtis, Fratres, quod magna & admiranda sit caritas, & perfectionem ejus nulla narratio æquare possit. Quis est idoneus ut in ipsa inveniatur, præter eos quos Deus dignos esse voluerit? Oremus igitur & precibus petamus, ut

* Clem. Alex. ibid. p. 519.

digni

μὸν τῆς ἀγάπης τ̃ Θεῦ πῶς δυνάται ἐξηγήσασθαι; τὸ μεγαλεῖον τῆς κληρονομίας αὐτῦ, πῶς ἀρμεῖ, ὡς ἔδει, εἰπεῖν; τὸ ὕψος εἰς ὃ ἀναγει ἡ ἀγάπη, ἀνεκδιήγητόν ὄζιν. Ἀγάπη κολλᾷ ἡμᾶς τῷ Θεῷ, ἀγάπη καλύπτει πλῆθος ἁμαρτιῶν· ἡ ἀγάπη πάντα ἀνέχεται, πάντα μακροθυμεῖ· οὐδὲν βάναυσον ἐν ἀγάπῃ, οὐδὲν ὑπερήφανον· ἀγάπη σχίσμα οὐκ ἔχει, ἀγάπη στασιάζει· ἀγάπη πάντα ποιεῖ ἐν ὁμονοίᾳ· ἐν ἀγάπῃ ἐτελειώθησαν πάντες οἱ ἐκλεκτοὶ τ̃ Θεῦ. δίκαια ἀγάπης οὐδὲν εὐάρεστόν ὄζιν τῷ Θεῷ. Ἐν ἀγάπῃ προσελάβετο ἡμᾶς ὁ δεσπότης· διὰ τὴν ἀγάπην ἣν ἔσχεν πρὸς ἡμᾶς τὸ αἷμα αὐτῦ ἔδωκεν ὑπὲρ ἡμῶν ὁ Χριστὸς ὁ Κύριος ἡμῶν, ἐν θελήματι Θεῦ, καὶ τὴν σάρκα ὑπὲρ τῆς σαρκὸς ἡμῶν, καὶ τὴν ψυχὴν ὑπὲρ τῶν ψυχῶν ἡμῶν.

Ὁρᾶτε, ἀγαπητοὶ, πῶς μέγα καὶ θαυμαστόν ὄζιν ἡ ἀγάπη, καὶ τῆς τελειότητος αὐτῆς οὐκ ὄζιν ἐξήγησις. Τίς ἱκανὸς ἐν αὐτῇ εὑρε[θῆναι] εἰ μὴ οὓς ἂν καταξιώσῃ [ὁ Θεός; εὐχώμε]θα οὖν καὶ αἰτώμεθα [δι' ἐλέ]ους * αὐ- ἴσ. αὐτῆς. τοῦ,

του, ἵνα ἐν ἀγάπῃ [ζῶμεν], δίκαια πάσης σχίσεως ἀν[θρωπίνης], ἄμωμοι. Αἱ γλυκεῖαι πᾶσαι ἀπὸ Ἀδὰμ ἕως τῆς ἡμέρας παρῆ[λθον], ἀλλ' οἱ ἐν ἀγάπῃ τελειω-
Cl. Al. Θεοῦ. θέντες,] χάριτι τοῦ Χριστοῦ χάριν ἔ-χουσ[ιν] χῶραν σωσεῶν· οἱ φανερ[ω-θήσον]ται ἐν τῇ ἐπισκοπῇ τῆς βασι-λ[είας] τοῦ Χριστοῦ· γέγραπται γάρ, Εἰσέ-[λθε] εἰς τὰ ταμεῖα μικρὸν [ὅσον] ὅσον, ἕως οὗ παρέλθῃ ἡ ὀργή μου καὶ θ[υμός] μου, καὶ μνησθήσομαι ἡμέρας ἀγαθῆς, καὶ ἀναστήσω ὑμᾶς [ἐκ] τῶν σηκῶν ὑμῶν. Μακάριοι ἐσμεν, ἀγαπητοί, εἰ [ποιοῦντες] τὰ προστάγματα τοῦ Θεοῦ ἐποιήσαμεν ἐ[ν ὁ]μονοίᾳ ἀγάπης, εἰς τὸ ἀφεθῆ[ναι] ἡμῖν δι' ἀγάπης τὰς ἁμαρτίας [ἡμῶν·] γέγραπται γάρ, Μακάριοι [ὧν ἀφέ]θησαν αἱ ἀνομίαι, καὶ ὧν ἐπεκα[λύ]φθησαν αἱ ἁμαρτίαι· μακάριος ἀ[νὴρ] οὗ οὐ μὴ λογίσηται κύριος ἁμαρτίαν, οὐδὲ ἔστιν ἐν τῷ στόματι αὐτοῦ δόλος. Οὗτος
Ἴσ. ex Cl. Al. Ὅσοι ἂν ἀκούσῃς παρεισήμου διὰ πυκνότητα. ὁ μακαρισμὸς ἐγένετο ὅτι τοὺς ἐκλε-λεγμένους ὑπὸ τοῦ Θεοῦ διὰ Ἰησοῦ Χριστοῦ τοῦ Κυρίου ἡμῶν, ᾧ ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰ-ῶνας τῶν αἰώνων, Ἀμήν.

* Ὅ[σοι δὲν] παρ[έξη]μεν διὰ πυ-κνότητα

digni ea habeamur, & inculpati, ſine ſtudio & propenſione aliqua humana, in caritate vitam tranſigamus. Generationes omnes uſque in hodiernum diem præterierunt, qui vero per Dei gratiam in caritate ſunt conſummati, locum piorum obtinent, & in viſitatione regni Chriſti manifeſtabuntur. Scriptum enim eſt, *Ingredere in cubicula tua, paululum quantulumcunque, donec ira mea & furor pertranſeat: & recordabor diei boni, & ſuſcitabo vos è ſepulchris veſtris.* Beati ſumus, dilecti, ſi præcepta Domini in caritatis concordia impleverimus, ut per caritatem peccata noſtra nobis remittantur; ſcriptum enim eſt, *Beati quorum remiſſæ ſunt iniquitates, & quorum tecta ſunt peccata. Beatus vir, cui non imputabit Dominus peccatum, neque eſt in ore ejus dolus.* Hæc beatitudo contigit eis, qui per Jeſum Chriſtum Dominum noſtrum à Deo ſunt electi, cui ſit gloria in ſecula ſeculorum. Amen.

Eſ. 26. 20.

Pſal. 32. 8.

LI. Quotquot igitur inviti per

* Clem. Alex. ibid.

ali-

aliquas adversarii suggestiones deliquimus, veniam & indulgentiam imploremus; illos vero qui seditionis & dissentionis principes & authores exstiterunt, commune bonum spei attendere oportet. Qui enim in amore & caritate vitam degunt, seipsos potius quam proximos in cruciatus incidere volunt, & seipsos potius quam pulcram & justam traditam nobis consensionem, vituperant aut condemnant. Melius enim est ut homo peccata sua confiteatur, quam indurare cor suum, prout induratum est eorum cor qui contra *Moysem* famulum Domini seditionem concitarunt; quorum condemnatio manifesta fuit. descenderunt enim in infernum vivi, & mors eos absorpsit. *Pharao* una cum ejus exercitu, & omnes præfecti *Ægypti*, currus etiam & equites eorum non aliam ob causam rubri maris profundo immersi sunt, & perierunt, quam quod stulta eorum corda, post tot signa & miracula ostensa per famulum Domini in terra *Ægypti*, indurata fuerint.

Num. 16.

Ex. 14.

τ [τ] ἀνπκ[ειμέν]ε, ἀξιώσωμεν [συν-γνώμην] ἢ ἐκεῖνοι ὓ οἵτινες ἀρχηγοὶ τ στάσεως ἢ διχοστασίας ἐγνώσθησ, ὀφείλουσιν τὸ κοινὸν τ ἐλπίδ & σκοπεῖν. Οἱ γὸ μὴ φόβ ἢ ἀγάπης [πολι]τεύομενοι, ἑαυτὸς θέλε[σιν] μᾶλλον * οἰκίαις πεπίπτ[ειν ἢ τὸς] πλησίον· μᾶλλον ὓ ἑαυτῆσ χαλάσωσιν φέρουσιν, ἢ τ ἐλαφρεσθείσης ἡμῖν καλῆς ἢ δικαίας ὁμοφωνίας. Καλὸν γὸ ἀνθρώπῳ ἐξομολογεῖσθαι τ ἁμαρτωλῶν, ἢ σκληρῦναι τ καρδίαν αὐτῦ, καθὼς ἐσκληρύνθη ἡ καρδία τῆσ στασιαζόντων πρὸς τ θεράποντα τ Θεῦ Μωϋσέως· ὧν τὸ κρῖμα πρόδηλον ἐγένετο, κατέβησ γὰρ εἰς ᾅδ ζῶντες, ἢ διέ[νειμεν αὐ]τύς. Φαραὼ ἢ ἡ στρα[τιὰ αὐ]τῦ ἢ πάντες οἱ ἡγέμονες οἱ Αἰγύπτε, τά τε ἅρματα ἢ οἱ [* ἱππο]ται αὐτῆσ, * οἱ δὲ ἄλλοι πνὰ [αὐτῶν] ἐβυθίσθησ εἰς θάλασσαν [ἐρυθρ]άν, ἢ ἀπώλοντο, ἀλλὰ διὰ [τὸ σκλη]ρυνθῆναι αὐτῆσ τὰς διανο[ήσεις] καρδίας, μὴ τὸ γλυκάναι [πλινθεῖ]α τέρατα ἐν γῇ Αἰγύ[πτε, διὰ δε]ράποντ & τ Θεῦ Μωϋσέως.

πεπειθότες παρειμένων. ἀξιώσωμεν συν[γνώμην]. ἴσ. αἰχίας.

ἴσ. ἀναβάσεως. ἴσ. ὅ.

Ἀπερισπάστως, ἀδελφοί, [ὁ] δεσπότης ὑπάρχῃ τῶν ἁπάντων, [ὃ] δὲ ἀδένδρος χειμάζει, εἰ μὴ * τὸ [ἐξ]ομολογεῖσθαι αὐτῷ φησὶ γὰρ ὁ ἐκλεκτὸς Δαβὶδ, Ἐξομολογήσομαι τῷ κυρίῳ καὶ ἀρέσει αὐτῷ ὑπὲρ μόσχον νέον κεράλια ἐκφέροντα καὶ ὁπλάς· ἰδέτωσαν πτωχοὶ καὶ εὐφρανθήτωσαν. καὶ πάλιν λέγει, Θῦσον τῷ Θεῷ θυσίαν αἰνέσεως, καὶ ἀπόδος τῷ ὑψίστῳ τὰς εὐχάς σου, καὶ ἐπικάλεσαί με ἐν ἡμέρᾳ θλίψεώς σου, καὶ ἐξελοῦμαί σε καὶ δοξάσεις με. θυσία γὰρ τῷ Θεῷ πνεῦμα συντετριμμένον.

Ἐπίσασθε γὰρ, καὶ καλῶς ὑπίσα[θε, τὰ]ς ἱερὰς γραφὰς, ἀγαπητοὶ, [καὶ ἐξ]ε[κέ]κύφατε εἰς τὰ λόγια τοῦ [Θεοῦ· εἰς ἀ]νάμνησιν ἦν ταῦτα [λάβετε.] Μωϋσέως γὰρ ἀναβαί[νοντ]ος εἰ]ς τὸ ὄρ[ος, καὶ ποιήσαν[τος τεσσαρά]κοντα ἡμέρας, καὶ τεσ[σαρακον]τα νύκτας, ἐν νηστείᾳ [καὶ τα]πεί[νω]σει· εἶπεν πρὸς αὐτὸν [Θεὸς, Ἀναστὰ κ]ι Μωϋσῆ, κατάβηθι [τὸ τά]χ[ος] ἐντεῦθεν, ὅτι ἠνόμησεν [ὁ λαός σ]ου, οὓς ἐξήγαγες ἐκ γῆς [Αἰγύπτου παρέβησ]αν ταχὺ ἐκ [τῆς ὁδοῦ] ἧς ἐνετείλω αὐτοῖς, [ἐποιησ]αν ἑαυτοῖς χωνεύματα.

[Καὶ

Isa. 57.

LII. Nullius rei, Fratres, indigus est Dominus, nihil à quoquam desiderat, præterquam ut ipsi fiat confessio: dicit enim electus *David*, *Confitebor Domino & placebit ei super vitulum novellum, cornua producentem & ungulas; videant pauperes & lætentur.* Et rursus dicit, *Immola Deo sacrificium laudis, & redde altissimo vota tua. Et invoca me in die tribulationis tuæ, & eruam te, & glorificabis me. Sacrificium enim Deo, spiritus contribulatus.* Psal. 69. 31. Psal 50. 14. Psal. 51. 19.

LIII. Nostis autem, dilecti, & probe nostis sacras Scripturas, & penitius in divina eloquia introspexistis; illa igitur mente & memoria recolite. Cum *Moyses* in montem ascendisset, & quadraginta dies, ac totidem noctes, in jejunio & humilitate transegisset, dixit ad eum Deus, *Surge, descende velociter hinc, quia iniquitatem fecit populus tuus, quos eduxisti de terra Ægypti; transgressi sunt cito de via quam mandasti eis, & fecerunt sibi fusilia. Et ait Dominus ad illum, Locutus sum ad te* Exod. 32. & Deut. 9.

semel & bis dicens, Vidi populum hunc, & ecce populus dura cervice est, dimitte me exterminare eos, & delebo nomen eorum de sub cœlo, & faciam te in gentem magnam & mirandam, & multam magis quam hanc. Dixit autem Moyses, *neutiquam Domine; remitte huic populo peccatum, vel dele me de libro viventium.* O caritatem magnam! ô insuperabilem perfectionem! famulus Dominum libere alloquitur, pro plebe remissionem postulat, vel seipsum una cum eis deleri petit.

Exod. 32. 32.

LIV. Qui igitur inter vos generosus est, qui misericors, & caritate plenus, dicat: Si propter me seditio, contentio & schismata orta sunt, emigrabo, abibo, quocunque volueritis, & quæ à plebe mandantur faciam, solum Christi ovile cum constitutis supra se presbyteris in pace degat. Qui hoc fecerit, magnam sibi gloriam in Domino conciliabit, & omnis locus libenter eum suscipiet. *Domini enim est terra & plenitudo ejus.* Hæc faciunt,

Psal. 24.

[Καὶ εἶπεν] κύριος πρὸς αὐτὸν, λελά-
λη[κα σοι] σε ἅπαξ καὶ δὶς λέγων, [ἐώ-
ρακα] τὸν λαὸν τοῦτον, καὶ ἰδοὺ [λαὸς
σ]κληροτράχηλος· ἔασόν με [ἐξολ]ο-
θρεῦσαι αὐτοὺς, καὶ ἐξα[λείψω τὸ] ὄνομα
αὐτῶν ὑποκά[τωθεν] τοῦ οὐρανοῦ· καὶ ποιή-
σω [σε εἰς ἔ]θνος μέγα καὶ θαυμαστὸν
[καὶ πολὺ] μᾶλλον ἢ τοῦτο. [Εἶπε δὲ
Μ]ωϋσῆς, μηδαμῶς κύριε, [ἄφες τὴν]
ἁμαρτίαν τοῦ λαοῦ τούτου, ἢ καί με ἐξάλ-
ειψον ἐκ βίβλου ζώντων. Ω μεγάλης ἀγ-
άπης, ὦ τελειότητος ἀνυπερβλήτου· παρ-
εκπαίζεται θεράπων πρὸς κύριον, αἰτεῖ-
ται ἄφεσιν τοῦ πλήθους, ἢ καὶ ἑαυτὸν ἐξ-
αφανισθῆναι μετ' αὐτοῦ ἀξιοῖ.

Τίς οὖν ἐν ὑμῖν γυναῖος; πῶς οὐ-
σπλαγχνος; πῶς *πεπληροφορημένος ἀ- *ἴσ. πεπλη-
γάπης; εἰ πάτω, Εἰ δ' ἐμὲ ἐφάσις, καὶ ἔρις, ρωμένος.
καὶ σχίσματα, ἐκχωρῶ, ἄπειμι, ὃ ἐὰν
βάληθε, καὶ ποιῶ τὰ προσαγόμενα ὑπὸ
τοῦ πλήθους. μόνον τὸ ποίμνιον τοῦ Χριστοῦ
εἰρηνευέτω, μὴ τοῦ καθεσταμένων πρεσ-
βυτέρων. τοῦτο ὁ ποιήσας ἑαυτῷ μέγα
κλέος ἐν κυρίῳ προσκτήσεται, καὶ πᾶς
τόπος δέξεται αὐτόν· τοῦ γὰρ κυρίου ἡ γῆ

καὶ τὸ πλήρωμα αὐτῆς. Ταῦτα οἱ πολιτευόμενοι τ ἀμεταμέλητον πολιτείαν τ θεῦ ἐποίησαν, καὶ ποιήσουσιν.

Ινα δὲ καὶ ὑποδείγματα ἐδῶν ἐνέγκωμεν· πολλοὶ βασιλεῖς καὶ ἡγέμονοι, λοιμικῦ τινος ἐνσάντος χαρᾶ, χρησμοδοτηθέντες, παρέδωκαν ἑαυτοὺς εἰς θάνατον, ἵνα ῥύσωνται διὰ τ ἑαυτῶν αἵματος τοὺς πολίτας. πολλοὶ ἐξεχώρησαν ἰδίων πόλεων, ἵνα μὴ στασιάζωσιν ὀπὶ πλεῖον. Επισάμβατα πολλὰς ἐνημῖν φθορὰς δεδωκότας ἑαυτοὺς εἰς δεσμά, ὅπως ἑτέρους λυτρώσονται. πολλοὶ ἑαυτοὺς παρέδωκαν εἰς δουλείαν, καὶ λαβόντες τὰς τιμὰς αὐτῶν, ἑτέρους ἐλεύθερους. Πολλαὶ γυναῖκες ἐνδυναμωθεῖσαι διὰ τ χάριτος τ θεῦ, ἐπετηδέσαντο πολλὰ ἀνδρεῖα. Ισθὶ ἡ μακάρια, ἐν συγκλεισμῷ ὄσης τ πόλεως, ἡτήσατο φθορὰ τ πρεσβυτέρων ἐαθῶσαι αὐτῷ ἐξελθεῖν εἰς τὴν παρεμβολὴν τῶν ἀνόφυλων. φθαρῆσα ἓν ἑαυτῇ τῶν κινδύνων ἐξῆλθεν δι' ἀγάπην τ πατρὸς, καὶ τ λαῦ τ ὄντος ἐν συγκλεισμῷ, καὶ παρέδωκεν κύριος ὁλοθρεύσαι ἐν χειρὶ θηλείας. Οὐκ ἦσαν

αὖ

faciunt, & porro facient, qui vitam juxta normam Dei, cujus nunquam pœniteat, instituunt.

LV. Ut autem etiam exempla Gentium in medium proferamus; multi Reges & gubernatores grassante pestifera lue, & stragem minante, oracvlo accepto, morti seipsos tradiderunt, ut suo sanguine cives liberarent. Multi ne diutius inter cives seditio duraret, civitatibus suis valedixerunt. Multos etiam inter nos cognovimus, qui ut aliis libertatis authores essent, seipsos ad vincula damnarunt. Multi in servitutem seipsos addixerunt, & accepto pretio sui, alios cibarunt. Multæ mulieres gratia divina corroboratæ, multa præclara & virilia gesserunt. Beata *Judi-tha*, cum urbs circumsessa esset, rogavit Seniores ut sibi liceret in alienigenarum castra exire; & periculo se objiciens, propter amorem patriæ, & populi qui arcta obsidione cingebatur, egressa est, & tradidit Deus *Olophernem* in manus mulieris. Non minus, per-

* Origen. ad Jo. 1. 29.

fecta

fecta in fide *Esthera*, ut duodecim tribus *Israel* ab instanti exitio liberaret, periculis seipsam objecit: per jejunia enim & humiliationem, suppliciter oravit rerum omnium opificem Dominum, seculorum Deum; qui animi ejus humilitatem cernens, populum liberavit, cujus gratia periculum adierat.

LVI. Oremus igitur & nos, pro eis qui in calamitatem aliquam inciderunt, ut moderatio & humilitas eis concedatur, quibus instructi, non nobis sed voluntati divinæ cedere possint. Sic Rom. 12. 13. enim apud Deum & sanctos uberem & perfectam cum misericordia recordationem obtinebunt. Sectemur, dilecti, disciplinam, propter quam nemo irasci debet. Admonitio qua alii alios commonefacimus, bona est, & apprime utilis, voluntati enim divinæ nos agglutinat. Sic enim dicit sacer Ps. 117. 8. sermo, *Castigans castigavit me Dominus, & morti non tradidit me. Quem enim diligit Dominus ar-* Prov. 3. 12. *guit, flagellat autem omnem filium, quem suscipit.* Dicit enim, *cor-*

αὖ καὶ ἡ τελεία καὶ πίστις Εὐνὴρ, κινδυνεύω ἑαυτὸν παρέβαλεν, ἵνα τὸ δωδεκάφυλον τ̃ Ισραὴλ μέλλον ἀπολέσθαι, ῥύσηται· διὰ γὰρ τ̃ νηστείας, καὶ τ̃ ταπεινώσεως αὐτ̃ς, ἐξίλασεν τὸν παντοκράτορα δεσπότην, Θεὸν τ̃ν αἰώνων· ὃς ἰδὼν τὸ ταπεινὸν τ̃ ψυχ̃ς αὐτ̃ς, ἐῤῥύσατο τ̃ν λαὸν, ὧν χάριν ἐκινδύνευσεν.

Καὶ ἡμεῖς ὄν ἐντύχωμεν ὅτε τ̃ ἔν τινι * παραπτώματι ὑπαρχόντων, ὅπως ἴσ. ὅτε δοθῇ αὐτοῖς ὑπεικάσαι καὶ ταπεινοφροσύνη, πλώμασι. εἰς τὸ εἶναι αὐτὸς μὴ ἡμῖν, ἀλλὰ τ̃ θελήματι τ̃ Θεοῦ. οὕτως γὰρ ἔσαι αὐτοῖς ἔλεος καὶ τελεία ἡ πρὸς τὸν Θεὸν, καὶ τοὺς ἁγίους μετ' οἰκτιρμῶν μνεία. Ἀναλάβωμεν παιδείαν ἐφ' ἣ ἂν θέλεις * ἐφίλει ἴσ. ὀφείλει, ἀγαπητοί. ἡ νουθέτησις ἣ, φιλεῖ. ἣν ποιούμεθα εἰς ἀλλήλους, καλή ἐστιν, καὶ ὑπεραίαν ὠφέλιμον· πολλᾶς γὰρ ἡμᾶς τ̃ θελήματι τοῦ Θεοῦ. οὕτως γὰρ φησιν ὁ ἅγιος λόγος, Παιδεύων ἐπαίδευσέν με ὁ κύριος, καὶ τ̃ θανάτῳ οὐ παρέδωκέν με. ὃν γὰρ ἀγαπᾷ κύριος παιδεύει, μαστιγοῖ δὲ πάντα υἱὸν ὃν παραδέχεται. Παιδεύσει με γάρ, φησιν, δίκαιος ἐν ἐλέει,

ἐλέει, καὶ ἐλέγξει με· ἔλαιον δὲ ἁμαρτωλῶν μὴ λιπαινάτω τὴν κεφαλήν μου. καὶ πάλιν λέγει, Μακάριος ἄνθρωπος ὃν ἤλεγξεν ὁ κύριος, νουθέτημα δὲ παντοκράτορος μὴ ἀπαναίνου· αὐτὸς γὰρ ἀλγεῖν ποιεῖ, καὶ πάλιν ἀποκαθίστησιν· ἔπαισεν, καὶ αἱ χεῖρες αὐτοῦ ἰάσαντο. ἐξ ἀνάγκης ἐξ ἀναγκῶν ἐξελεῖταί σε, ἐν δὲ τῷ ἐξορύσσειν οὐκ ἄψεταί σου κακόν. ἐν λιμῷ ῥύσεταί σε ἐκ θανάτου, ἐν πολέμῳ δὲ ἐκ χειρὸς σιδήρου λύσει σε· καὶ ἀπὸ μάστιγος γλώσσης σε κρύψει. καὶ οὐ μὴ φοβηθήσῃ κακῶν ἐπερχομένων ἀδίκων καὶ ἀνόμων καταγελάσῃ. ἀπὸ δὲ θηρίων ἀγρίων οὐ μὴ φοβηθῇς· θῆρες γὰρ ἀγριοι εἰρηνεύσουσί σοι. εἶτα γνώσῃ ὅτι εἰρηνεύσει σου ὁ οἶκος· καὶ δὲ διαυτὴ σκηνῆς σου οὐ μὴ ἁμάρτῃ· γνώσῃ δὲ ὅτι πολὺ [τὸ σπέρμα σου,] τὰ δὲ τέκνα σου ὡσεὶ [τὸ παμβό]τανον τῆς ἀγροῦ· ἐλεύσῃ [δὲ ἐν τά]φῳ ὥσπερ σῖτος ὡριμος, καὶ καμὼν θεριζόμενος, ἢ ὡσ[περ θημω]νία ἅλωνος καθ' ὥραν συ[λλεγεῖσα. Βλέπε]τε, ἀγαπη[τοὶ, ὅτι] ὑπερασπισμός ἐστιν τ[οῖς παιδευ]ομένοις ὑπὸ τοῦ δεσπό[του· καὶ δὲ] ἀγαθὸς ὢν παιδ[εύτης θέλει νουθετ]ῆσαι

ἡμᾶς

Corripiet me justus misericordia, & increpabit me, oleum autem peccatorum non impinguet caput meum. Psal.141. 5.
Et rursus dicit, *Beatus homo quem arguit Dominus, monitionem vero Omnipotentis ne renuas, ipse enim dolere facit, & rursus restituit, percussit, & manus ejus sanaverunt. Sexies de necessitatibus te eruet, & in septimo non tanget te malum. In fame liberabit te à morte, in prælio vero de manu ferri solvet te. A flagello linguæ abscondet te, & non timebis à malis venientibus; injustos & iniquos deridebis, & feroces bestias non timebis. Bestiæ enim feræ pacatæ erunt tibi, deinde scies quod in pace erit domus tua, habitatio autem tabernaculi tui non deficiet. Scies autem quod multum semen tuum, & liberi tui erunt quasi omnis herba campi. Et venies in sepulchrum, tanquam frumentum maturum, quod in tempore messuerunt, vel sicut acervus areæ in tempore comportatus.* Job. 5. 17.
Videtis, carissimi, protectione non carere, qui à Domino erudiuntur; cum enim bonus

sit

sit correptor, sancta sua correptione commonefieri nos vult.

LVII. Vos igitur qui prima fundamenta seditionis jecistis, in obedientia subditi estote presbyteris, & genua cordium vestrorum flectentes, in pœnitentia erudimini. Deponentes glorioſam & superbam linguæ vestræ arrogantiam, discite aliis subjici: melius enim est in ovili Christi parvos & in æstimatione bona reperiri, quam sibi videri aliis eminentiores, & spe illius ejici. Sic enim dicit virtute omni prædita sapientia,

PROV. 1.23. *Ecce proferam vobis mei spiritus dictionem, docebo autem vos meum sermonem; quoniam vocabam, & non obediistis, & extendebam verba & non attendistis; sed irrita faciebatis mea consilia, & meis increpationibus rebelles fuistis; itaque & ego vestra perditione ridebo; gaudebo autem cum venerit vobis interitus, & cum advenerit vobis subito tumultus; eversio autem similis procellæ affuerit, & cum venerit vobis tribulatio & oppressio. Erit enim cum invocabitis me, ego autem non exau-*

θῶμαι ἡμᾶς, διὰ τῆς ὁσίας [παι]δείας αὐτοῦ.

Τμεῖς δὲ οἱ τ καλαζολιὼ [τ]σάσεως ποιήσαν[τες, ὑπο[τάγη]τε τοῖς πρεσβυτέροις, κὴ π[αιδεύ]θητε εἰς μετάνοιαν· κἀμ[αν]τες] τὰ γόνατα τ καρδίας ὑμῶν, μάθε[τε ὑπο]τάσσεσθαι, ἀπολεμμυοι τ ἀλάζονα κὴ ὑπερήφανον τ γλώσσης ὑμῶν αὐθά[δ]ειαν· ἄμεινον γάρ ὅζιν ὑμῖν [ἐν τῷ] ποιμνίῳ τ Χειςῦ μικρὸς καὶ ἐλλογίμους εὑρεθῆναι, ἢ * καθ' ὑπερογὴν δοκοῦντας ἐκπεφλῆναι * ἐκ τ ἐλπίδος αὐτῶν. Οὕτως γὰρ λέγει ἡ πανάρετος σοφία, Ἰδοὺ προσήσομαι [ὑμῖν ἐμῆς] πνοῆς ῥῆσιν, διδάξ[ω δὲ ὑμᾶς] τ ἐμὸν λόγον. [Επφδὴ ἐκάλεν], κὴ ὐχ ὑπηκόσα[τε, κὴ ἐξέτε]νον λόγους κὴ ὐ [προσείχετε], ἀλλ' ἀκύρως ἐποι[εῖτε ἐμᾶς] βυλὰς, τοῖς δ' ἐμ[οῖς ἐλέ]γχοις] ἠπφθήσα[τε· τοιγαροῦν κἀγὼ] τῇ ὑμε[τέρα ἀπολεί[α ὀπιγελάσο]μαι· καὶ αχαρῶμαι [ὅ ἡνίκα ἂν] ἔρχηται ὑμῖν ὄλεθρο[ς, καὶ ὡς ἂν ἀφικηται ὑμῖν ἄφνω δ[ύρυβος, ἢ ὅ] καὶ αστροφὴ ὁμοία [καταιγίδι πα]ρῇ, ἢ ὅταν ἔρχηται ὑ[μῖν θλῖψις] κὴ πολιορκία. Εσαι γὰρ ὅταν ὀπικαλέσησθέ

ἴσ. καθυπερέχοντας.

ἴσ. ἔξω τ κιβωτοῦ.

σπασθέ με, ἐγὼ δὲ [καὶ εὑρεθ]ήσομαι ὑμῶν, ζητή[σουσί] με κακοὶ, καὶ οὐχ εὑρήσουσιν. Ἐμίσησε γὰρ σοφίαν, [τὸν δὲ φόβον τοῦ κυρίου] οὐ προεῖλα[ντο, οὐδὲ] ἠθέλησαν ἐμοῦ προσέ[χειν τοῖς βουλαῖς,] ἐμυκτήριζον δὲ ἐμοῦ[ς ἐλέγχους.] Τοιγαροῦν ἔδονται τῆ[ς ἑαυτῶν] ὁδοῦ τοὺς καρποὺς, καὶ [τοῦ ἑαυτῶν] αὐθεσίας πλησθήσονται. **********

..... κτον ὁ παντεπόπτης Θεὸς, [καὶ] δεσπότης τοῦ παντὸς ἁπάντων καὶ κύριος [παντο]κράτωρ, ὁ ἐκλεξάμενος [τὸν] κύριον Ἰησοῦν Χριστὸν, καὶ ἡμᾶς δι' αὐτοῦ εἰς λαὸν περιούσιον, δῴη πάσῃ [ψυχῇ ὀπηκκλη]σίᾳ τὸ μεγαλεῖον [καὶ ἐπι]σκοπὴν καὶ ἄγιον ὄνομα αὐτοῦ, [πί]στιν, φόβον, εἰρήνην, ὑπομονὴν, μακροθυμίαν, ἐγκράτειαν, ἁγνείαν καὶ σωφροσύνην, εἰς εὐαρέστησιν τοῦ ὀνόματος αὐτοῦ, διὰ τοῦ ἀρχιερέως, καὶ προστάτου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, δι' οὗ αὐτῷ δόξα καὶ μεγαλωσύνη, κράτος, τιμὴ, καὶ νῦν καὶ εἰς παντας τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

Τοὺς δὲ ἀπεσταλμένους ἀφ' ἡμῶν Κλαύδιον, Ἔφηβον, καὶ Οὐαλέριον, Βίτωνα καὶ

Φορ-

exaudiam vos, quærent me mali, & non invenient. Oderunt enim ſapientiam, timorem autem Domini non aſſumſerunt, neque volebant meis attendere conſiliis, ſubſannabant autem meas redargutiones. Ergo comedent viæ ſuæ fructus, & ſuaipſorum impietate ſaturabuntur. ***\

cum gaudio brevi ad nos remittite, ut citius votis expetitæ, & desiderandæ vestræ pacis ac concordiæ nuntium afferant, & nos de statu vestro recte ordinato citius gaudeamus. Gratia Domini nostri Jesu Christi sit vobiscum, & cum universis ubique à Deo, & per eum vocatis; per quem illi sit gloria, honor, potestas, majestas, & dominatio sempiterna, à seculis, in secula seculorum. *Amen.*

Vete-

φορτυνάτω, ἓν εἰρήνῃ τῇ χαρᾶς ἐν τάχει ἀναπέμψατε περὶ ἡμᾶς, ὅπως θᾶττον, τὰ σὰ κατάστημα πρὸς ὑμᾶς εἰρήνην καὶ ὁμόνοιαν, καὶ παρακέλευσιν, εἰς τὸ τάχιον καὶ ἡμᾶς χαρῆναι περὶ τῆς σωτηρίας ὑμῶν. Ἡ χάρις τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ μετὰ ὑμῶν, καὶ μετὰ πάντων τῶν ἐν παντὶ τόπῳ κεκλημένων ὑπὸ τοῦ Θεοῦ, καὶ δι' οὗ σωθῆναι δι' ἑαυτῶν δόξα, τιμὴ, κράτος, καὶ μεγαλωσύνη, ἐξουσία, καὶ τὰ σύμπαντα εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

Veterum Testimonia de hac Ad CORINTHIOS Epistolâ.

Irenæus lib. 3. cap. 3. *ex Euseb. hist. Eccles. l. 5. c. 6.*

Ἐπὶ τοῦ Κλήμεντος στάσεως οὐκ ὀλίγης τοῖς ἐν Κορίνθῳ ἡγουμένης ἀδελφοῖς, ἐπέστειλεν ἡ ἐν Ῥώμῃ ἐκκλησία ἱκανωτάτην γραφὴν τοῖς Κορινθίοις, εἰς εἰρήνην συμβιβάζουσα αὐτοὺς, καὶ ἀνανεοῦσα τὴν πίστιν αὐτῶν, καὶ ἣν νεωστὶ ἀπὸ τῶν Ἀποστόλων παράδοσιν εἰλήφει.

Vetus interpres.

Sub *Clemente*, dissensione non modica inter eos qui *Corinthi* essent fratres facta, scripsit quæ est *Romæ* Ecclesia potentissimas literas *Corinthiis*, ad pacem eos congregans, & reparans *fidem* eorum, & annuncians quam in recenti ab *Apostolis* receperant *traditionem*, annunciantem unum *Deum* Omnipotentem factorem Cœli & Terræ, *Plasmatorem* hominis, qui induxerit *Cataclysmum*, & advocaverit *Abra-*

Abraham, qui eduxerit populum de terra *Ægypti*, qui collocutus sit *Moſi*, qui *legem* diſpoſuerit, & *Prophetas* miſerit, qui ignem præparaverit *Diabolo* & *Angelis* ejus.

Clemens Alexandrinus *lib. 4. Strom.*

ΝΑὶ μὼ ἐν τῇ πρὸς Κορινθίους ὀπιστολῇ ὁ ἀπόστολος Κλήμης, ϗ αὐτὸς ἡμῖν τύπον πνὰ τοῦ γνωστικοῦ ὑποχράφων, λέγει, Τίς γὸ παρεπιδημήσας πρὸς ὑμᾶς, τ πανάρετον ϗ βεβαίαν πίστιν ὑμῶν ϗκ ἐδοκίμασεν; τὼ τ σώφρονα ϗὴ ὁπιεικῆ ἐν Χριστῷ εὐσέβειαν ϗκ ἐθαύμασεν; ϗ τὸ μεγαλοπρεπὲς τ φιλοξενίας ὑμῶν ἦθος ϗκ ἐκήρυξεν; ϗ τ τελείαν ϗὴ ἀσφαλῆ γνῶσιν ϗκ ἐμαιχάρισεν; ἀπροσωποληπτως γὸ πάντα ἐποιεῖτε, ϗ ἐν τοῖς νομίμοις τ Θεοῦ ἐπορεύεσθε. Et infra. Ἀπενίσωμὼν εἰς τὸς τελείως λειτουργήσαντας αὐτῷ τῇ μεγαλοπρεπεῖ δόξῃ. λάβωμὼν Ενὼχ, ὃς ἐν ὑπακοῇ δίκαιος εὑρεθεὶς, μετετέθη, &c. quæ ſequuntur ex *Clementis* ad Corinthios Epiſtola, ſtrictim excerpta.

Idem

Idem lib. 4. Strom.

Αγπήκα ὁ Κλήμης ἐν τῇ πρὸς Κορινθίους ὁμολογῇ, καὶ λέξιν φησὶν τὰς ἀλαφορὰς ἐκπεμψαντος τὴν καθ' ἡμῶν ἐκκλησίαν δοκίμων. Ἤτω τίς πιστὸς, ἤτω δυνατός τις γνῶσιν ἐξειπεῖν· ἤτω σοφὸς ἐν ἀλαζονείαι λόγων· ἤτω ἁγνὸς ἐν ἔργοις· & quæ supra immediate præcedunt. Αὕτη ἡ πύλη τοῦ κυρίου, δίκαιοι εἰσελεύσονται ἐν αὐτῇ· πολλῶν τοίνυν ἀνεῳγμένων πυλῶν ἐν δικαιοσύνῃ, αὕτη ἐστὶν ἡ ἐν Χριστῷ, ἐν ᾗ μακάριοι πάντες οἱ εἰσηθόνλες, καὶ κατευθύνοντες τὴν πορείαν αὐτῆς ἐν ὁσιότητι. Priora lib. 6. Strom. repetuntur. Ἤτοι ταύτῃ πιστὸς ὁ ταῦτα, &c.

Idem lib. 5. Strom.

Αλλὰ καὶ ἐν τῇ πρὸς Κορινθίους Ρωμαίων ὁμολογῇ, ὡκεανὸς ἀπέρατος ἀνθρώποις γέγραπται καὶ οἱ μετ' αὐτὸν κόσμοι.

Ori-

MEminit *ſane* Clemens, *Apoſtolorum diſcipulus, etiam eorum quos* ἀντίχθονας *Græci nominant, atque illius partis orbis terræ, ad quam neque noſtrorum quiſquam accedere poteſt, neque ex illis qui ibi ſunt quiſquam tranſire ad nos, quos & ipſos mundos appellavit, cum ait,* Oceanus intranſibilis eſt hominibus, & hi qui trans ipſum ſunt mundi, qui his iiſdem dominatoris Dei diſpoſitionibus gubernantur; *& infra.* Ex his tamen quæ Clemens viſus eſt indicare, cum dicit, *Oceanus intranſmeabilis eſt hominibus, & hi mundi qui poſt ipſum ſunt*: qui poſt ipſum ſunt mundos pluraliter nominans, quos & eadem Dei ſummi providentia agi regique ſignificat, &c.

Idem ad Jo. 1. 29.

TEſtatum cum ſit apud Gentiles multos cædi pro communi hominum ſalute ſeipſos tradidiſſe, cum peſtilentes morbi ſuam patriam

triam invasissent. Et hæc eveniſſe admittit non ſine cauſa ſcripturis credens, Clemens ille fidelis.

Euſebius Eccleſ. hiſt. l. 3. c. 15.

Δωδεκάτῳ δ' ἔτει τ αὐτῆς ἡγεμονίας, τ Ρωμαίων ἐκκλησίας, Ανάκλητον ἕτεραν ἐπισκοπὴν σαντα δεύτερον διαδέχεται Κλήμης, ὃν συνεργὸν ἑαυτῷ γενέσθαι Φιλιππησίοις ἐπιστέλλων ὁ ἀπόστολ διδάσκει, λέγων, Μετὰ κ Κλήμεντος κ τῶν λοιπῶν συνεργῶν μου ὧν τὰ ὀνόματα ἐν βίβλῳ ζωῆς. Τέτου δὴ ὧν ὁμολογουμένη μία ἐπιστολὴ φέρεται μεγάλη τ κ θαυμασία, ἣν ὡς ἀπὸ τ Ρωμαίων ἐκκλησίας τῇ Κορινθίων διετυπώσατο, στάσεως τινι κατὰ τε Κόρινθον ἐγνωσμένης. ταύτην δ' κ ἐν πλείσταις ἐκκλησίαις ὀπὶ τ κοινῆ δεδημοσιευμένην πάλαι τε κ καθ' ἡμᾶς αὐτὸς ἔγνωμεν. κ ὅπ γε τ ἀπλέμενον, τὰ τ Κορινθίων κεκίνητο στάσεως, ἀξιόχρεως μάρτυς ὁ Ηγήσιππος.

Idem

Idem lib. 3. cap. 38.

Ὡς περ ἂν ἀμέλει τ̃ Ιγνατί͂ου ἐν αἷς καλελέξαμεν ὀπισολαῖς, καὶ τ̃ Κλήμεντος ἐν τῇ ἀνεφισολογημένῃ πρὸς πάντας, ἣν ἐκ προσώπου τ̃ Ρωμαίων ἐκκλησίας τῇ Κορινθίων διεπεμψάτο, ἐν ἧ καὶ αὐτὸς Εβραίους πολλὰ νοήματα ἐξαδεῖς, ἤδη δὲ καὶ αὐτολεξεὶ ἔνιοις ποιν ἐξ αὐτῆς χρησάμενος, σαφέστατα παρίστησιν ὅτι μὴ νεὸν ὑπάρχει τὸ σύγγραμμα.

Cyrillus Hierosol. *Catechesi* 18.

Ἡδέως θεὸς τ̃ ἀπιστίαν τ̃ ἀνθρώπων, καὶ ὄρνεον εἰς τοῦτο καλέφρασατο, φοίνικα ὅτω καλέσμενον, ὡς γράφει Κλήμης.

Epiphanius *Heres.* 27.

Κλήμης λέγει ἐν μιᾷ τ̃ ὀπισολῶν αὐτ̃· Ανακωρῶ, ἀπέμι, * ἐνπιθήτω ὁ λαὸς τ̃ Θεοῦ, ποὶ τοῦτο συμβολεύων· σύρομαι γὰρ ἔν ποι ὑπομνήμασμοῖς τοῦτο ἐγκείμενον. &c. * εἰρηνεύετω.

Heres. 30.

Αὐτὸς Κλήμης αὐτὸς καὶ πάντα ἐλέγχει, ἀφ' ὧν ἔγραψεν ὀπισολῶν ἐγκυκλίων.

Hiero-

Hieronymus in catalogo ſcriptorum Eccleſiaſticorum.

CLemens, *de quo Apoſtolus Paulus ad Philippenſes ſcribens, ait,* cum Clemente & cæteris cooperatoribus meis, quorum nomina ſcripta in libro vitæ, *quartus poſt Petrum Romanus Epiſcopus, ſiquidem ſecundus Linus fuit, & tertius Anacletus, tametſi plerique Latinorum, ſecundum poſt Petrum Apoſtolum, putent fuiſſe* Clementem. *Scripſit ex perſona Romanæ Eccleſiæ ad Eccleſiam Corinthiorum valde utilem epiſtolam, quæ & in nonnullis locis publice legitur, quæ mihi videtur charactéri Epiſtolæ, quæ ſub Pauli nomine ad Hebræos fertur, convenire. Sed & multis de eadem Epiſtola non ſolum ſenſibus, ſed juxta verborum quoque ordinem, abutitur: omnino grandis in utraque ſimilitudo eſt. Fertur & ſecunda ejus nomine Epiſtola, quæ à veteribus reprobatur. Et diſputatio Petri & Appionis longo ſermone conſcripta, quam Euſebius in tertio hiſtoriæ Eccleſiaſticæ volumine coarguit. Obiit tertio Trajani anno, &*

nomine

nominis ejus memoriam usque hodie Romæ extructa Ecclesia custodit.

Idem in Esaiæ *cap.* 52.

DE *quo &* Clemens *vir Apostolicus, qui post* Petrum *Romanam rexit Ecclesiam, scribit ad Corinthios,* Sceptrum Dei Dominus Jesus Christus, non venit in jactantia superbiæ, cum possit omnia, sed in humilitate.

Idem in 4. cap. *Epist. ad* Ephesios.

CUjus rei *&* Clemens *ad Corinthios testis est, scribens;* Vinculum charitatis Dei quis poterit enarrare? Et supra in commentariis ad secundum caput, *Quæremus quoque quid sit, in quibus aliquando ambulastis, secundum seculum mundi hujus: utrumnam & aliud seculum sit, quod non pertineat ad mundum istum, sed ad mundos alios, de quibus &* Clemens *in Epistola sua scribit.*

Photius in Bibliotheca. Cod. 113.

Οὗτος ὁ Κλήμης, ὑπεσταλμένῳ ἀξιόλογον πρὸς Κορινθίους γράφει, ὅπως ἔδοξε πολλοῖς ἀποδοχῆς ἠξιώθη, ὡς καὶ δημοσίᾳ ἀναγινώσκεσθαι.

Idem Cod. 126.

Ἀνεγνώσθη βιβλιδάριον, ἐν ᾧ Κλήμβδος ὑπεσταλμένῳ πρὸς Κορινθίους δύο ἐνεφέρετο· ὧν ἡ πρώτη δι' αἰτίας αὐτοὺς ἄγει, στάσεσι καὶ ταραχαῖς καὶ σχίσμασι τὸ πρέπον αὐτοῖς εἰρωνίαν καὶ ὁμόνοιαν ἐμπολιτεύεσθαι, λύσαντας, καὶ ἔδαμνεν παύσασθαι τοῦ κακοῦ. ἁπλοῦς ὁ χρόνος τοῦ φράσαι καὶ σαφὴς ὄζιν, καὶ ἐγγὺς τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ καὶ ἀποστολικοῦ χαρακτῆρος. αἰτιᾶται δ' ἄν τις αὐτὸν ἐν τούτοις· ὅπου τοῦ οἰκείου ἔξω, κόσμους πυκὰς ὑποτίθεται ἐνταῦθα· καὶ δεύτερον ἴσως, ὅπου ὡς πανάγαθος τὸ φοίνικα τὸ ὄρνεον ὑπογράφει κέχρηται. καὶ τρίτον, ὅπου ἀρχιερέα καὶ προστάτην τὸν κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστὸν ἐξονομάζων, οὐδὲ πάνυ θεοπρεπεῖς καὶ ὑψηλοτέρας ἀφῆκε φωνάς· ὃ μὲν οὐδ' ἀποδεκαλύπτει αὐτὸν ὀδαμοῦ ἐν τούτοις βλασφημεῖ.

ΚΛΗΜΕΝΤΟΣ
ΠΡΟΣ
ΚΟΡΙΝΘΙΟΥΣ
ΕΠΙΣΤΟΛΗ. β.

CLEMENTIS
AD
CORINTHIOS
Epistola. II.

ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ

ΚΛΗΜΕΝΤΟΣ

ΤΟΥ ΡΩΜΑΙΩΝ

Επισκόπου Επιστολὴ πρὸς Κορινθίους

ΔΕΥΤΕΡΑ.

ΑΔελφοὶ, οὕτως δεῖ ἡμᾶς φρονεῖν περὶ Ἰησοῦ Χριστοῦ ὡς περὶ Θεοῦ, ὡς περὶ κριτοῦ ζώντων καὶ νεκρῶν· καὶ οὐ δεῖ ἡμᾶς μικρὰ φρονεῖν περὶ τῆς σωτηρίας ἡμῶν· ἐν τῷ γὰρ φρονεῖν ἡμᾶς μικρὰ περὶ αὐτοῦ, μικρὰ καὶ ἐλπίζομεν λαβεῖν· καὶ οἱ ἀκούοντες * ὡσπερ μικρῶν, ἁμαρτάνομεν, καὶ εἰδότες πόθεν ἐκλήθημεν, καὶ ὑπὸ τίνος, καὶ εἰς ὃν τόπον, καὶ ὅσα ὑπέμεινεν Ἰησοῦς Χριστὸς παθεῖν ἕνεκα ἡμῶν. Τίνα οὖν ἡμεῖς αὐτῷ ἀνταμοιβὴν ἀποδώσομεν; ἢ τίνα καρπὸν ἄξιον οὗ ἡμῖν αὐτὸς ἔδωκεν; πόσα γὰρ αὐτῷ ὀφειλόμεθα ὅσια; τὸ φῶς γὰρ ἡμῖν ἐχαρίσατο, ὡς πατὴρ υἱοὺς ἡμᾶς προσ-

ἴσ. ὡς περὶ.

SANCTI CLEMENTIS

Episcopi Romani, Epistola ad Corinthios Secunda.

Fratres, ita sentire nos oportet de Jesu Christo, tanquam de Deo, tanquam de judice vivorum & mortuorum; nec decet nos humilia sentire de salute nostra: dum enim humiliter sentimus de illo, parva etiam accepturos nos speramus: & dum tanquam exigua, audimus, peccamus, nescientes unde & quo modo vocati sumus, & à quo, & in quem locum, & quanta sustinuit Jesus Christus pati propter nos. Quam igitur nos ipsi dabimus remunerationem, aut quem fructum dignum eorum quæ nobis ipse dedit? Quanta vero ei debemus pia? Nam lucem nobis largitus est; tanquam pater filios nos appellavit;

pereuntes nos ſervavit. Qualem ipſi laudem tribuemus, aut mercedem compenſationis eorum quæ accepimus? Qui mente eramus capti; & adorabamus lapides, ligna, aurum, argentum, atque æs, hominum opera; & tota noſtra vita nihil aliud erat quam mors. Obſcuritate itaque circumdati, & tali caligine plenum habentes viſum, reſpeximus, ipſius voluntate deponentes eam qua cingebamur nebulam. Nam miſeratus eſt nos; & viſceribus commotus, ſalvos fecit; cum in nobis multum errorem ac interitum ſpectaſſet, nec habere nos ullam ſalutis ſpem, niſi eam quæ ab ipſo. Vocavit enim nos qui non eramus, & voluit è nihilo eſſe nos.

Iſ. 54. 1. II. *Lætare ſterilis, quæ non paris; erumpe & clama, quæ non parturis: quia multi filii deſertæ, magis quam ejus quæ habet virum.* Quod dixit, *Lætare ſterilis quæ non paris*; nos dixit: ſterilis quippe erat Eccleſia noſtra, ante quam dati eſſent ei liberi. Quod vero dixit, *Clama quæ non parturis*; hoc dicit, Preces noſtras ad Deum omnino,

παρεσκηνόρδυσεν, ἀπολυμένους ἡμᾶς ἔσωσεν. * Ποῖόων αἶνον σὺν τῷ δώσομεν, ἢ μισθὸν ἀντιμισθίας ὧν ἐλάβομεν; πρὸ ὄντες τῇ ἀμαυρότητι, παρεσκευασμένοι λίθους καὶ ξύλα, καὶ χρυσὸν καὶ ἄργυρον καὶ χαλκόν, ἔργα ἀνθρώπων, καὶ ὁ βίος ἡμῶν ὅλος ἄλλο οὐδὲν ἦν εἰ μὴ θάνατος. Ἀμαύρωσιν ἔν παρειλήφαμεν, καὶ τοιαύτης ἀχλύος γέμοντες ἐν τῇ ὁράσει, ἀνεβλέψαμεν, ἀποθέμενοι ἐκεῖνο ὃ παρειλήφαμεν νέφος, τῇ αὐτοῦ δηλήσει. Ηλέησεν γὰρ ἡμᾶς, καὶ σπλαγχνισθεὶς ἔσωσεν, θεασάμενος ἐν ἡμῖν πολλὴν πλάνην καὶ ἀπώλειαν, καὶ μηδεμίαν ἐλπίδα * ἔχοντες σωτηρίας, εἰ μὴ παρ' αὐτοῦ. Ἐκάλεσεν γὰρ ἡμᾶς καὶ ὄντας, καὶ ἦν δήλωσεν ἐκ μὴ ὄντος εἶναι ἡμᾶς.

Ἰσ. Ποῖον.

Ἰσ. ἔχον-τας.

Εὐφράνθητι στεῖρα ἡ οὐ τίκτουσα, ῥῆξον καὶ βόησον ἡ οὐκ ὠδίνουσα, ὅτι πολλὰ τὰ τέκνα τῆς ἐρήμου, μᾶλλον ἢ τῆς ἐχούσης τὸν ἄνδρα. Ο εἶπεν, Εὐφράνθητι στεῖρα ἡ οὐ τίκτουσα, ἡμᾶς εἶπεν στεῖρα γὰρ ἦν ἡ ἐκκλησία ἡμῶν πρὸ τοῦ δοθῆναι αὐτῇ τέκνα. Ο δὲ εἶπεν, Βόησον ἡ οὐκ ὠδίνουσα, τοῦτο λέγει, τὰς προσδοκίας ἡμῶν ἁπλῶς ἀναφέρειν πρὸς τὸν Θεὸν, μὴ, ὡς αἱ ὠδίνουσαι,

ἴσ. ἐκκακῶμεν. σίγησαι, * ἐκκακῶμεν. Ο δὲ εἶπεν, ὅτι πολλὰ τὰ τέκνα τῆς ἐρήμου, μᾶλλον ἢ τῆς ἐχούσης τὸν ἄνδρα· ἐπεὶ ἔρημος ἐδόκει εἶναι ἀπὸ τοῦ Θεοῦ ὁ λαὸς ἡμῶν, νυνὶ δὲ πιστεύσαντες, πλείονες ἐσμὲν ἡμεῖς τῶν δοκούντων ἔχειν Θεόν. Καὶ ἑτέρα δὲ γραφὴ λέγει, ὅτι οὐκ ἦλθον καλέσαι δικαίους, ἀλλὰ ἁμαρτωλούς. Τοῦτο λέγει, ὅτι δεῖ τοὺς ἀπολωλότας σώζειν. Ἐκεῖνο γάρ ἐστιν μέγα καὶ θαυμαστόν, ἃ τὰ ἐξῶντα σημεῖζειν, ἀλλὰ τὰ πίπτοντα· ὅτως καὶ ὁ Χριστὸς ἠθέλησεν σῶσαι τὰ ἀπολλύμενα, καὶ ἔσωσεν πολλοὺς ἐλθὼν, καὶ καλέσας ἡμᾶς ἤδη ἀπολωλότας.

Τοσοῦτον οὖν ἔλεος ποιήσας αὐτοῦ εἰς ἡμᾶς· ἀρκοῦσον μὲν ὅτι ἡμεῖς οἱ ζῶντες τοῖς νεκροῖς θεοῖς ἐθύομεν, καὶ ἐπροσκυνοῦμεν αὐτοῖς, ἀλλὰ ἐγνώμεν δὲ αὐτὸν τὸν πατέρα τῆς ἀληθείας πῶς ἡ γνῶσις ἡ πρὸς αὐτὸν, ἢ τὸ μὴ ἀγνοεῖσθαι δι' ὃ ἐγνώμεν αὐτόν; Λέγει γὰρ καὶ αὐτός, Τὸν ὁμολογήσαντά με ἐνώπιον τῶν ἀνθρώπων, ὁμολογήσω αὐτὸν ἐνώπιον τοῦ πατρός μου. Οὗτος οὖν ἐστιν ὁ μισθὸς ἡμῶν, ἐὰν οὖν ὁμολογήσωμεν δὲ οὖ

mnino, ut parturientes ſolent, non deficiamus referre Quod autem dixit, *Quia multi filii deſertæ, magis quam ejus quæ habet virum*: Quandoquidem populus noſter deſertus eſſe videbatur & Deo orbatus; nunc vero cum credidimus, plures facti ſumus iis qui Deum habere cenſebantur. Alia quoque Scriptura ait, *Non veni vocare juſtos, ſed peccatores.* Hoc dicit: quod debeat pereuntes ſervare. Illud ſiquidem magnum & admirabile eſt; non, fulcire quæ ſtant, ſed quæ cadunt. Sic & Chriſtus ſervare voluit pereuntia, & multos ſervavit dum venit, dumque nos jam pereuntes vocavit. Mat. 9. 13.

III. Cum igitur tantam miſericordiam erga nos ipſe fecerit: primo quidem, quod nos qui vivimus, Diis mortuis non ſacrificamus, nec adoramus eos; ſed per ipſum, cognovimus veritatis Patrem: quænam eſt agnitio ad eum, niſi ut non negemus illum per quem agnovimus eum? Ait vero etiam ipſe, *Qui me confeſſus fuerit in conſpectu hominum, confitebor ipſum in conſpectu Patris mei.* Hæc eſt itaque Mat. 10. 32.

que merces noſtra, ſi quidem confiteamur eum per quem ſervati ſumus. In quonam autem illum confitebimur? Faciendo quæ dicit, & mandata illius non ſpernendo; nec ſolum labiis eum honorando, ſed ex toto corde, & ex tota mente. Dicit quippe in Eſaia, *Populus iſte labiis me honorat: cor autem eorum longe abeſt à me.*

Iſ. 29. 13.

IV. Non modo igitur ipſum vocemus Dominum: id enim non ſalvabit nos: ſiquidem ait, *Non omnis qui dicit mihi, Domine, Domine, ſalvabitur; ſed qui facit juſtitiam.* Itaque, fratres, in operibus ipſum confiteamur; in diligendo alii alios; in non adulterando, neque obtrectando invicem; neque æmulando; ſed vivendo in continentia, miſericordia, bonitate: & compaſſione mutua duci debemus; at non pecuniæ cupiditate: atque in bonis operibus confiteamur Deum; non autem in contrariis: nec timendi nobis ſunt homines, ſed potius Deus. Idcirco, nobis hæc facientibus, dixit Dominus: *Si fueritis mecum congregati in ſinu meo,*

Mat. 7. 21.

Mat. 7. 23.
Luc. 13. 27.

&

οὗ ἐσώθημεν. Εν τίνι ὃ αὐτὸν ὁμολογῶμεν; ἐν τῷ ποιεῖν ἃ λέγει, καὶ μὴ παρακούειν αὐτοῦ τῆς ἐντολῆς, καὶ μὴ μόνον χείλεσιν αὐτὸν τιμᾶν, ἀλλ' ἐξ ὅλης καρδίας, καὶ ἐξ ὅλης τῆς διανοίας. Λέγει ὃ καὶ ἐν τῷ Ησαΐα, Ο λαὸς οὗτος τοῖς χείλεσί με τιμᾷ, ἡ δὲ καρδία αὐτῶν πόρρω ἄπεστιν ἀπ' ἐμοῦ.

Μὴ μόνον δὲν αὐτὸν καλῶμεν κύριον· ἐγὼ δὲ τοῦτο σώσει ἡμᾶς· λέγει γάρ, Οὐ πᾶς ὁ λέγων μοι, κύριε, κύριε, σωθήσεται, ἀλλὰ ὁ ποιῶν τὸ δικαιοσύνην. Ωστε ἂν, ἀδελφοὶ, ἐν τοῖς ἔργοις αὐτὸν ὁμολογῶμεν, ἐν τῇ ἀγαπᾷν αὐτοὺς, ἐν τῷ μὴ μοιχᾶσθαι, μηδὲ καταλαλεῖν ἀλλήλων, μηδὲ ζηλοῦν, ἀλλ' ἐγκρατεῖς εἶναι, ἐλεήμονας, ἀγαθοὺς· καὶ συμπάσχειν ἀλλήλοις ὀφείλομεν, καὶ μὴ φιλαργυρεῖν· ἔν τε ἀγαθοῖς τοῖς ἔργοις ὁμολογῶμεν τῷ Θεῷ, καὶ μὴ ἐν τοῖς ἐναντίοις· καὶ δεῖ ἡμᾶς φοβεῖσθαι τὸν ἀνθρώπους, μᾶλλον ἀλλὰ τὸν Θεόν. Διὰ τοῦτο τοῦτα ἡμῖν παρακελεύεται εἶπεν ὁ κύριος, Ἐὰν ἦτε μετ' ἐμοῦ συνηγμένοι ἐν τῷ κόλπῳ μου, καὶ μὴ ποιεῖτε τὰς ἐντο-

ἐντολάς μου, ἀποβαλῶ ὑμᾶς, καὶ ἐρῶ ὑμῖν. Ὑπάγετε ἀπ' ἐμοῦ, οὐκ οἶδα ὑμᾶς, πόθεν ἔστε, ἐργάται ἀνομίας.

Ὅθεν, ἀδελφοί, καταλείψαντες τὴν παροικίαν τοῦ κόσμου τούτου, ποιήσωμεν τὸ θέλημα τοῦ καλέσαντος ἡμᾶς, καὶ μὴ φοβηθῶμεν ἐξελθεῖν ἐκ τοῦ κόσμου τούτου. Λέγει γὰρ ὁ κύριος, Ἐσεσθε ὡς ἀρνία ἐν μέσῳ λύκων. Ἀποκριθεὶς δὲ ὁ Πέτρος αὐτῷ λέγει, Ἐὰν οὖν διασπαράξωσιν οἱ λύκοι τὰ ἀρνία; Εἶπεν ὁ Ἰησοῦς τῷ Πέτρῳ, Μὴ φοβείσθωσαν τὰ ἀρνία τοὺς λύκους μετὰ τὸ ἀποθανεῖν αὐτά· καὶ ὑμεῖς μὴ φοβεῖσθε τοὺς ἀποκτέννοντας ὑμᾶς, καὶ μηδὲν ὑμῖν δυναμένους ποιεῖν, ἀλλὰ φοβεῖσθε τὸν μετὰ τὸ ἀποθανεῖν ὑμᾶς, ἔχοντα ἐξουσίαν ψυχῆς καὶ σώματος βαλεῖν εἰς γέενναν πυρός. Καὶ γινώσκετε, ἀδελφοί, ὅτι ἡ ὄρασις αὕτη ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ τῆς σαρκὸς ταύτης μικρά ἐστιν καὶ ὀλιγοχρόνιος, ἡ δὲ ἐπαγγελία τοῦ Χριστοῦ μεγάλη καὶ θαυμασή ἐστιν, καὶ ἀνάπαυσις τῆς μελλούσης βασιλείας καὶ ζωῆς αἰωνίου. Τί οὖν ἐστιν ποιήσαντας ὀπιτυχεῖν αὐτῆ, εἰ μὴ τὸ ὁσίως καὶ δικαίως ἀναστρέφεσθαι, καὶ τὰ

κοσμικὰ

& non feceritis mandata mea, abjiciam vos, & dicam vobis, Discedite à me: nescio vos, unde sitis, operarii iniquitatis.

V. Unde, fratres, derelicto mundi hujus incolatu, faciamus voluntatem ejus qui vocavit nos; & non vereamur de hoc mundo exire. Ait enim Dominus, *Eritis velut agni in medio luporum. Respondens autem Petrus ei dicit; Si ergo lupi agnos discerpserint? Dixit Iesus Petro; Ne timeant agni post mortem suam lupos: & vos nolite timere eos qui occidunt vos, & post nihil vobis possunt facere; sed timete eum, qui postquam mortui fueritis, habet potestatem animæ & corporis, ut mittat in gehennam ignis.* Et scitote, fratres, quod peregrinatio carnis hujus in hoc mundo, brevis est ac pauci temporis; promissio autem Christi, magna & admirabilis est, atque requies futuri regni ac vitæ æternæ. Quid igitur faciendo, ea consequi poterimus, nisi sancte justeque vivendo ac operando; & mundana hæc tanquam

Ex Evang. sec. Ægypt. Mat. 10. 16. Luc. 10. 3. Mat. 10. 28. Luc. 12. 4, 5.

aliena putando? Nec illa concupiscendo: dum enim ipsa possidere concupiscimus, excidimus à via justa.

VI. Dicit autem Dominus, *Nullus servus potest duobus Dominis servire.* Si nos volumus & *Deo servire & Mammonæ*, incommodum nobis est. *Nam quæ utilitas, si quis universum mundum lucretur, animam autem detrimento afficiat?* Porro hoc sæculum, & futurum sunt duo inimici. Illud, adulterium, corruptelam, avaritiam & fraudem prædicat: hoc vero, istis renunciat. Non ergo possumus amborum amici esse: oportet autem ut illi valedicentes, hoc utamur. Putemus melius esse, quæ hic sunt odisse, quia parva & exigui temporis & corruptioni obnoxia sunt; quæ ibi sunt diligere, utpote bona & incorrupta. Facientes enim Christi voluntatem, requiem inveniemus: sin minus nihil nos ab æterno supplicio eripiet, si mandata illius contemnamus. Dicit autem & Scriptura in Ezechiele; *Si Noe, & Job, & Daniel resurgant, non eruent liberos*

Luc. 16.13.

Mat. 16.26.

Ezec. 14. 14, 20.

κοσμικὰ ταῦτα ὡς ἀλλότρια ἠγεῖσθε, καὶ μὴ ὀφθυμεῖν αὐτῆς; ἐν γὰρ τῷ ὀφθυμεῖν ἡμᾶς κλήσεσθαι ταῦτα, ἀποπίπομψε τὸ ὀδὸς τὸ δικαίως.

Λέγει δὲ ὁ κύριος· Οὐδεὶς οἰκέτης δύναται δυσὶ κυρίοις δουλεύειν. Ἐὰν ἡμεῖς θέλωμεν καὶ Θεῷ δουλεύειν καὶ Μαμμωνᾷ, ἀσύμφορον ἡμῖν ὄζιν. Τί γὰρ τὸ ὄφελος, ἐάντις τὸν ὅλον κόσμον κερδήσῃ, τὴν δὲ ψυχὴν ζημιώσῃ; * Εσιν δὲ ἕτερος ὁ αἰὼν καὶ ὁ μέλλων δύο ἐχθροί. Οὗτος λέγω μοιχείαν, καὶ φθοράν, καὶ φιλαργυρείαν, καὶ ἀπάτην· ἐκεῖνος δὲ τούτοις ἀποτάσεται. Οὐ δυνάμεθα ἓν τὰ δύο φίλοι εἶναι· δεῖ δὲ ἡμᾶς τούτῳ ἀποταξαμένους ἐκείνῳ χρῆσθαι. * Οἰόμεθα ὅτι βέλτιόν ὄζιν τὰ ἐνθάδε μισῆσαι, διὰ ὅτι μικρὰ καὶ ὀλιγοχρόνια, καὶ φθαρτά. Ποιήσαντες γὰρ τὸ θέλημα τοῦ Χριστοῦ, εὑρήσομεν ἀνάπαυσιν· εἰ δὲ μήγε, οὐδὲν ἡμᾶς ῥύσεται ἐκ τῆς αἰωνίου κολάσεως, ἐὰν παρακούσωμεν τῆς ἐντολῶν αὐτοῦ. Λέγει δὲ καὶ ἡ γραφὴ ἐν τῷ Ιεζεκιήλ· ὅτι ἐὰν ἀνῇσι Νωὲ καὶ Ιὼβ καὶ Δανιὴλ, οὐ ῥύσονται τὰ τέκνα αὐτῆς ἐν τῇ αἰχμαλωσίᾳ. Εἰ δὲ καὶ οἱ τοιοῦτοι δίκαιοι

ἴσ. εἰσὶν.

ἴσ. οἰώμεθα.

σὺ δυνάσθαι τῆς αὐτῆς δικαιοσύνης ἐν-
σαθῆ τὰ τέκνα αὐτῆς, ἡμεῖς ἐὰν μὴ
τηρήσωμεν τὸ βάπτισμα ἁγνὸν καὶ ἀ-
μίαντον, ποίᾳ πεποιθήσει εἰσελευσόμεθα
εἰς τὸ βασίλειον τοῦ Θεοῦ; ἢ τίς ἡμῶν πα-
ράκλητος ἔσται, ἐὰν μὴ εὑρεθῶμεν ἔργα
ἔχοντες ὅσια καὶ δίκαια.

Ὥστε οὖν, ἀδελφοί μου, ἀγωνισώ-
ἴσ. ἀγών. μεθα, εἰδότες ὅτι ἐν ταχεῖ ὁ * ἀγὼν καὶ
" ὑπὲρ εἰς τοὺς φθαρτοὺς ἀγῶνας καταπλέου-
σιν πολλοὶ, ἀλλ' ὀλίγοι στεφανοῦνται,
εἰ μὴ οἱ πολλὰ κοπιάσαντες, καὶ κα-
λῶς ἀγωνισάμενοι. Ἡμεῖς οὖν ἀγωνισώ-
μεθα, ἵνα πάντες στεφανωθῶμεν. Ὡσὶ
ἴσ. θέωμεν. * δῶμεν τὸ ὀδὸν τῷ σωτῆρι, ἀγῶνα
ἴσ. αὐτὸν. τὸ ἄφθαρτον, καὶ πολλοὶ εἰς * ἑαυτὸν
καταπλέωμεν, καὶ ἀγωνισώμεθα, ἵνα
καὶ στεφανωθῶμεν· καὶ, εἰ μὴ δυνάμεθα ἅ-
παντες στεφανωθῆναι, ἀλλ' ἐγγὺς τοῦ
στεφάνου γενώμεθα. Εἰδέναι ἡμᾶς δεῖ
ὅτι ὁ τὸν φθαρτὸν ἀγῶνα ἀγωνιζό-
μενος, ἐὰν εὑρεθῇ φθείρων, μαστι-
γωθεὶς αἴρεται, καὶ ἔξω βάλλεται τοῦ
σταδίου. Τί δοκεῖτε; ὁ τὸν τῆς ἀφ-
θαρσίας ἀγῶνα φθείρας, τί παθεῖ-
ται;

ſuos in captivitate. Quod ſi adeo juſti viri, non poſſunt juſtitiis ſuis eruere liberos ſuos; nos, niſi Baptiſma purum & immaculatum ſervaverimus, qua confidentia intrabimus in regiam Dei? aut quis advocatus noſter erit, ſi non inveniamur opera pia & juſta habere?

VII. Quocirca, fratres mei, certemus ac contendamus, ſcientes quod præ manibus eſt certamen; & quod ad corruptibilia certamina multi appellunt, ſed non omnes coronantur, niſi qui plurimum laboraverint, & præclare certarunt. Nos igitur certemus, ut omnes coronam reportemus. Ergo curramus viam rectam, certamen incorruptibile; & multi ad ipſum navigemus; atque certemus, ut & coronemur: & ſi non poſſumus omnes coronari, ſaltem prope coronam ſimus. Scire nos oportet, quod qui certamen corruptibile certat, ſi corrumpere ac peccare inveniatur, flagellatus aufertur, & extra ſtadium projicitur. Quid vobis videtur? Qui incorruptionis certamen corruperit, quid patietur?

De iis enim, qui Sigillum non
Is. 66. 24. servaverint, ait; *Vermis eorum non morietur, & ignis eorum non extinguetur; & erunt in visionem omni carni.*

VIII. Quamdiu ergo in terris degimus, pœnitentia ducamur. Lutum quippe sumus in manu artificis. Quemadmodum enim figulus, si vas fecerit, illudque in manibus ejus distortum fuerit aut contritum, rursus ipsum refingit; sin vero anteoccupans, in fornacem ignis miserit illud, non amplius poterit suppetias ipsi ferre: ita & nos, quamdiu sumus in hoc mundo, de malis quæ in carne gessimus, ex toto corde resipiscamus, ut à Domino salvemur; dum habemus tempus pœnitentiæ. Postquam enim è mundo exivimus, non amplius possumus ibi confiteri, aut pœnitentiam adhuc agere. Quare, fratres, voluntatem Patris facientes, & carnem servantes castam, & mandata Domini custodientes, consequemur vitam æternam. Ait quippe Dominus in Evangelio, *Si parvum*
Luc. 16. 12, 10. *non servastis, quis magnum vobis dabit?*

σαι; τ γὰ μὴ πεπισεύκασιν, φησὶν, ὅτ ἐφανερώθη, ὁ σκώληξ αὐτῶν ὁ τελευτήσει, κὴ τὸ πῦρ αὐτῶν ὁ σβεσθήσεται, καὶ ἔσονται εἰς ὅραμα πάσῃ σαρκί.

Ὡς ἂν ἐσμὲν ὅτι μὴς, μετανοήσωμεν. Πηλὸς γὰρ ἐσμὲν εἰς τ χεῖρα τ τεχνίτου. Οὐ πρόπαν γὰρ ὁ κεραμεὺς, ἐὰν ποιῇ σκεῦος, κὴ ἐν ταῖς χρσὶν αὐτοῦ ἁμαρτάνῃ, ἢ συντρίβῃ, πάλιν αὐτὸ ἀναπλάσσει· ἐὰν δ πορφθάσῃ εἰς τ κάμινον τ πυρὸς αὐτὸ βαλεῖν, οὐκέτι βουλήσει αὐτό· οὕτως κὴ ἡμεῖς ἕως ἐσμὲν ἐν τούτῳ τῷ κόσμῳ, ἐν τῇ σαρκὶ ἁ ἐπορέξαμεν πονηρὰ, μετανοήσωμεν ἐξ ὅλης τ καρδίας, ἵνα σωθῶμεν ἕως τ κυρίου, ἕως ἔχομεν καιρὸν μετανοίας. Μετὰ γὰρ τὸ ἐξυπνισθῆναι ἡμᾶς ἐκ τ κόσμου, οὐκέτι δυνάμεθα ἐκεῖ ἐξομολογήσασθαι ἢ μετανοεῖν ἔτι. Ὥστε, ἀδελφοὶ, ποιήσαντες τὸ θέλημα τ πατρὸς, κὴ τὴν σάρκα ἁγνὴν τηρήσαντες, κὴ τὰς ἐντολὰς τ κυρίου φυλάξαντες, λημψόμεθα ζωὴν αἰώνιον. Λέγει γὰρ κύριος ἐν τῷ εὐαγγελίῳ. Εἰ τὸ μικρὸν οὐκ ἐτηρήσατε, τὸ μέγα τίς ὑμῖν δώσει; λέγω γὰρ ὑμῖν, ὅτι ὁ πιστὸς

ἐν

ἐν ἐλαχίσῳ, καὶ ἐν πολλῷ πιστός ἐστιν. Ἆρα οὖν τοῦτο λέγει· Τηρήσατε τὴν σάρκα ἀγνὴν καὶ τὴν σφραγῖδα ἄσπιλον, ἵνα τὴν αἰώνιον ζωὴν κομισώμεθα.

ἴσ. ἀσπιλάβητε.

Καὶ μὴ λεγέτω τις ὑμῶν, ὅτι αὕτη ἡ σὰρξ οὐ κρίνεται, οὐδὲ ἀνίσταται. Γνῶτε ἐν τίνι ἐσώθητε, ἐν τίνι ἀνεβλέψατε, εἰ μὴ ἐν τῇ σαρκὶ ταύτῃ ὄντες. Δεῖ οὖν ἡμᾶς ὡς ναὸν Θεοῦ φυλάσσειν τὴν σάρκα. Ον τρόπον γὰρ ἐν τῇ σαρκὶ ἐκλήθητε, καὶ ἐν τῇ σαρκὶ ἐλεύσεσθε. Ο Ιησοῦς Χριστὸς ὁ κύριος, ὁ σώσας ἡμᾶς, ὢν μὲν τὸ πρῶτον πνεῦμα, ἐγένετο σὰρξ, καὶ οὕτως ἡμᾶς ἐκάλεσεν· οὕτως καὶ ἡμεῖς ἐν ταύτῃ τῇ σαρκὶ ἀπολημψόμεθα τὸν μισθόν. Ἀγαπῶμεν οὖν ἀλλήλους, ὅπως ἐλθοῦμεν πάντες εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ. Εως ἔχομεν καιρὸν τοῦ ἰαθῆναι, ἐπιδῶμεν ἑαυτοὺς τῷ θεραπεύοντι Θεῷ, ἀντιμισθίαν αὐτῷ διδόντες. Ποίαν; τὸ μετανοῆσαι ἐξ εἰλικρινοῦς καρδίας. Προγνώστης γὰρ ὄντως τῶν πάντων, καὶ εἰδὼς ἡμῶν τὰ ἐν καρδίᾳ. Δῶμεν οὖν αὐτῷ *αἰώνιον, μὴ ἀπὸ σώματος μόνον, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ καρδίας, ἵνα ἡμᾶς παραδέξηται ὡς Θεοῦ υἱούς. Καὶ γὰρ

ἴσ. αἴνον.

εἶπεν

bit? Dico enim vobis; Qui fidelis est in minimo, & in majori fidelis est. Hoc ergo dicit; Servate carnem castam, & sigillum immaculatum, ut recipiatis vitam æternam.

IX. Et nemo vestrum dicat, quod hæc caro non judicatur, neque resurgit. Agnoscite in quo servati estis, in quo visum recepistis; nisi dum in hac carne vivitis. Nos ergo decet, carnem sicut templum Dei custodire. Quemadmodum enim in carne vocati estis, ita in carne venietis. Jesus Christus Dominus, qui nos servavit, cum primum esset spiritus, caro factus est, atq; sic vocavit nos: ita etiam nos in hac carne mercedem recipiemus. Diligamus igitur nos invicem, ut veniamus omnes in regnum Dei. Donec tempus habemus in quo sanemur, dedamus nos medico Deo, remunerationem ipsi tribuentes. Quam? Pœnitentiam ex sincero corde. Namque præscius omnium est, & quæ in corde nostro versantur novit. Demus itaque illi laudem, non ab ore solum, sed etiam ex corde; ut nos tamquam Dei filios suscipiat. Etenim Dominus 1Cor.15.12.

Mat. 12.50. nus dixit; *Fratres mei sunt ii, qui faciunt voluntatem Patris mei.*

X. Ergo, fratres mei, faciamus voluntatem Patris, qui vocavit nos, ut vivamus; & persequamur potius virtutem, vitium autem derelinquamus, veluti præcursorem suppliciorum nostrorum; & fugiamus impietatem, ne nos mala comprehendant. Nam si bene agere studuerimus, consectabitur nos pax. Ob eam siquidem causam non est reperire hominem. Quilibet enim humanis timoribus ductantur, præponentes voluptatem præsentem repromissioni futuræ. Ignorant enim quantum habeat tormentum, hujus sæculi usus; & quales habeat delicias futura promissio. Ac quidem si ipsi soli ista facerent, tolerabile esset: jam vero perseverant, insontes animas pravis doctrinis imbuere; nescientes quod duplicem habebunt condemnationem, & ipsi, & qui audiunt eos.

Heb. 11.25.

XI. Nos ergo in corde mundo, Deo serviamus, & erimus justi: quod si non servierimus, non cre-

εἴπερ ὁ κύριος· ἀδελφοί μου ἔτοί εἰσιν, οἱ ποιοῦντες τὸ θέλημα τοῦ πατρός μου.

Ὥστε, ἀδελφοί μου, ποιήσωμεν τὸ θέλημα τοῦ πατρὸς, τοῦ καλέσαντος ἡμᾶς, ἵνα ζήσωμεν, καὶ διώξωμεν μᾶλλον τὴν ἀρετὴν, τὴν δὲ κακίαν καταλείψωμεν, ὡς πορνοδιδάσκαλον τῆς *ἀμυρραίων ἡμῶν, καὶ φύγωμεν τὴν ἀσέβειαν, μὴ ἡμᾶς καταλάβῃ τὰ κακά. Ἐὰν γὰρ σπουδάσωμεν ἀγαθοποιεῖν, διώξεται ἡμᾶς εἰρήνη. Διὰ τοῦτο γὰρ τὴν πίστιν καὶ ἔστιν εὑρεῖν ἄνθρωπον. Οἵτινες γὰρ ἄγουσι φόβους ἀνθρωπίνους, παρεσκηνημένοι μᾶλλον τὴν ἐνθάδε ἀπόλαυσιν, ἢ τὴν μέλλουσαν ἐπαγγελίαν. Ἀγνοοῦσι γὰρ ἡλίκων ἐχόντων ἐστὶν ἡ ἐνθάδε ἀπόλαυσις, καὶ οἵαν τρυφὴν ἔχει ἡ μέλλουσα ἐπαγγελία. Καὶ εἰ μὲν αὐτοὶ μόνοι ταῦτα ἔπασχον, ἀνεκτὸν ἦν. Νῦν δὲ διδάσκοντες κακοδιδασκαλοῦντες τὰς *ἀνεπίβους ψυχὰς, καὶ εἰδότες ὅτι δώσουσιν ἔξουσιν τὴν κρίσιν, αὐτοί τε, καὶ οἱ ἀκούοντες αὐτῶν.

Ἡμεῖς οὖν ἐν καθαρᾷ καρδίᾳ δουλεύσωμεν τῷ Θεῷ, καὶ ἐσόμεθα δίκαιοι· ἐὰν δὲ μὴ δουλεύσωμεν, διὰ τὸ μὴ πιστεύειν

ἡμᾶς

*ἴσ. πιμωρεῶν.

*ἴσ. ἀναιτίους.

ἡμᾶς τῇ ἐπαγγελίᾳ τοῦ Θεοῦ, ταλαίπωροι ἐσώμεθα. Λέγει γὰρ ὁ προφητικὸς λόγος· Ταλαίπωροί εἰσιν οἱ ἀψυχοι, οἱ
Ep. 1. ἀπὸ. διστάζοντες τῇ καρδίᾳ, οἵτινες λέγουσι· ταῦτα πάντα ἠκούσαμεν καὶ * ὅτι καὶ οἱ πατέρων ἡμῶν, ἡμεῖς δὲ ἡμέραν ἐξ ἡμέρας προσδεχόμενοι, οὐδὲν τούτων ἐπράξαμεν. Ἄνοητοι, συμβάλεσθε ἑαυτοῖς ξύλον λάβετε ἄμπελον· προσῶπον μὲν φυλλοβόλοῦν, εἶτα βλαστὸς γίνεται, μεθ' ταῦτα ὄμφαξ, εἶτα σταφυλὴ παρεσκεύασται· ὅταν καὶ ὁ λαὸς μου ἀκαλασίας καὶ θλίψεις ἔχῃ, ἐπὶ τὸν δεσπότην τὰ ἀγαθὰ. Ὥστε, ἀδελφοί μου, μὴ ἀψυχῶμεν, ἀλλὰ ἐλπίσαντες ὑπομείνωμεν, ἵνα καὶ τὸν μισθὸν κομισώμεθα. Πιστὸς γὰρ ὁ ἐπαγγειλάμενος τὰς ἀνταποδόσεις ἑκάστῳ κατὰ τὰ ἔργα αὐτοῦ. Ἐὰν οὖν ποιήσωμεν τὴν δικαιοσύνην ἐναντίον τοῦ Θεοῦ, εἰσελθόμεθα εἰς τὴν βασιλείαν αὐτοῦ, καὶ λημψόμεθα τὰς ἐπαγγελίας, ἃς οὖς οὐκ ἤκουσεν, οὐδὲ ὀφθαλμὸς εἶδεν, οὐδὲ ὀπὶ καρδίαν ἀνθρώπου ἀνέβη.

Ἐκδεχώμεθα οὖν καθ' ὥραν τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ, ἐν ἀγάπῃ καὶ δικαιοσύνῃ ἐπειδὴ οὐκ οἴδαμεν τὴν ἡμέραν τῆς ἐπιφα-

νείας

credendo pollicitationi Dei, erimus miſeri. Dicit enim ſermo Propheticus, *Miſeri ſunt qui animo duplices, & corde incerti ſunt; quique dicunt, Hæc omnia audivimus etiam à patribus noſtris; nos vero diem de die expectantes, nihil horum vidimus.* Amentes comparate vos arbori: ſumite vitem: primo quidem foliis defluit, deinde germinat; poſtea uva acerba oritur, indeque uva matura: ita & populus meus agitationes & preſſuras tulit; dehinc vero bona excipiet. Itaque, fratres mei, animo ne vacillemus, ſed ſperantes ſuſtineamus, ut & mercedem reportemus. Fidelis enim eſt qui pollicitus eſt ſe unicuique retributurum operum remunerationes. Si ergo fecerimus juſtitiam coram Deo, in regnum illius ingrediemur, & accipiemus promiſſiones, *quas auris non audivit, nec oculus vidit, quæque in cor hominis non aſcenderunt.* 1 Cor. 2. 9.

XII. Igitur in horas regnum Dei expectemus, in caritate & juſtitia: quandoquidem Dei ad-

ventus diem nescimus. Interrogatus enim à quodam ipse Dominus; quando venturum esset regnum ejus, dixit; * *Cum duo erunt*
Ex Apoch. *unum, & quod foris ut quod intus, & masculum cum femina, neque mas neque femina. Duo* autem sunt *unum*; quando alter ad alterum loquemur veritatem, & in duobus corporibus sincere & absque simulatione fuerit una anima. *Et quod foris ut quod intus*: hoc ait: animam vocat, *quod intus*; & corpus, *quod foris.* Quo modo igitur corpus tuum conspicuum est, ita & anima tua manifesta sit in bonis operibus. *Et masculum cum femina, neque mas neque femina*; hoc *****

* Vid. Clem. Alex. Strom. 3. p. 465.

Reliqua desunt.

γείας τ̃ Θεῦ. Επρωτηθεὶς γὰρ αὐτὸς ὁ κύριος ὑπό τινος, πότε ἥξει αὐτῶν ἡ βασιλεία, εἶπεν· Οταν ἔσται τὰ δύο ἓν, καὶ τὸ ἔξω ὡς τὸ ἔσω, καὶ τὸ ἄρσεν μετὰ τῆς θηλείας, ὅτε ἄρσεν ὅτε θῆλυ. Τὰ δύο δέ ἐστιν, ὅταν λαλῶμεν αὐτοῖς ἀλήθειαν, καὶ ἐν δυσὶ σώμασιν ἀνυποκρίτως εἶη μία ψυχή. Καὶ τὸ ἔξω ὡς τὸ ἔσω· τοῦτο λέγει· τὴν ψυχὴν λέγει τὸ ἔσω, τὸ δὲ ἔξω τὸ σῶμα λέγει. Ον τρόπον ἂν σου τὸ σῶμα φαίνεται, οὕτως καὶ ἡ ψυχή σου δῆλον ἔσω ἐν τοῖς καλοῖς ἔργοις. Καὶ τὸ ἄρσεν μετὰ τῆς θηλείας, ὅτε ἄρσεν ὅτε θῆλυ· τοῦτο ********

NOTÆ
IN
B. *CLEMENTIS*
EPISTOLAM I.
AD
CORINTHIOS.

Pag. 1. *ἡ ἐκκλησία*] Rectissimè statuit eruditissimus *Junius*, *veteres primitivæ Ecclesiæ Scriptores non tantum gregibus sibi commissis attendisse, verum etiam curam suam & solicitudinem ad longe dissitos extendisse; & quos vivâ voce propter locorum distantiam, in Verbo Domini & verâ pietate erudire non poterant, per epistolas monere, consulere, objurgare, interdum & universam fraternitatem alloqui & hortari non desiisse.* At non solum singulares *personæ*, aut ecclesiarum *Præfecti*, sed tota ecclesiarum *Universitas* hoc ipsum præstabat. Sic *Smyrnensis* ecclesia ad illam quæ in *Ponto* erat, literas suas dedit, quarum maximam partem legere est apud *Euseb. l.* 4. *Hist. c.* 14. & eas totas, si non per interpolationes plus quam totas, ex editione reverendissimi *Usserii Armach.* Sic etiam ecclesiæ *Viennæ* & *Lugduni Galliarum* epistola apud eundem *Eusebium* occurrit: adeo non singularis exempli res est præsentis Epistolæ formula, Ecclesiæ *Romanæ* nomine perscriptæ. Quin & observandum venit instituti hujus causas non adeo à fraterna illa *caritate* & animarum

marum *zelo*, quibus olim christianorum mentes incaluerunt, quam ex *regiminis* ecclesiastici & individuæ *unitatis*, quæ fideles universos conjunxerat, vi & necessitate esse repetendas. Quisquis enim ecclesiæ cujusvis membrum audiebat, aliis quibuscunque protenus adnectebatur; & qui ab aliqua meruerat ejici, ab universis utique extoris habebatur. Unde referente *Tertulliano in præscr. adv. Hæres. Tot ac tantæ ecclesiæ una est illa ab Apostolis prima, ex qua omnes: sic omnes primæ, & omnes apostolicæ, dum unam omnes probant unitatem: communicatio pacis, & appellatio fraternitatis, & contesseratio hospitalitatis, quæ jura non alia ratio regit, quam ejusdem sacramenti una traditio.* Cujus viri satis prærupta licet valida sensa, verbis ut solet magis *romanis* effert *Cyprianus lib. de Unit. Eccles. Episcopatus unus est, cujus à singulis in solidum pars tenetur.* Et *Optat. Milev. l.* 2. *Totus Orbis commercio formatarum in una communionis societate concordat.* Hinc *S. Ignatius* ad *Smyrnæos*, *Ephesios*, *Magnesios*, *Philadelphicos*, *Trallesios*, & *Romanos*, epistolas perscripsit.

ſcripſit, *Polycarpus* ad *Philippenſes*. *Dionyſius* ad *Lacedæmonios*, *Athenienſes*, *Nicomedienſes*, *Cretenſes*, *Ponticos* & *Romanos*. *Cyprianus* ad clerum *Romanum*, clerum & plebem *Hiſpaniarum*, ad *Numidas*, *Thybaritanos*, *Furnitanos* & *Aſſuritanos*: ut non ad ſequioris ſeculi ſcriptores deſcendam. Hinc etiam epiſtolæ *Synodicæ*, fidei, quam quiſque Epiſcopus profitebatur *indices*, ortum duxêre. Quæ quidem mittebantur non obſequii cauſa ad ſedem *romanam*, ſed ad omnes undique ex æquo eccleſias: cui muneri minime eximebatur ipſe romanus pontifex, teſtante *Gelaſio primo*, qui ait, *Mos eſt romanæ eccleſiæ ſacerdote noviter conſtituto formam fidei ſuæ ad ſanctas eccleſias prorogare*. Unde *epiſt.* 1. & 2. habetur fidei ejus confeſſio univerſis *Dardaniæ* epiſcopis, & aliis. Quod ipſum cum ab eo poſcebat *Euphemius Conſtantinop.* reſpondet *Gelaſius*. *Fuit quondam eccleſiaſtica hæc regula apud patres noſtros, quibus una catholica apoſtolicaque communio, ab omni prævaricatorum libera pollutione conſtabat*. *Epiſt.* 9. Idem *Gregorium* magnum præ-

præstitisse affirmat *Joh. Diaconus* in vita *Greg. magni*, quam epistolam videre est in operibus quæ extant *Ep.* 24. Imo vero nec vel ipsi *Hæresiarchæ* huic officio defuere, sed licet ab ecclesiâ se ultro dividerent, eidem tamen adhærere ambitione satis præposterâ usque affectabant. Ex *Socrate*, *Theodorito*, & aliis discimus quanto studio *Arrianarum* partium antesignani, scriptis undique epistolis, synodisque congregatis, ecclesiis sese commendabant. Quin *Montanus* id satagebat & tantum non obtinuit, ut à *Zepherino* pontifice romano, ipse unâ cum prophetiis suis admitteretur; si *Tertull. lib. cont. Prax.* in sua causa fides. Ita & *Marcion*, teste *Epiphanio*, à patre suo *Sinopensi* Episcopo ejectus, eidem ecclesiæ romanæ seipsum adjungere diligenter attentabat. Quibus rite præstructis, facilis ad sequentem epistolam patebit aditus. Nimirum quando teterrima seditio, illâ longe improbior quæ *D. Pauli* temporibus gliscebat, *Corinthiorum* ecclesiam divexabat, expectandum erat ut deinceps pro ecclesiæ lege & more, tum seditiosi, tum

tum etiam episcopi per vim & nefas ejecti, nec non ipsa demum Ecclesia male mulctata, querelas & ἐπιζητήσεις suas quarum mentio statim sequitur, interponerent: responsumque omnes & singuli ferrent, non ab episcopo tantum, sed quod hic factum videmus, ab ipsa etiam ecclesiæ universitate. De charactere epistolæ istius non opus est multa dicantur: siquidem licet à decretalium quas Papæ longo intervallo sequentes imperioso stilo dictarunt (proximiora enim sunt suppositia) prorsus sit aliena; ἰκανωτάτη γραφὴ à *S. Irænæo*, ab *Eusebio* μεγάλης θαυμασίας, *Hieron.* valde utilis, & Epistolæ ad *Hebr.* consimilis, & demũ à tota ecclesia publice legi & tantum non *Canonica* haberi meruit.

Pag. 1. Παροικούσῃ Κόρινθον] Negari minime debet παροικεῖν idem sæpissime esse quod παρεπιδημεῖν, & proinde versionem Doctissimi *Junii* rectissime esse institutam; præsertim cum is nascentis ecclesiæ status, ut sub *imperatoribus* ethnicis & ut plurimum persecutoribus, nullibi stabilem & permanentem possideret locum, sed patriam cœlestem anhelans, vitam in terris vagam

vagam & dubiam tanquam hospes & peregrina transigeret; πατρίδας ἔχουσιν ἰδίας, ἀλλ' ὡς πάροικοι, μετέχουσι πάντων ὡς πολῖται, καὶ πᾶσαν ὑπομένουσιν ὡς ξένοι· πᾶσα ξένη πατρὶς ἐστιν αὐτῶν, καὶ πᾶσα πατρὶς ξένη, ut inquit *Justinus* ad *Diognet.* Interea tamen advertere licebit παροίκους non modo inquilinos & hospites, sed in vicinia habitantes *cives* & indigenas à probatissimis autoribus passim dici. & non tantum continentia ædificia, sed *pomœrium* & universam quaqua patet *suburbicariam* regionem, &, ut *Theophili Antecess.* verbis utar, πάντας τοὺς ἐκτὸς τῆς πόλεως ἀγρούς, urbibus accenseri: quodque ad rem præsentem imprimis spectat, in manifesto est minores ecclesias familiam atq; nomen à matricibus ducere; unde epistola *D. Pauli* quæ ad *Corinthios* inscribitur, omnibus totius *Achaiæ* Ecclesiis, teste ipso Apostolo, mittebatur, nim. τοῖς ἁγίοις τοῖς οὖσιν ὅλῃ τῇ Ἀχαΐᾳ, 2 *Cor.* 1. Insuper collecta *Hierosolymas* mittenda, 1 *Cor.* 16. 1. & 2 *Cor.* 8, 9. ad totam *Achaiam* pertinuit, quod constare poterit ex *Rom.* 15. 26. & 2 *Cor.* 9. 2. Quidemum *Corinthios* irrigasse dicebatur

tur *Apollos*, 1 *Cor.* 3 6 totam *Achaiam* perluſtrâſſe fertur, *Act.* 18. 27. Pari ratione cum *Smyrnenſis* eccleſia apud *Euſeb. l.* 4. *c.* 14. epiſtolam ſuam inſcribit πάσῃ κ) Πόντου παροικίαις, & ibidem *Dionyſius* τῆς ἐν Κορίνθῳ παροικίας· *Philippus* τῆς Γορτυναίων παροικίας, epiſcopi perhibentur; utrobique regiones omnes iſtis matricibus Eccleſiis, & eidem Epiſcopali curæ ſubjectæ intelligendæ veniunt. Priſcis ſiquidem temporibus idem fere erat *Paræcia* quod nunc dierum *Diœceſis* diceretur. Sic *Can.* 18. *Concil. Ancyrani*, εἵτινες ἐπίσκοποι καταστάντες, κ) μὴ δεχθέντες ὑπὸ παροικίας ἐκείνης εἰς ἣν ὠνομάσθησαν, ἑτέροις βάλοιντο παροικίαις εἰσπέσαι, κ) βιάζεσθαι τὰς καθεζώσας, κ) σείειν κινεῖν κατ' αὐτῶν, τέτας ἀφορίζεσθαι. Fruſtra itaque ſunt ii, qui ex plurium presbyterorum hac in epiſtola ad chriſtianos Κόρινθον παροικοῦντας mentione, rem hierarchicam concidiſſe autumant, & presbyteranæ ἰσοπολίας imaginem & typum exhiberi gloriantur.

Pag. 1. Διὰ χλοιμβρίας συμφορᾶς.] Ex hiſce verbis colligit *e uditiſſimus* Junius *veriſimile eſſe hanc* Epiſtolam

 fuiſſe

fuisse conscriptam à Clemente *in exilio constituto.* Sed puto, bonæ fidei rem non esse, siquis alieno nomine literas mitteret, quo tempore constaret eum peregre versari, nec convenire aut alloqui eos posse quorum verbis se scribere profitetur. Præterea solennis illa *legatio*, quæ in calce epistolæ recensetur, argumento erit hæc ab *Insulâ* aut *Metallo* minime fuisse transmissa. Et quidem si *Anonymo* Autori, qui de certaminibus, peregrinationibus, vita & morte *Petri* & *Pauli* scripsit, & in bibliothecâ *Arundelianâ* habetur, quique ab illustrissimo *Junio* laudari meruit, fides sit habenda, saltem in illa persecutione quæ *B. Petrum* martyrio donavit, præteriebatur *Clemens* noster, & *Natalium* privilegio inviolatus permansit. Ait enim ille, οἱ τραπῶται παραχρῆμα πάντας συλλαβόμενοι (scil. qui Christo nomen dedissent) ἐπὶ τὸ καταδίκων ἄγειν τόπον, ἧ τὸν μὲν Κλήμεντα ὡς συγγενῆ τοῦ Καίσαρος φεύγοντα. Ἡρωδίωνα δὲ καὶ Ὀλυμπᾶν σὺν ἄλλοις πλήθει, τῇ τῶν ξίφους ὑπαγαγεῖν τιμῇ, Πέτρον δὲ τὸν μαγον τοῦ Κυρίου Ἀπόστολον ἀντιπροφωνεῖ σταυρῷ προσπηγνύειν. Ubi obiter notare est

est, pleroſque qui *Clementis* vitam ſcripſêre, ſuccedentium Pontificum majeſtatem ob oculos habentes, eum imperatoria familia ortum ſomniaſſe: & quæ de *Fabio Clemente* conſule, atque *Flaviæ Domitillæ* Viro retulerat *Dion. lib.* 67. ad noſtri decora congeſſiſſe.

Pag. 1. Δυσιάζομεν] Vox per conjecturam Doct. *Junii* reſtituta, quæ tamen vix alibi quam apud *Heſychium* reperitur, qui δυσιάζειν, φοβεῖσθαι, ὑποπτεύειν reddit. *Guietius* opinatur ab οἶω οἴομαι, οἴζω οἴζομαι, deduci, ſimplicius fortaſſe, νομίζομεν.

Pag. 5 Σεμνῶς οἰκουργεῖν] Non ſatis Chriſtianæ matrifamilias οἰκουρεῖν, domum curare, niſi fortis illius mulieris adinſtar, quam *Solom. Prov.* ultimo deſcribit, manum operi admoveat. Reddit *Junius* cum temperantia adminiſtrare; rectius fortaſſe, decore, aut cum matronali gravitate adminiſtrare dicerētur.

Pag. 5. Εφοδίοις] Perinde eſt ſive de animi, ſive etiam corporis viatico hæc intelligantur: ſenſus enim de utrovis recte conſtabit.

Pag. 9. Επαχωθῇ ἡ ἀπειλαλάκησεν] Pro ἀπειλαλάκησεν reponendum ἀπειλάκησεν,

λαλήσειν, quanquam notissimum sit infantes uberibus abstractos, protervos, importunos, querulosque & prorsus implacabiles esse. Hoc autem in loco semel observetur, *Clementem* in laudandis S. Scripturis apostolos imitatum, qui subinde sensa magis quam verba reddebant; nec id quidem distincte & seorsim, sed permistis, & quasi per spicilegium decerptis suffragiis. Nec tam ab *Hebræis* fontibus, quam 70 interpretum profluente, minus fortasse limpido, sed magis accommodo, omnibusq; exposito, hausisse. Locus similiter citatur à *B. Chrys. Hom.* 1. in *Genes.*

Pag. 9. Διὰ τοῦτο πόῤῥω ἄπειμι] Recedimus aliquanto à versione viri doctissimi, ut mens authoris expressius patere possit; qui utilissimum hoc effatum contra seculi *politicos* reddit; pessum iri morum curam pacemque civilem, contemtâ prius pietate.

Pag. 9. Ζῆλον ἄδικον τῆς ἀστοργίας ἀνελεήμονας] Fortasse dicit ἀνελεήμονας respectu habito ad seditionem *Pauli* tempore natam: de qua sub Epistolæ finem datâ operâ differit

ut ſenſus ſit, illos ad iniquam & impiam æmulationem denuo reverſos. *vid.* 1 *Cor.* 11. Ratio inſuper habenda particulæ ᾧ quæ immediate ſequitur δι' ὃ ᾧ ϗάντ@, per *quam etiam*, &c.

10. Διὰ ξύλου Ἀαρὼν τῆ Μαριὰμ] De *Miriam* ex textu ſacro conſtat eam caſtris excluſam, de *Aarone* non item; ſed S. literæ cum de pluribus loquuntur, ea generatim ſolent proferre, quæ parti tantum reverâ conveniunt. Sic de latronibus dictum, *Mat.* 27. 44. utroſque Domino maledixiſſe, cum D. *Lucas* unum ſolum ea in noxa fuiſſe diſtincte pronunciet. Sic D. *Lucas* & *Johannes* milites illudentes acetum Domino obtuliſſe aiunt. D. *Matthæus* unum ex iis id præſtitiſſe narrat. Ita D. *Paulus* Chriſtum poſt reſurrectionem ejus apparuiſſe refert τοῖς δώδεκα, cum tamen nec *Judas* qui ſuſpendio vitam finiverat, imo nec *Petrus*, nec *Thomas*, nec *Jacobus* tunc temporis interfuêre. Simili ritu in epiſtola ad *Hebræos* de pluribus dicitur, quod clauſerunt ora leonum, & ſerra erant diſſecti, quorum tamen unum ſoli *Dani-*

oli, alterum *Esaiæ* pertinet.

Pag. 13. Ἐπὶ πέρμα τῆ δύσεως] *Romæ*, hoc est in *Hesperia* sive *Italia*.

Pag. 14. Δανεΐδες καὶ Δίρκη.] Rectius, Δανάη τε καὶ Δίρκη. Apud Poetas fabulæ notissimæ; sed quas hic loci nemo facile expectaverit. Mendæ huic occasionem dedisse putat Doctissimus *Junius*, *Clementem Alexandrinum* qui *lib.* 4. *Strom.* dum repetit quæ postea hic habentur exempla, addit ex profana historia, & poëtarum fabulis fortium mulierum facta nonnulla, quæ gladios, ignes, & tormentorum cruciatus constanti & masculo animo contemserunt, (quod etiam in *lib. ad Martyras* à *Tertulliano* factum esse deprehenditur) inter quas *Danaï* filias, & *Danaïdis* autorem memorat: unde accidit ut cum in margine alicujus exemplaris hæ voces primum scriberentur, ab imperito aliquo librario postea in textum irrepserint: quas utcunque injuria inibi positas, loco movere contra exemplaris fidem religio erat.

Pag. 14. Ἐν τῷ αὐτῷ ἐσμὲν σκάμματι] *In eodem stadio versamur*, inquit Doctiss. *Jun.* qui una cum *Fabro*

bro recte nos docet σκάμμα non tantum locum certaminis & agonis, sed certamen ipsum significare. Cum vero sciamus ex *Julio Polluce* vocem hanc κυρίως dici περὶ πεντάθλου ἀλτικοῦ, & una conjungantur apud eum σκάμμα & κανών, ut scil. sit τὸ μέτρον τοῦ πηδήματος κανών, ὁ ὃν ὅρος τὸ ἐσκαμμένον, quas voces hic simul positas videmus, malumus τὸ σκάμμα *arenam* vertere, quandoquidem licet in stadio omnia exercitiorum genera celebrari solerent, tamen ad *cursores* peculiari magis jure spectare videbatur. Sed quia de usu σκαμμάτων, à scriptoribus agonisticis altum fere est silentium, breviter adnotandum duco, in *Athletarum* saltu non solum rationem habitam quousque quis prorsum emicaret, sed ut sursum & in altum subsiliret: qua ex parte quando satisfactum, tunc demum de emenso spatio contendere licebat, siquidem quicunque præteritis sulcorum obicibus compendia quærebat, inanem lusisse operam, atque esse ἔξω σκαμμάτων dicebatur.

Pag. 6. Κανόνα] Vox si quæ alia agonistica ut supra adnotatum, quomodo

modo perpetuo fere à D. *Paulo, scil.* 2 *Cor.* 10. 13, 15, 16. *Gal.* 6. 16. usurpatur, idem fere quod γραμμὴ, & aliquando quod κάνων. Satis ergo infeliciter *normam* reddidit interpres; nos *regulam* substituimus voce aliquantum latius patente.

Pag: 25. Στήλων ἁλὸς] *Josephus l.* 1. *antiq.* ejusdem seculi cum *Clemente* scriptor, ex oculorum fide hoc ipsum testatum facit, verbis disertissimis professus, ἰσόρηκα ἐγὼ αὐτὰ, ἔτι γὰρ καὶ νῦν διαμένει. Quam rem ne minus probabilem putemus, rationem istius diuturnitatis impendio admirandam assignat *Tertullianus, scil.* quod perpetuis temporibus reparetur, & si *quis advena formam mutilaverit, suggestu ex sese vulnera* protenus *complet*, & damna lucrifacit. Nec hic sistitur, sed & præsentis ævi scriptores, (quam recte alii judicent) etiamnum supereſſe asserunt vivacem hanc & suo quasi sale conditam statuam; imo catameniorum vices, ad feminarum morem, usque servare referunt idem *Tertullianus*, & *S. Iren. l.* 4.

Pag.

Pag. 25. Καταστησαι τὸν χῶρον αὐτῶν] *Junius* male vertit *eorum*, lege *ejus*.

Pag. 26. ἐκ τοῦ δεικνύειν αὐτοῖς ἐκείνους.] Minus probabile est contrariam viam ab illa ostensam, quæ profitebatur se nescire quo iverint exploratores.

Pag. 26. ἐ μόνον πίστις ἀλλὰ προφητεία ἐν τῇ γυναικὶ ἦν.] In Deo *Israelis* reposita fiducia, & ab ipso sperata salus, ante Domini adventum in *justitiam*, atque etiam *fidem reputabantur*, licet *Messiæ* futurus adventus, cum ejusdem incarnationis, mortis & resurrectionis mysteriis minime essent perspecte. Eodem jure pleræque res gestæ per totam legis oeconomiam *Prophetiæ* loco sunt habitæ, Deo eas ita dirigente ut futuræ redemtionis statum quadantenus adumbrarent. Ita ex *Ægypto* populi Israelitici exitus, transitus per *rubrum mare*, *serpentis æneæ* elevatio, ut innumera alia præteream, ad *Messiæ* tempora pertinuisse constat; sed præ aliis peculiari quodam jure, hæc servatæ vitæ quasi paschalis tessera; & in purpura sanguinis redemti pignus prophetiæ

phetiæ elogium meruisse videbuntur: siquidem in lege *Mosaica* perpetuus fere usus symboli istius, nimirum *Coccini* in omnibus cujuscunque generis piamentis & lustrationibus. Ita *Ep. ad Heb. cap* 9. *ver.* 19. cum universus populus accepta lege lustrari deberet, *Moses dicitur accepisse sanguinem vitulorum & hircorum, cum aqua & lana coccinea & hyssopo, ipsum quoque librum & omnem populum aspersisse.* Idem in leprosi purificatione factum, *Levit.* 14. 49. Imo vero ex *Talmude* discimus *God. Ioma. cap* 4. diem *Kippurim*, (qui si quis alius, expiationis per Domini sanguinem obtinendæ typum gessit) non sine לשון של זהורית lingua seu filamento coccino celebratam. Imo si *Gemaræ* ejusdem codicis, & libro *Juchasin* fides, exinde etiam de magnæ istius solennitatis successu judicium ferebatur; si enim expiatio rite peracta esset, coccus albedinem induerat היה לשון של זהורית מלבין suisque nivibus, similem reconciliatæ gentis innocentiam spospondisse fertur.

Pag.

Pag. 33. Τὸ Σκῆπτρον τ̃ς μιγαλωσύνης.] Respicit author ad *vers.* 6. *Ps.* 45. ῥάβδος εὐθύτητος ἡ ῥάβδος τ̃ς βασιλείας σου, quem locum adducit *Auth. ad Hebr. cap.* 18. ad divinas Christi prærogativas stabiliendum, quo etiam prolato concludit *Justin. Martyr* adversus *Tryphonem*, ὅτι καὶ ἀνθρωπός ἐστι, καὶ Θεὸς, ὁ Χριστός. Et quidem eo felicius ad retundendam *Judæorum* pertinaciam adducitur hic textus, siquidem ad *Messiam* pertinere vel ipsi fatentur *Rabbini*, scil. *Targum*, *Kimchi*, *Aben Ezra*, & *Salom. Jarchi*. Certe Christus *Dei Sceptrum*, quod potentiæ symbolum, rectissime dicitur, siquidem *per eum omnia facta sunt*, *quæ sunt facta*, Jo. 1. & ut ait *Author ad Heb.* τὸς αἰῶνας ἐποίησεν. Male ergo vapulat autor noster apud *Photium*, quod τ̃ν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστὸν ἐξονομάζων ἀδὲ τὰς θεοπρεπεῖς καὶ ὑψηλοτέρας ἀφῆκε τοῖς αὐτ̃ φωναῖς. vid. *Procop.* ad *Exod. c.* 4.

Pag. 41. Ατμὶς ἀπὸ χύτρας] Observat doctissimus interpres has voces in *Pentateucho* non reperiri, variasque excusationes comminiscitur, illas scil. apud *Chrysost.* sparsas, μὴ διὰ τ̃ ῥημάτων ἀλλὰ διὰ αὐτ̃ν τ̃ πραγ-

πραγμάτων· ἢ διὰ τὸ νόημα κείμενον, μὴ ἐπ αὐτῶν τῶν ῥημάτων· ἢ ἐικὸς ἓ γέγραφθαι ἐν βίβλοις, ἓ ἠφανίαθ πὶ βίβλιν. Sed non opus est talibus Apologiis; quando compertissimum sit non omnia quæ dixerant viri sancti scriptis veteris testamenti mandari, magis quam quæ Dominus noster gessit & locutus est: de quibus ait Apostolus *Joh. ult.* si *scribantur per singula, mundum ipsum capere non posse eos qui scribendi sunt, libros.* Quin & *Autor ad Heb. cap.* 12. *v.* 21, huic ipsi *Mosi* verba attribuit, quæ non magis quam hæ, in *Pentateucho* comparent. Nullibi enim dicentem audimus ἔκφοβός εἰμι ἓ ἔντρομ☉. Interea tamen, utcunque alibi desiderentur hæc verba, saltem in *Psalterio* videntur occurrere, *Psalm* 119. *ver.* 83. היית כנאד בקיטור *ego sicut olla in fumo,* quanquam versio 70 interpretum aliud quiddam profiteatur: unde licet *Mosi* jure tribui non possint, *Davidi* fortassis, de quo statim mentio habetur, de facili restituentur. Rem serio pensitanti dubitatio non levis suboritur, locum hunc librarii injuria luxatum, ita posse reponi: τί ὃ εἶπα-

μὴ

μῶ ἐπὶ τῷ μεμαρτυρημένῳ Δαυὶδ ὡς ὃν εἶπεν ὁ θεὸς, εὗρον ἄνδρα κατὰ τὴν καρδίαν μου, Δαυὶδ τὸν τοῦ ἰεσσαὶ, ἐν ἐλαίῳ ἁγίῳ ἔχρισα αὐτόν· ἀλλὰ δὲ αὐτὸς λέγει ὡς τὸν θεὸν, ἐγὼ εἰμὶ ἀτμὶς ἀπὸ χύτρας· δὲ πάλιν λέγει, ἐλέησόν με ὁ θεὸς, &c. Fatendum quidem est, periodum hanc non aliter apud *Clementem Alexand.* quam hic haberi; sed qui meminerit quid de interpolatis *Danaïdum* & *Dirces* nominibus supra observatum, atque etiam perspexerit qua licentia utatur *Alexandrinus Clemens* in laudando hoc nostro, nimirum quasi ex nominis prærogativa de suo ubique ageret, adeo illum non testem genuinæ lectionis citabit, ut corruptæ potius insimulandum censeret. Adnotare insuper licebit voces has reperiri, *Hos.* 13. 3. licet enim nunc temporis legatur, ὡς ἀτμὶς ἀπὸ δικτύων, & (ut alia exemplaria) ἀκελδῶν, quasi ex voce ארבה: tamen *Theodotio* & M. S. *Alex.* ὡς καπνοδόχης; & *B. Hieron.* è *fumario* reddidere; certe hic nullo sensu legitur sive ἀκελδῶν sive δικτύων, & verisimile pro χύτρας, librarii errore nunc haberi. Consonat etiam vox *Hebræa* ארבה

quæ non modo ὀπὴ & ὀχεὸς, sed apud *Rabbinos* כלי קטן exponitur: Arabes etiam اربية dicunt, nisi quod illi vas magnum velint. Hanc versionem agnoscit *Targum* in *Hos.* loco super laudato תנגז מכות נורא

Pag. 45. Οἱ ἥγεμονοι τῇ διοικήσει αὐτῶν σαλδυόμενοι] Interponit hic particulam *negativam* Doctissimus *Junius*; sed non facile quis sibi indulserit eam *dictaturam*, ut velit de suo *contradictoriam* opponere Authoris *vocibus* cujus mentem interpretari præse fert; præsertim si ejusdem verba commodum sensum ullatenus admittant: quod quidem hic loci contingere videtur. Quisquis enim perpetuam *cœlorum* vertiginem, *Planetarum* errores, apogea & perigea, progressiones, stationes & retrogradationes, & varia quæ subinde occurrunt *phænomena* observaverit: æstu quodam rapi, & marini fluctus ad instar σαλδεύεσθαι non diffitebitur: præsertim post explosos per solidissima argumenta solidos *orbes*, & inductas inde *Hypotheses*, de systematum liquido in æthere cevast.issimo in pelago decursu, & tantum

tum non in *Carteſianis* vorticibus perenni jactatione.

Pag. 46. Ωκεανὸν ἀνθρώποις ἀπέρατος] Per Oceanum impermeabilem, intelligit Doctiſſimus *Junius*, τὸν ἔξω θάλασσαν, vaſtiſſimum & apertiſſimum oceanum (quemadmodum *Cæſar* eum appellat) *Britannias* noſtras à toto orbe dividentem, quem S. *Baſilius* longo poſt *Clementem* intervallo πλοτῆρσιν ἀτόλμητον dixit; *Ambroſius*, *inauſum navigantibus*, atque *intentatum nautis*; *Libanius*, ἀπέρατον πέλαγος, *Solinus undoſum & inquietum, toto in anno non niſi æſtivis pauculis diebus navigabilem.* Sed certe rectius diffuſiſſimo *Atlantico* mari hæc convenient, præſertim cum ex *Suida* diſcamus, πάντα τὰ ἀπλωτα πελάγη, omnia innavigabilia Maria *Atlantica* appellari; & etiam abunde cognoverimus, veteres pene omnes ea fuiſſe in ſententia; naturæ & rerum fines, Cymmerias tenebras, fœdam uliginem, intranabiles paludes, & vaſtum demum Chaos inibi verſari.

Pag. 46. Οἱ μετ' αὐτὸν κόσμοι] Sentit idem doctiſſimus *Junius* orbes hoſce eſſe inſulas *Britannicas*. Et

quidem si poetarum ratio aliqua sit habenda in re seria, rectissime; *Seneca* enim appellat, *Orbem ultra* oceanum, *Manilius*, *novos quos pontus subduxerat orbes*. *Virgil. penitus toto divisos orbe Britannos*. *Claudianus*, *alio quæsitos orbe*, & *nostros diductos mundo*. Sed nec desunt historici qui istis succenturientur. *Josephus* appellat ἑτέραν οἰκουμένην. *Lucius Florus*, de iis verba faciens, ait *Cæsarem respexisse Oceanum, & quasi hic Romanis orbis non sufficeret, alterum cogitasse*; quem sensum iisdem fere verbis expressit *Velleius Paterculus*. Imo nec aliter sensisse visus est *Urbanus Papa Rom.* qui *Anselmum Cantuariensem* Archiep. *alterius orbis Papam* agnoscebat. At nihilominus cum omnibus retro seculis, magna hominum animos tenuit anticipatio istius *Americani* orbis qui nunc detegitur, & *Plato*, *Aristoteles*, *Plinius*, *Ælianus*, *Seneca*, *Tertullianus* non obscure videntur eum adumbrasse; *Origenis* sententiæ potius accedo, qui *l.* 2. περὶ ἀρχῶν hæc verba enarrans, ad trans mare ἀντιχθονας, hoc est regiones *Americanas* retulit:

retulit. Fatendum quidem est, eum misere hallucinatum, quando ea quæ habentur 2 *Pet.* 3. 13. in hunc etiam sensum pertraheret: sed si aliquando dormitaverit, nemo ipsi jure interdicat, ne denuo expergiscatur, nec solemus comperta dicentibus fidem abrogare; eo quod alibi, eandem per errorem lusisse deprehensi sunt.

Pag. 46. Ἀνέμων ταθμοὶ] Etiam venti utcunque inconstantes legi subjiciuntur, annua agnoscunt flamina, & statis temporibus quasi ex condicto redeunt; adeo non penitus *ubi vult spirat ventus.*

Pag. 53. Διὸ μὴ δίψυχῶμεν, μηδὲ ἐνδιαπίθω] *Duplex* iste *animus*, apud scriptores sacros pessime audire solet, ut sit ἀνὴρ δίψυχος, *instabilis, varius, fluxæ*, imo *nullius fidei*; qui *cor* illud, quod Deo opt. max. in solidum debetur, inter *ipsum* & *Satanam*, pietatem & lucri compendia, voluntatumque illecebras partitur & dispescit. Ἐνδιαπίθω autem est φαντάζεσθαι, spectra & phasmata captare, inde *Jerem.* 17. 3. בָּמָה quæ alibi δαιμόνια redduntur, ἐνδιάλμασι à 70. dici meruere, quo omnino si-

gnificatu eadem vox occurrit *Sap.* 17. 3. qui ergo inani φιλαυτία sibimet ipsis placent, & seipsos ut sine merito, ita etiam rivali depereunt, quosque B. *Judas* ἐνυπνιαζόμενοι appellat, ii sunt à quorum labe & morbo *S. Clemens* cavere hortatur, atque suadet.

Pag. 57. Ορνεον γάρ ἐστιν] *Photius* in biblioth. (pro irritabili criticorum indole) vitio vertit authori nostro quod de *Phœnice* hic verba fecerit: meminisse autem potuit, in S. literis, saltem ex mente 70, *Hieron.* atque aliorum interpretum, animalia recensèri non magis à naturalis historiæ, & Philosophiæ peritis agnita, quam *Assyria* hæc volucris, quæ *proprii corporis hæres, & cinerum fœtus, redivivo carnis suæ humore reparari, & de funebri rogo resurgere perhibetur*, *ibi etenim* אִיִּים לִישׁ פֶּרֶס אקו לִילִית תַּנִּים שְׁעִירִים τραγέλαφοι, *Gryphes*, μυρμηκολέοντες, *fauni*, *satyræ*, *sirenes*, *lamiæ*, redduntur. Imo vero disquisitionem aliquam meretur, an non de *phœnice* expressa habeatur mentio in S. Script. nimirum *lib. Job. c.* 29. 18. ubi dicit עִם קִנִּי

עם קני אגוע וכחול ארבה ימים *expirabo in nido meo, & ſicut Phœnix multiplicabo dies.* Vetuſtiſſimi apud Heb. Authores, & maximi nominis, *lib. Zohar. Talmud.* in *tract. Sanhedrin. Bereſhith rabba lib. Ialkut. R. Salom. Iarchi*, in Comment. in locum, certe ſunt in ea ſententia; quin & in Maſora ſpecialiter notatur, quod vox hæc חול aliud ſignificet quam vulgo, de qua *Hieron.* in Epiſtola ad *Præſidium. Et vero ex nota quadam Maſoretica quæ ad hanc vocem adſcripta legitur, in quibuſdam bibliis manuſcriptis, qua præſcribitur bis reperiri, idque in duabus ſignificationibus; ſequitur apud Iobum phœnicem ſignificare, cum Gen. 22. 17. Arenam ſignificet*, porro dicit *R. D. Kimchi* ſe inveniſſe vocem חול cum *Shurek* ut *Phœnicem* ſignificet in libro correcto *Hieroſolymitano.* Revera 70. Seniores ita reddunt has voces ἡ ἡλικία μου γηράσῃ ὡσεὶ φοίνικος, ubi φοῖνιξ homonymum eſt, & *palmam* non minus quam *Phœnicem* effert. Sed quandoquidem חול *Palmam* nunquam denotare cognoſcitur, cogitandum venit utrum increde-

dibile prorsus sit τὸ στέλεχος hic in eo significatu apud eos positum quo *stirps* & *stemma* in omnibus fere *dialectis* passim usurpantur; quod si fiat, ipsi 70. Interpretes omnino Phœnicem agnovere. At vero si *mantissæ* loco adjiciatur, Authores laudatissimos, qua sacros, qua profanos, nimirum *Herodotum*, *Tacitum*, *Dionem*, *Plutarchum*, *Plinium*, *Senecam*, *Melam*, *Solinum*, *Philostratum*, *Libanium*, *Tertullianum*, *Originem*, *Cyrillum* Hieros. *Eusebium*, *Nazianzenum*, *Epiphanium*, *Synesium*, *Hieron.* *Ambrosium*, *Lactantium*, *Bedam*, &c. ut totam *Poetarum* gentem & sequioris ævi scriptores præteream, eadem fuisse in sententia; minime mirum videri debet (utcunque *Bochartus* aliter senserit,) Doctissimum *Junium* apud se statuisse, satius esse tantis *auspiciis errare*, præsertim in re ubi sine noxa peccatur, quam contrariæ sententiæ fautoribus accedendo vel *recte* sentire. Certe cum *Cornelius Tacitus*, cui adstipulantur reliqui istius seculi historici, diserte dicat *Paulo Fabio* & *Lucio Vitellio* Coss. *post longum seculorum ambitum*, *avem Phœnicem in Ægyptum veniisse*,

veniſſe, & præbuiſſe materiem doctiſſimis indigenarum & Græcorum, multa ſuper eo miraculo diſſerendi, minime putandum eſt eum merum mendacium, & puram putam fabulam effutiiſſe: præſertim quando ſatis conſtat quantum olim malus *Dæmon* miſerorum hominum ſuperſtitioni & ignorantiæ inſultabat, quantumque è re ſua erat ea tempeſtate, cum *Evangelii* ſplendor terrarum orbem vitalibus radiis ſalutare inciperet, notabili aliquo commento ſeipſum venditare; & quidem qui ſe pro *aëris principe*, per *avium* miniſteria, & univerſum *auguralis* ſcientiæ apparatum geſſerat, quique celeberrima illa *Jovis Dodonæi* apud *Græcos*, atque *Hammonis* apud *Ægyptios* Oracula ſolenni avium πρωτεια dedicaverat, (de qua re inter alios conſuli poteſt *Herodotus* in *Euterp.*) non abſurde feciſſe videbitur, ſi nutantia ſua ſacra ſtabilire conaretur, revocato eo oſtento *Heliopoli*, quod animos hominum pridem imbuerat; promptiſſimamque fidem ſibi ſpondere poterat. Nimirum quod poſt longa quædam intervalla, *Avis* formæ

prorſus

prorsus insolitæ, à colore saltem si non & veteri nomenclatura *Phœnix* dicenda, sese ostentaret, *quæ sublato*, ut verbis *Taciti* utar, *Myrrhæ pondere, tentatoque per longum iter, ubi par oneri, par meatui sit*, sarcinam suam *ad Solis Aram perferret, atque adoleret*: atque Officio illo plane mirabili non minus quam *munere*, honorem altáribus adderet. Ostentum certe illud quod *Tarquinio prisco* animos dedit, ut apud *Romanos* imperium capesseret, (ut alia à *Livio* memorata præteream,) multum ex hoc trahere videtur, nec non ei *facem* præferre. Sed si hæc minus satis faciant; breviter dici poterit *Phœnicis* historiam apud omnes pro concessa habitam, & proinde argumento *ad homines* ducto, rectissime inservire: nihil enim refert quibus armis hostem confodiamus; nec minus feliciter ab admisso *errore* redarguetur *error*, quam à *veritate* in medium producta veritati *fides* & auctoramentum accedunt. Nec aliter videtur *B. Paulus* cum in hoc ipso negotio, apud hosce arbitros, (*Corinthios* intelligo) versaretur, allegasse

in

in cauſam ſuam, *morem*, pariter cum *Phœnicis* hac hiſtoria improbabilem, *baptiſmum pro mortuis*; ut exinde *reſurrectionem* comprobaret.

Pag. 77. Ἀναθάλλει εἰς τὸ ϑαυμαστὸν αὐτῦ φῶς] Subſtituendum putat doctiſſimus *Junius* ἀναθῆι vel ἀναθεωρεῖ: aut ſaltem locum aliquanto luxatum ita reſtitui debere. Διὰ τῦτο ἐν τῇ ἀσωνίτῳ ⊕ ἐσκοτισμένῃ διανοίᾳ ἡμῶν ἀνατέλλει τὸ ϑαυμαστὸν αὐτῦ φῶς. Sed quando verba D. *Pauli* perpendo *Philip.* 4. 10. ἐχάρην ἐν Κυρίῳ μεγάλως, ὅτι ἤδη ποτὲ ἀνεθάλετε τὸ ὑπὲρ ἐμοῦ φρονεῖν· ubi certo certius eſt vocem ἀναθάλλω reponi per *Metaphoram* pariter duram, & inſolentem; nihil. facile mutaverim: præſertim cum *Pſalmo* 28. *v.* 10. habeatur ἀναθάλλει ἡ ψυχή μου pro יעלץ לבי quod *Aquila* vertit ἐγαυριάσατο & *Symmachus* ἱλαρύνθη· & ipſi 70. *Pſalmo* 16. *v.* 9. ἐυφράνθη ἡ καρδία μου. Periodum igitur ita reddi poſſe exiſtimo, *Intellectus noſter inſipiens & obtenebratus revivi ſcit, aut exultat in admirabili ejus luce.*

Pag. 78. Ηγεμόνοις ἡμῶν] Legerem αὐτῶν. plus enim S. *Eccleſiæ Patres*

Patres à bello abhorrebant, quam ut *Tribunos militares*, duces *suos*, appellare sustinerent. Eo autem fidentius conjecturam interpono, quia vox ἡμῶν per lacunam in exemplari desiderata, ex *conjectura*, quæ omnibus ex æque patet, primum à *Junio* restituebatur.

Pag. 78. Πᾶς ἀνελικῶς] quam strenue, alacriter, impigre. Mavult quidem Doct. *Junius* ut ἀνήκτως legatur: sed minime necesse est quicquam immutare: etenim à *Platone* lib. de leg. ἀνελικοὶ ad *militiam* requiruntur; quinimo integri ætate & viribus ubique gentium in milites adscripti, qui בחרים, παῖδες, νεανίαι, *Pubes*, passim dicti, ideoque vigente disciplina, *Pancratiastarum* more ad ἀνδρίαν, sive ἀκρότητα τῆς ὑγιείας exercebantur: unde *B. Paulus*, 2 *Tim.* 2. 4. *mandat*, κακοπάθησον ὡς καλὸς στρατιώτης.

Pag. 85. Περισφοροῖς] Satis constat δῶρα, ἀποφοροὶς, quodque eodem redit ὁσμὴ ἀνδρίας, voces esse in novo *Testamento* receptas, an vero per *metaphoram*, & blandiora *tropi* tormenta usurpentur, aut absolute ex usu communi, & recepta *Eccle-*

siæ

siæ praxi admissæ fuerint, altius repetendum. Et quidem si *Canones* ii, qui *Apostolorum* nomen præferunt, *illos*, aut saltem *Clementem* hunc nostrum (quod à quibusdam dici solet) *Autorem* haberent; nullus supereſſet dubitationi locus. *Canon* enim tertius sic ait: εἴτις ἐπίσκοπος ἢ πρεσβύτερος παρὰ τὸν τοῦ κυρίου διάταξιν, ἐπὶ τῆ θυσία προσενέγκῃ ἕτερόν τινα ἐπὶ τὸ θυσιαστήριον, ἢ μέλι, ἢ γάλα, ἢ ἀντὶ οἴνου σίκερα, ἢ ὄρνιν, ἢ ζῶόν τινα, ἢ ὀσπρια παρὰ τὸν διάταξιν, καθαιρείσθω· πλὴν νέων καρπῶν, ἢ στάχυος τῆ καιρῷ τῆς θέρους, &c. Sed quandoquidem de eorundem *Canonum* fide dubitatur; obſervari debet, quod primis *Eccleſiæ* temporibus, non ſolum ſingulis *diebus dominicis* in Chriſtianorum conventu, ex *D. Pauli* mandato, pauperum gratia *collectam* pecuniariam fuiſſe inſtitutam; ſed etiam ἀπαρχάς quædam, doni ſeu *oblationis* nomine ſacræ menſæ fuiſſe allata: hinc ſæpius in hac ipſa *Epiſtola* τῆς προσφορᾶς mentio: ubi etiam *Epiſcopi* deſcribuntur hoc charactere & elogio quod ſint προσενέγκοντες τὰ δῶρα. In quem ſenſum Θεοφόρος *Ignatius*, nequicquam reclamante

plagoso S. *Patrum* Orbilio, *Dalleo*, ait ad *Smyrnenses* non licere absque Episcopo ἔτε βαπτίζειν, ἔτε ἀγαπὰς ποιεῖν, ἔτε θυσίαν ἀναιμάκτε. Nec aliter *Justinus* Martyr, tum elementa ad *Eucharistiam* adhibita, tum ad *Eulogias* absentibus mittendas destinata *Apol.* 2. disertis verbis ἀναφορὰς appellat. Sed apertissime omnium *Irenæus l.* 4. *c.* 39. rem totam exequitur. *Dominus, inquit, discipulis suis dans consilium primitias Deo offerre ex suis creaturis, non quasi indigenti, sed ut ipsi nec infructuosi, nec ingrati*; quod sæpius ingerit *cap.* 33. & 34. ut & alibi passim. Quibus succinit *B. Cyprianus* de opere & eleem. *Dominicum celebrare te credis, quæ corbonam omnino non respicis, quæ in dominicum sine sacrificio venis, quæ partem de sacrificio quod pauper obtulit sumis? &c.* quæ fere descripsit D. *August.* Serm. 13. *de temp.* dum ait, *Oblationes quæ in altari consecrantur offerte: erubescere debet homo idoneus, si de aliena oblatione communicet.* Atque hanc ipsam ob causam *oblationum vox* tam frequenter apud antiquissimos Ecclesiæ *Patres*

tres occurrit, præsertim ubi de *Eucharistiæ* mysteriis agitur; ut & in *Missali Romano*; imo vero & in Ecclesiæ nostræ *Anglicanæ* solenni *Officio* etiamnum retinetur. Nimirum ut sacratissima eucharistiæ *Mysteria* τὰ ἱερωτικὰ sive *pacifica* omnino videri possint, par erat ut qui sacris *operaretur*, *munera* sua *Deo offerret*, cumque eadem participaret sacræ admotus *mensæ*, numinis *conviva* fieret, possitque ut *D. Pauli* verbis utar ἰχθυοφαγεῖν μυστηρίων. Porro adverti debet eam fuisse primitus non modo *Eucharistiæ*, sed & *Oblationum* religionem, ut ab illa *detineri* ἀφορισμῷ sive *Excommunicationis* gradus haberetur, & proinde apud sacros *Canones* præsertim *Ancyranos*, κοινωνία χωρὶς προσφορᾶς tanquam districtioris *censuræ* & segregationis *nota* solebat irrogari: utcunque hoc minus *observatum* à viris undequaque doctissimis, quibus ad *missæ* sacrificium per omnia intentis, rem satis manifestam perspicere non vacabat: quinimo in gravissimam inexpiabilis delicti *pœnam* cedebat, si cui post mortem animadversio illa

prorogaretur; nec in veniæ indultæ fidem, *oblationes defuncti nomine*, quasi postliminio reciperentur: adeo *Deo* & sacris elargiri, non *jactura*, sed *privilegium* & *lucrum* nascente *Ecclesia* habebatur. Sed nunc temporis præparca & *frugi* obtinet *pietas*: abunde numen *demeretur* qui non *spoliaverit*; impendio *liberalis*, qui per sacrilegium nihil *abstulerit*: satisque pro *aris focisque* credetur decertasse, quisquis non *aras & templa* ipsa focis consumenda demandaverit.

Pag. 85. Ωεισμβόις καιροῖς καὶ ὥραις] *Omnibus tempus determinatum est, & opportunitas omni negotio sub cœlis*, inquit vir *Sapiens*, *Eccl.* 3. 1. Et quidem serio dolendum, si cum paratas sibi habeant *vices* leviſſima vitæ munia, sola *pietas*, in cujus obsequium vita ipsa, & omnia ævi spatia concessa fuerant, temporis limitibus excluderetur. Revera *septimum* diem humano generi à condito mundo, *maximis*, hoc est, *Juis auspiciis* sanctum voluit *Deus*. Unde postquam in ejusdem παλιγγενεσίᾳ, novam reparati orbis *Epocham* instituisset, paribus eam *privilegiis*,

vilegiis, & quasi infulis donavit, & ἡ κυριακὴ sacrosancta facta est *religio*. Quinetiam quandoquidem *Salvator* noster pietatem discipulorum suorum, *Mosis* sequacium νηστειῶν superare voluit; apud quos, ultra *Sabbati* solennia, *secunda* & *quinta* Sabbati habebantur *Sacræ*, ne, ut ait *Maim. tephilla ubircath Cohenim* c. 12. n. 1. *trium dierum spatio auditione cessaretur*; (unde fluxit mos jejunandi δὶς τοῦ σαββάτου cujus mentio *Luc.* 18. 12.) par erat ut saltem iisdem *intervallis*, apud Christianam pietatem professos, sacra redirent *munia*; quod utique factum, nimirum *stationum* diebus ad *quartam* & *sextam* promotis, quod passim ex *Tertulliano* discimus, & etiam à *Clemente Alexandrino*, qui eas πεμπάδα καὶ παρασκευὴν, sive ἡμᾶς τὴν ἀφροδίτης appellitat; licet diu sit, ex quo *Romana Ecclesia* ab antiquissima hac praxi desciverit. In *minutioribus* temporis *intervallis* consimilis omnino ratio; e. s enim, quæ in *Ecclesia Judaica* receptæ fuerant, vices, non à *Domino* nostro tantum, sed insuper ab *Apostolis* agnitas videmus: proinde *Act.* 3. 1.

πλὴν ὥρᾳν τ῀ προσδυχῆς, solennioris officii causa D. *Petrum* & *Johannem* in *Templum* perduxisse, verbis disertis dictum est. In *Synagoga* licet lege nulla de *Precibus* caveretur, singulis diebus *tres* recurrebant earundem vices ומצאו התפלות בכל יום שלש ערבית ושחרית ומנחה *Maim. Iad.* tract. de *precibus & benedict. sacer.* c. 1. v. 4 quas etiam *Christianæ* Ecclesiæ moribus receptas *Tertullianus* in *lib. de jejun. Cyp. de Orat.* nec non *Hieron. ad Lætam & Demet.* nescire nos vetant. Addi his non injuria poterit, tam egregium *horarum* sacrarum usum fuisse ad promovendas pietatis rationes, ut *Julianus Apostata*, postquam pro comperto habuisset, fidem *Christianam* vi & injuriis non posse superari, atque *imitationis* tyrannide demoliendam statuisset, Gentilismo suo introducendas curavit ὠφελῆ πε ῥητῶν τῶ ἡμιερῶν πατγμίνας εὐχάς, teste Sozom. *l.* 9. *c.* 15. Quod etiam *Apollonium* Tyanæum fecisse discimus à *Philostrato l.* 4. vitæ ejus c. 8. Apud *Turcas* eundem invaluisse morem nemo est qui nescit.

Pag.

Pag. 86. Λαϊκὸς ἄνθρωπος] nulla tam misera, tam addicta *servitus* est, quam δουλεύοντος τῇ ἰατρικῇ, alias viri doctissimi *Salmasius* & *Seldenus*, ut alios minorum gentium criticos præteream, *Calvini* aut *Erasti* placitis addictos, nunquam tam graviter in *arte* quam profitebantur lapsi essent, ut dicere sustinerent, *olim presbyteros fuisse Laicos*; *& laici vocem quatenus Clero contradistinguitur*, *serius in Ecclesia obtinuisse*. *Ignatii* loca non affero, siquidem novatores quando ejus autoritate premuntur, breviter se expediunt dicendo ψευδεπίγραφον eum, aut interpolatum.

Pag. 89. Μωμοσκοπηθὲν] Integras, puraſque *hostias* omnis religio deposcebat; unde sacerdotibus id negotii dabatur δοκιμάζειν καὶ ἐξετάζειν τὰ ἱερεῖα, qui apud Scriptores nostros & Helleniſtas μωμοσκόποι, (non, quod in *Glossario* Latino-græco à *Stephano* in lucem edito placuit, βωμοσκόποι) dicebantur.

Pag. 89. Καθίσανον τὰς ἀπαρχὰς αὐτῶν δοκιμάσαντες τῷ πνεύματι] *Primogeniti* olim natalium jure *sacerdotium* vendicabant; primitivæ autem

tem *Ecclesiæ* usus id maxime poscebat, & plurimi intererat ut *conversus* quilibet non *confirmaret* modo, sed & *faceret fratres:* festinataque anticipatione ætati juxta suæ, & futuræ prolis, in *patrem* nasceretur. Huic mori digitum intentat *Epiphanius* hæres. 75. Et ex *Actor. lib.* & D. *Pauli* epistolis constat, ecclesias tunc temporis fuisse, quæ civitatis totius nomine censerentur, κατ' οἶκον constitutas. *Episcopos* vero *spiritus sancti* monitis, huic curæ admotos fuisse ex *Act.* 1. 24. *Act.* 23. 2. 1 *Tim.* 4. 14. discimus; quod & *Eusebius* ex *Clemente Alex.* de B. *Johanne* refert; dum illum narrat *Episcopos* in ecclesiis *Asiæ* ordinasse τῶν ὑπὸ τοῦ πνεύματος σημαινομένων. Cujus rei vestigia etiamnum comparent, siquidem licet nunc temporis nec sacram audiamus *venti* irruentis procellam, nec divinos capita lambentes intueamur *ignes*, ad *sacerdotium* nemo admittitur, nisi qui prius professus fuerit, se *sp. sancti instinctu vocatum ad munus istud suscipiendum*, & ita post preces solenniter pro ejusdem largitione factas; de-

demum hac formula ordinatur: *Accipito Sp. ſanctum.*

Pag. 89. Καταστήσω τὰς ἐπισκόπους αὐτῶν ἐν δικαιοσύνῃ, καὶ τὰς διακόνους αὐτῶν ἐν πίστει] In Heb. שמתי פקדתך שלום ונוגשיך צדקה vertunt δώσω τὰς ἀρχοντάς σε ἐν εἰρήνῃ, καὶ τὰς ἐπισκόπους σε ἐν δικαιοσύνῃ. Obſervari poteſt פקדה quod alibi ſæpe ἐπισκοπὴ redditur (ſed procurationem & miniſterium omne ſignificat) hic efferri per διακόνους, & שלום quod per εἰρήνην explicari ſolet, (ſed bona quæcunque denotat,) hic πίστιν (nec id quidem incommode) verti: inſuper tranſponi Epiſcoporum, Diaconorumque mentionem, ut ordo utriuſque muneris rectius conſtaret: hæc autem ſatis opportune à S. *Clemente* referri ad Eccleſiæ Chriſtianæ præfectos non facile diffitebitur, quiſquis locum *Iſaiæ* perſpexerit, atque totum hoc caput ad *Meſſiæ* tempora pertinere, *Judæis* ipſis calculum apponentibus, meminerit.

Pag. 90. Ἐσφράγισεν τοῖς δακτυλίοις] In rebus geſtis enarrandis ſemper licere creditum eſt circumſtantias adhi-

adhibere, quæ narrationis filo rectius texendo videntur conducere, licet minime reperiantur in iis scriptis, è quibus historia ipsa primitus petebatur. Hoc jure utebatur *S. Steph. Act.* 7. B. *Paulus* 2 *Tim.* 3. 8. & ad *Heb.* 12. 21. ut & alii passim. *Josephus* cum negotium hoc enarrat, ait virgas facile cognitas τῶν τότε ἀνδρῶν καθαπτομένων αὐτὰς οἵᾳ ἐκόμιζον.

Pag. 100. Οὐ ἔρις ἔστω ἐπὶ τῷ ὀνόματι] Luculenta *præsentio* rerum apud nos gestarum, quæque *propheticum* Apostolici ævi, & viri spiritum profitetur. Olim *Schismata* & *hæreses* subinde orta, præ fastigii istius desiderio & ambitu, nunc idem ipsum contemtus & *odium* præstant: quinimo de nomine hoc, non lites modo natæ, sed bella & clades seris nepotibus, nisi *Deus* avertat luenda, causas & fomenta deduxere.

Pag. 93. Καταστάσεις ὑπ' ἐκείνων, ἢ μείζους ὑφ' ἑτέρων ἐπιτιμίων ἀνδρῶν, σωφρονισμοὺς τῆς ἐκκλησίας πάσης] Locus si quis alius apprime utilis, ad intelligendum quæ fuerint partes *cleri* & *plebis*, in Episcoporum ordi-

ordinatione. Κατάστασις ad *Apostolos* & *Episcopos*, συνευδόκησις ad *plebem* spectabat. Rem optime illustrat *B. Cyprianus* Epist. 68. *Diligenter de traditione divina & Apostolica observatione servandum est & tenendum, quod apud nos quoque & fere per universas provincias tenetur, ut ad ordinationes rite celebrandas, ad eam plebem cui præpositus ordinatur, Episcopi ejusdem provinciæ proximi quique conveniant, & Episcopus deligatur plebe præsente, quæ singulorum vitam plenissime novit, & uniuscujusque actum, de ejus conversatione perspexit: quod & apud vos factum videmus, in Sabini collegæ nostri ordinatione, ut de universæ fraternitatis suffragio, & de Episcoporum qui in præsentia convenerant, quique de eo ad vos literas fecerant, Judicio, Episcopatus ei deferretur, & manus ei in locum Basilidis imponeretur.* Ita in substituendo successore in locum *Judæ* traditoris cum *Apostoli* duos constituissent; fideles ex eorum mandato inquirunt, & ἐπισκοπῇ quadam *Episcopum* designant, ἐπισκέπτονται ἄνδρας μεμαρτυρημένους· cujus rei, cum obiter mentionem

tionem feciſſet, hanc cauſam aſſignat D. *Cyprianus* modo laudatus. *Hoc tam diligenter & caute convocata tota plebe gerebatur, ne quis ad altaris miniſterium, vel ad ſacerdotalem locum indignus obreperet.* Ita & *Timotheus* à B. *Paulo* ordinabatur, ſiquidem ἐμαρτυρεῖτο ὑπὸ τῶν ἐν Λύστροις καὶ Ἰκονίῳ ἀδελφῶν *Act.* 16. Verba *Originis*, hac ipſa in re *Homil.* 6. in *Levit.* legiſſe minime pigebit, qui ait, *requiri in ordinando ſacerdote præſentiam populi, ut ſciant omnes & certi ſint, quia qui præſtantior eſt ex omni populo, qui doctior, qui ſanctior, qui in omni virtute eminentior, ille qui eligitur ad ſacerdotium: & hoc adſtante populo, ne qua poſtmodum retractatio cuipiam, ne quis ſcrupulus reſideret. Hoc eſt autem quod & Apoſtolus præcepit in ordinatione ſacerdotis: oportet autem illum & teſtimonium habere bonum ab his qui foris ſunt.* Revera verba illa D. *Pauli* 1 *Tim. c.* 3. per eos qui *foris ſunt*, ſignificant eos qui ſunt *extra Eccleſiam*, ſed argumento *à minori* ex *Chryſoſt.* petito ſequetur, εἰ ἀπὸ τῶν ἔξωθεν, πολλῷ μᾶλλον ἀπὸ τῶν ἀδελφῶν. Iſte autem *Plebis* aſſen-

assensus, quem *Theodoritus* in causa *Petri* successoris *Athanasii l.* 4. *c.* 18. describit, quod in illo ὁ λαὸς ἅπας τῆς διφημίας ἐδήλωσε τῷ ἠδονῷ· in *Ecclesia nostra* etiamnum requiritur, & ante collatos *presbyteratus* ordines in solenni *Officio*, allocutio ad *Plebem* habetur in hæc verba. *Dilecti fratres, hi sunt illi quos annuente Deo statuimus hodie in sacrum presbyt. Ministerium cooptare, nihil enim invenimus post debitum examen obstare, quo minus censeamus, eos aptos & idoneos ad illud munus obeundum, adeoque legitime ad idem vocatos esse; si quis autem vestrum, in eorum quovis, gravius ullum crimen vel impedimentum cognoscat, cujus causa ad sacrum illud ministerium non debeat recipi, ne gravetur id extemplo in Dei nomine patefacere.* Nec aliud fere agitur, *in constituendis* apud nos *Episcopis*; licet enim *nominatio* (quæ quidem plurimum valere solet) penes sit *Principem*; *Electio* tamen ad *Presbyterium* sive episcopalis sedis *capitulum* (veteris *Alexandrini* moris ad instar, de quo *Hieron. Eutych.* & alii) etiamnum pertinet: ea tam enperacta (quod

etiam *Alexandriæ* factum intelligere est, vel ex loco *Theodoriti* modo laudati) plebis *assensus* demum expectatur: in quem finem, *Electi* à *Presbyterio* seorsim habita, ab iisdem *Plebi* universæ, in *Navi Ecclesiæ Cathedralis, solenniter solet renunciari*, qui plerumque eandem gratam atque ratam habent. In illo insuper *instrumento*, quo de istiusmodi electionis tenore & summa certior fit regia *Majestas*, *Cleri* item & *populi* quibus communicabatur per *Electores* electio recens facta, *approbatio* & *applausus* nunquam non memoratur. Accedente postmodum *electioni* istiusmodi *assensu* quem vocant *regio*, emanat ex parte serenis. Domini nostri *Regis mandatum* ad *Metropolitam* datum, ut ad electionis nuper factæ *confirmationem* quamprimum procedat, quod sine juris solennibus apud nos nunquam fieri consuevit: hinc *Metropolita*, cui *confirmandi* solennia jure competunt, *citationibus*, quam fieri potest maxime peremtoriis, omnes & singulos, qui sua putaverint interesse, compellat, ut die, hora & loco con-

convenientibus & præstitutis se sistant coram *Eo*, aut *Vicario* ejus *generali*, *causam* si quam habuerint, sive contra *electionis formam*, sive contra *personam* electam dicturi, & in forma Juris allegaturi: ubi vero tempus in citationibus assignatum advenerit, *Procurator* eligentium se sistit pro *Tribunali*, & *confirmationem* Episcopi electi instanter postulans, *petitionem* summariam exhibet, in qua ponit, & asserit episcopum electum, quoad *probitatem* morum, quoad *scientiam* tanto *muneri* congruum, quoad *ordines*, *natales*, *ætatem*, & alia id genus esse habilem, idoneum & *ecclesiæ viduatæ*, quæ eum postulat, apprime utilem, imo necessarium. Quæ quidem *petitio* summaria, ut & ea quæ in *subsidium probationis* per istiusmodi *Procuratorem* adducuntur, haud prius admittit *Metropolita* sive *Vicarius* ejus *Generalis* pro tribunali sedens, quam *Oppositores* (si qui sint) in istum locum, diem, & horam citatos *præconizari* jusserit, & nemine comparente (quod tamen non semper evenit) pronunciaverit *contumaces*. *Oppositoribus*

bus tamen non præcluditur objiciendi contra *personam* electam, sive *formam* ipsam *electionis* aditus, per *sententiam definitivam* electi confirmatoriam, nisi *præconizatis* iterato illis: quibus virtute *citationis* primariæ, per loca solita affixæ, semet *opponere* confirmationi jam expediendæ, vel in ipso momento sententiæ prolationem præcedente, integrum est. Ita ut *populi*, etiam quantumvis *laici*, non solum *approbationem* requiri, sed etiam *oppositionem* (si qua subest causa) attendi, imo & judicialiter solicitari, ex lege constat. Hæc eo liberalius congessi, quia reperti sunt nonnulli, quos dicere non piget in *Ecclesia* nostra *Anglicana*, temere & passim conferri *Ordines*; tanquam in fanaticorum colluvie, eosdem hodie esse *Clericos*, cras *laicos*, & denuo etiam *Clericos*; & tandem ne quid mendatio desit, Reverendissimos *Episcopos* in *Oenopolio* esse consecratos. Sed gratulamur nobis, quod eadem versemur in *contumelia* cum *Salvatore* nostro, & *sanctis Apostolis*, quorum *alter* οἰνοπότης dicebatur, *aliorum* solennis ad Apostolicum

sive

sive Episcopale munus *inauguratio*, *Musto*, & genialiter haustis Vini *cyathis* imputata fuerat.

Pag. 93. Επινομὼ δεδώκασιν] Hæc μονήρης λέξις negotium fecit viris undequaque doctissimis. Eruditissimus *Junius*, *præscriptas officiorum vices*; Clarissimus *Salmasius*, *Præceptum*; Reverendissimus *Usserius* Armachanus, *ordinem præscriptum*, Illustrissimus *Marca*, *formam*: Optimus *Hammondus*, *seriem aut modum successionis*, *catalogum*, *distributionem* aut *ordinationem* esse censent: & quidem satis constabit contextus ratio, quocunque ex istis modis interpretemur. Sed quandoquidem certissimum est, vocem νομὼ eodem omnino esset in significatu cum verbo νέμω, atque etiam ἐπινέμω; & apud *Herodian.* ita passim conjungi, quemadmodum hic apud *Clementem* nostrum cum verbo δίδωμι; simplicissimam judico *Hammondi* versionem, atque eidem accedendum.

Pag. 94. Τῆς ἐπισκοπῆς ἀποβάλωμεν] Hanc periodum ita reddidit vir doctissimus, *non leviter peccabimus si eos repudiaverimus, qui sancte & si-*

ne reprehensione episcopatus munera offerunt, errore satis gravi & manifesto, sed istiusmodi cui solum animus alio intentus in causa esse potuit. Nos luxatas voces & sensa reposuimus, construendo τὰ δῶρα, non cum ἐπισκοπῆς sed συνίσχυσις.

Pag. 97. Επαφροι] Legit doctissimus *Boysius* Elienſis ἀνέπαφοι ex *Chrysost. hom.* 44. in *Genes.* qui ait *Josephum* in *Ægypti* fornace ἀνέπαφον καὶ καθαρὸν ἀλαμπῆναι, vel etiam ἄλαφροι, quod *Junius* mavult ἀλαφριζόμβοι, *Philonis* Judæi verbis adductus, qui hanc vocem ⁋ ἐπικυφίζειν synonymam facit, & sæpe conjungit: sic, ὡδὶ φυτεργίας· τὸ σωτήριον παιδείας ἐπικυφιζομβόλω καὶ ἐπιλαφειζομβόλω ὑδὶν ἴσχυσε βλάψαι. Fortassis vero ἔπαφροι, quemadmodum in exemplari habetur, non prorsus absurde retineri poterit, ut sensus sit, *eos qui per patientiam Deum honorarunt ab ipso exaltatos, niveoque candore nitentes, apud eum in æterna memoria esse.* Επαφρον dicitur apud *Galenum*, & alios, quod *Spuma obductum renidet & albescit*: γαλᾶς autem λάμπειν esse gloriæ cœlestis habitum abunde novimus: adeoque

que is festivæ omnis lætitiæ color, ut à *B. Juda*, qui in *pudendis gloriantur*, & laudi ducunt, ab ipso describi meruerint, ut sint ἐπαφρίζοντες τὰς ἑαυτῶν αἰσχυνας.

Pag. 97. Γίνεται] γάρ· κολλᾶσθε τοῖς ἁγίοις.] Sensus habetur licet non verba, partim sapient. 6. 35. & 1 Cor. 7. 14.

Pag. 101. Ἐν ἀρχῇ τοῦ εὐαγγελίου] *Evangelium* hic late sumi observat doctissimus *Junius*, ut *Epistolas Paulinas* complectatur; quemadmodum *Prophetarum* scripta & reliqua ἀγιόγραφα, à Domino nostro & Apostolis sub *legis* nomine recenseri solent. Aut respicere potest D. *Clemens* prima prædicationis *Evangelicæ* tempora, quando *D. Paulus* Ecclesiam Corinthiacam fundavit.

Pag. 120. Εἰ δέ τινὲς τῶν] Locum hunc citat *Epiphanius Hær.* 27. & etiam exemplo & moribus *Clementis* nostri descriptum ait: qui *Ecclesiæ Romanæ* Cathedræ à D. *Petro* admotus, se eo munere abdicavit, quamdiu *Linus*, & *Cletus* in vivis essent: ex qua duplici *successione* fortassis, si non potius ex *Ecclesiis*

à B.

à B. *Petro* & *Paulo* Judæorum gentiumque *Apostolis seorsim* aliquandiu habitis, fieri potest, ut adeo parum inter Scriptores conveniat, utrum *Clemens* immediate successerit *Petro*, an quarto saltem loco: licet non sim nescius aliam etiam causam à plurimis redditam, quod *scil.* nemo illi *Romæ* succedere liquido potest dici, de quo multum dubitatur an ipse *Romæ* unquam fuerat. Sed liti isti me non immisceo, neq; enim velim statuere rem omnino gestam non esse, quia geri minus est probabile. At obiter monendum, apud *Epiphanium* in loco supra memorato reponi commode posse, pro ἐνεστήτω, ὑστήτω, quanquam veterem lectionem retineat doctiss. *Petavius*. Sed hoc ipsum quod hic loci suadet B. *Clemens*, de se profitetur & spondet S. *Chrysost.* qui ait *Hom.* 11. ad *Eph.* εἰ μὴ ἦν τοῖς ἡμῶν τοῦτο ὑποπτεύειν, ἔτοιμοι ἦμεν ἀφαιρεῖσθαι τὴν ἀρχήν, ὅτῳ ἂν βούλοιντο· μόνον ἐκκλησία ἦτω μία. Et *Gregorius Nazianzenus* reipsa præstitit; qui ut seditioni obviam iret, postquam ad *Constantinopolitanam* sedem admotus esset, protenus τὴν ἀρχιερωσύνην παρητήσατο. *Socrat. Hist.*

Hist. 5. *c.* 7. Et merito id quidem, utcunque enim *Schismatis* macula, levioris notæ nunc temporis habeatur; *Cypriano* judice, adeo non lacrymarum lixivio eluenda fuerat, ut nec vel ipso *Martyrii sanguine purganda* crederetur. *lib. de unit. Eccles.*

Pag. 114. Πολλοὶ βασιλεῖς, καὶ ἡγέμονοι] Quales *Codrus*, *Lycurgus*, *Genusius Cippus*, *M. Curtius*, & *Scipio Africanus*, qui ingratam urbem relicturus, per quem stetit ut ingrata esse possit, *Clementis* nostri fere verbis, ei valedixit, dicens, *Exeo si plus quam tibi expedit crevi.* Quin & *Oedipus* λοιμικῆ πρὸς ἐνεστῶσ᾽ κηρᾶ ξενοπαθοδοκητὶς (authoris nostri verba affero) à poëta introducitur in eundem morem verba faciens,

Quicunque fessi corpore & morbo graves,
Semianima trahitis corpora, en fugio, exeo,
Relevate colla, mitior cœli status
Post terga sequitur.

Tale etiam quiddam affertur à Cicerone, *in orat. pro Milone.*

Pag. 114. Ἐπιτάμεθα πολλὰς ἐν ἡμῖν παραδιδοὺς ἑαυτὰς] Hujus rei exempla dabit *B. Paulus* ad *Rom. c.* 16. *v.* 3.

v. 3. *Priscam* & *Aquilam*, qui *pro anima ejus suas cervices supposuerunt.* Et ad *Philip* 2. *v.* 30. *Epaphroditum*, animæ suæ *Parabolanum* παραβολευσάμενον τῇ ψυχῇ. Sequentium temporum *Heroas* qui in hac laude claruerunt, referre mora esset. Gentis tamen nostræ *Protomartyr* Sanctus *Albanus* à nobis præteriri minime debet, *qui sub Diocletiano pro Clerico hospite, quem persecutionem fugientem susceperat, seipsum tradens, post verbera aliaque acerbiora tormenta, capite plexus est.* Quemadmodum *Baronius in An.* 303. ex *Beda* nostrate historiam narrat. Hoc autem in loco observari poterit, durante primævæ caritatis impetu, tantam fuisse *Parabolanorum* segetem, quibus id negotii dabatur, ut propriæ salutis dispendio alienam procurarent; inque tam magna *Collegia* hominum excreviſſe, ut eorum numerum *Imperatorum rescriptis* necesse esset coercere, quemadmodum videre est. *Cod. Theod. lib.* 16. *tit.* 2. *de Episc. Eccl.* & *Clericis leg.* 42.

Pag. Κλαυδίου, Ἐφησσου, καὶ Οὐαλεριανοῦ] Cum imperium in Claudia fami-

familia diu versaretur, non mirum plurimos libertos eo nomine honestatos. Et ex Cæsaris domesticis, plures fidem Christianam amplexos, docet nos Apostolus; *Phil.* 4. 22. Vid. 2 *Tim.* 4. 21. De *Valerio* Episcopo *Trevirensi* D. *Petri* discipulo mentio occurrit in *Martyrolog.* ad 29. *Jan.* De *Fortunato* agitur 1 *Cor.* 16. 17.

NOTÆ

IN

SANCTI CLEMENTIS

AD CORINTHIOS

Epiſtolam II.

p. 2. Ἀδελφοὶ ὥπως δεῖ ἡμᾶς φρονεῖν.] Immerito *Photius* (quod etiam supra monuimus) vitio vertit scriptori huic, quod nullas *de Salvatore nostro Deo convenientes, ac sublimiores voces protulerit*; cum hic in Epistolæ limine disertis verbis dicat, oportere de ipso sentire ὡς πρὸς θεοῦ. porro inferius *cap.* 8. dicat de ipso, ὄντα τὸ πρόσωπον πνεῦμα ἐγκύπτω σαρξ, verbis à D. *Johan.* mutuatis *c.* 1. *v.* 14. & *cap.* 4. *v.* 14. ubi dicitur πνεῦμα ὁ θεός.

Ibid. Μικρὰ φρονεῖν πρὸς τῆς σωτηρίας.] Pro *Judæorum* placito *Messiæ* regnum in terris somniantium; aut ad eorum dogma, qui promissa ad allegorias trahebant, dicentes *resurrectionem præteriisse* 2 *Tim.* 2. 18.

Ibid. Μισθὸν ἀνθρωποθίας] Locutio desumta ex *Psal.* 116. 11. quæ ita autori nostro placuit, ut eam ter in brevi hac Epistola repetiverit. Quemadmodum enim qui Dei patientia abutuntur, & flagitiis ad iram provocant, dicuntur ipsum *servitute premere Esai.* 43. 24. & qui pauperibus subveniunt *fœnerari*

nerari Deo, *Prov.* 19. 17. ita qui mandatis ejus obsequuntur, & pietatis officia præstant; non incommode vices referre, & mercedem rependere censeantur.

Ibid. Ὀφείλομεν ὅσια] *Act.* 13. 34. Eximia *Davidi* à Deo promissa beneficia, dicuntur illius ὅσια πιστά. Quæ *Isai.* 53. 5. audiunt חסדי דוד הנאמנים Hæc fidelibus omnibus per Christum etiamnum debentur; unde & illi, ceu ἀντιμισθίαν, ejusdem generis vices rependere debent.

Pag. 5. Εὐφραίνηται πεῖρα] Locus hic *Es.* 54. 1. ab ipsis *Judæis* ad *Messiæ* tempora refertur; & ab Apostolo in hanc mentem laudatur, *Galat.* 4. 27.

Pag. 9. Σωνηρμένοι ἐν τῇ κόλπῳ μου] Periodus ista, quod autori nostro solenne est, ex multis S. Scripturæ locis conflatur. Non enim tantum respexisse videtur *Mat.* 7. 25. sed etiam *Es.* 40. 11. nec non *Jer.* 22. 24.

Pag. 10. Ἀποκεκρυμμένος ὁ Πέτρου] Ex apocrypho desumtum. Sic & infra p. 24. qui locus ab altero *Clemente* Strom. 3. p. 465. laudatur. Sub ipsis

ipsis Apostolorum temporibus plurimos evangelia sua ecclesiæ intulisse, qui res à domino gestas parum exacte callebant, innuit D. *Lucas cap.* 1. Hæreticos vero *Apostolorum emendatores* se venditasse, locuples est testis *Tertullianus* adv. *Marc.* l. 5. Evangelia *Nicodemi*, *Nazarenorum*, sec. *Ægyptios*, &c. passim apud veteres laudantur.

Pag. 14. ἔχητε ὅσια] Sic lego admonente viro erudito, qui codicem Alexandrinum diligenter evolvens, observavit θεῖα non semel pro ὅσια literarum ductu admodum consimili *Junium* fallente substitui. Unde speciatim, *cap.* 6. primæ epistolæ lectio corrigenda est, ut scribatur ὁσίως, non θείως πολιτευσαμένοις. Quanquam enim dicamur θείας κοινωνοὶ φύσεως, 2 *Pet.* 1. 4. & *Math.* 5. 48. jubeamur τέλειοι εἶναι ὡς ὁ πατὴρ ὁ ἐν τοῖς οὐρανοῖς τέλειός ἐστι, nullibi facile occurrit istiusmodi dicendi formula, ut dicantur aliqui θείως πολιτεύσας.

Ibid. Πάντες στεφανῶνται] Idem ab Apostolo dictum 1 *Cor.* 9. 24. Scil. unus βραβεῖον solenne, sive coronam obtinuit; aliis præmia quæ-

dam tanquam solatia victorum cessere. Quod quidem factum hac sub conditione, ut ad metam & palmam proximi fuerint: alios enim dedecus & jactura solum manebant. In certaminibus nostris idem fere obtinet; extra terminos metæ vicinos à tergo in stadio relictos, *distantia affectos* appellamus. De primis, secundis, tertiisque præmiis, videatur *Faber* Agon. *l.* 3. *c.* 20.

Ibid. Ἐὰν τις ἐρεθῇ φθείρων] Agones diis sacri; proinde impietatis genus erat contra solenniorum leges delinquere. Vid. *Fab.* Agonist. *l.* 3. *c.* 17.

Pag. 17. Τῷ στεφανίδι] Baptismum intellige. Locum hunc pariter explicant *Tertullianus* adv. *Marc. l.* 4. *Cypr.* ad *Demet.* & *Hieron.* in comment. Vid. *Apoc.* 7. 3.

Ibid. Πηλὸς γάρ ἐστιν] Ita *Cyprianus lib.* de mortalitate. *Qualem te invenit Deus, cum de hoc mundo te evocat & accersit, talem pariter & judicat.* Et ad *Demet. Quando illinc excessum fuerit nullus jam locus pœnitentiæ est, nullus satisfactionis effectus. Hic vita aut amittitur, aut tenetur.*

Hic

Hic ſaluti æternæ cultu Dei & fructu fidei providetur. Succedentes Patres multi ſunt in hac re, donec lucroſum Purgatorii dogma, vicaria ſuperſtitum merita terrarum orbi ſibi vitiiſque faventi commendaret, & venale cœlum haſtæ ſubmitteret.

LOCA:

S. SCRIPTURÆ

Quæ in prima

CLEMENTIS ad CORINTH.

Epiſtola laudantur.

Gen. 1. 9, 10.
1. 26.
2. 14. 23.
4. 3.
12. 1.
13. 14.
15. 5.
18. 27.
28. 15.

Exod. 3. 11.
4. 10.
32. 32.

Num. 11. 21.
12. 7.
18. 27.

Deut. 4. 34.
7. 6.
9. 12.
32. 15, 32.

Job. 1. 1.
4. 26.
5. 17.
14. 4.
15. 2. 15.
19. 25, 26.
28. 15.
38. 11.

Pſal.

Pſal. 2. 7.
3. 6.
11. 4.
17. 20.
18. 2.
21. 7.
23. 1.
30. 19.
31. 1, 10.
33. 12.
36. 16, 35.
38. 7.
46. 16.
49. 14.
50. 1, 19.
61. 5.
68. 31.
77. 36.
88. 21.
103. 4.
109. 1.
117. 18, 19.
138. 7.
140. 5.

Prov. 1. 23.
2. 21.
3. 12.

Eſai. 1. 16.
3. 5, 29.
5. 19.
6. 3.
26. 20.
29. 13.
40. 16.
41. 8, 10.
53. 1.
60. 17.
62. 11.
64. 4.
66. 2.

Jerem. 2. 23.

Ezech. 33. 11.

Dan. 6. 14.
7. 10.

Malach.

Malach. 3. 1.
Mat. 18. 6.
24. 35.
26. 24.
Marc. 9. 42.
Luc. 6. 36.
17. 2.
Act. 13. 22.
Rom. 1. 29.
2. 24, 29.
12. 5, 13.
1 Cor. 3. 29.
7. 31.
15. 36.
2 Cor. 10. 17.
12. 20.
Eph. 4. 4.
Philip. 4. 5.
Col. 3. 14.
1 Theſſ. 1. 5.
1 Tim. 2. 8.
5. 1, 21.
6. 1.
Heb. 1. 3, 7.
3. 2, 5.
4. 15.
8. 12.
11. 31.
Jam. 1. 8.
2. 21, 23.
1 Pet. 1. 21.
4. 8.
5. 5.
2 Pet. 2. 6.
3. 3.

LOCA
S. SCRIPTURÆ

Quæ in
EPIST. ad CORINTH. II.
Laudantur.

ESai.	29.13.		16.12, 26.
	54.1.	Luc.	10. 3.
	66.24.		12.4, 5.
Ezec.	14.14,20.		13.27.
Mat.	7.11, 20.		16.13.
	9.13.	1 Cor.	2. 9.
	10.16, 28, 32.		15.12.
	12. 50.	Heb.	11.29.

FINIS.